

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. FEBRUÁR 4.

5. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyaruteza 9 sz.

BR. BÁNFFY ALBERT

(Született: 1818. május 11. Meghalt: 1886. február 1.)

Kolozsvár középületein gyászlobogókat lenget a szél. Ugy tűnek föl a fekete sávolyok, mint egy darabja annak a rettentő éjszakának, mely eltakar minden életet. A hol a lobogók feltűnnek, ott kezdődik a pusztulás, az enyészet birodalma.

Helybeli főtanodánk és szilágy-szólónoki egyházmegyénk főgondnoka, erdélyi ev. ref. anyaszentegyházunk volt status-curatora, losonci br. Bánffy Albert nincs többé!

A Mikók, Teleki Domokosok, Zeykek, Bethlen Jánosok száma ritkul, apad. A régi gárda, mely nem csak a múlt hagyományaiért részesült minden tiszteletben, hanem mert utolsó lehelletökig ajkukon volt a bölcsesség, szivökben a vallás melege és lelkükben a tette-kész akarat: a régi gárda ma-holnap csak az emlékezetben fog élni. Egyházkerületünknek ismét gyásza van: br. Bánffy Albert nincs többé!

Kiknek emlékezetét ma is őrzi a hálás kegyelet, amaz igazaknak, és jóknak méltó barátja, utóda, örököse volt Bánffy Albert. Természete, lelkének hajlamai irtóztak a feltűnéstől, a zajtól, nem vágyott Cicero babérai után; de a hol tenni kellett a hazáért, az anyaszentegyházért, a közügyekért bármely téren, ha szólította az Ur, mindig készen volt a felelettel: „imhol vagyok, Uram, küldj el engemet!” Körültekintő munka által megáldva vagyonnal, istentől megáldva szerető, boldog családdal, élhetett volna csöndben, elvonulva de ő előbbre becsülte ennél, szolgálni iskola-ügyünknek, egyházmegyénknek, egyházkerületünknek, és közhasznú tevékenység által megérdemelni a jók tiszteletét. Országos méltóságokat soha nem keresett, de vallásos buzgósága, és az Ur házának szerelme ösztönözte, hogy elfogadjon a nagy jelentőségű calvinista főgondnoki megtiszteltetést.

Szive, mely szeretett istent, hazát, vallást, templomot: szive ölte meg őt is. Őt is elvesztettük. Helye üresen marad. A haza gyászolja hű fiát, az egyház oszlop-emberét, a társadalom egyik vezér-férfiát. Nemes szív, lángoló lélek, tiszta jellem, kötelesség-teljesítés, erős akarat: a megboldogultban egygyel fogyott az élők között.

Őrizzük meg emlékezetét, hogy ez lelkesítsen munkálni anyaszentegyházunk javát, melynek a megboldogult egyik leghivebb tagja volt.

Kolozsvártt, febr. 2. 1886.

Szász Gerő.

Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai.

I.

A kérdés, melyet egyházkerületünk lapjának idei 1. számában dr. Jenei Viktor, a codificáló bizottság érdemes tagja, higgadt megvitatás végett, nem hivatalosan is szóba hoz, hivatalosan, concret alakban, így vettetett vala föl:

tagjai maradjanak-e az egyházkerületi közgyűlésnek kollégiumaink minden rendes tanárai? és a közgyűlésnek tagjai maradjanak-e az egyházmegyei jegyzők?

A codificáló bizottság, mely a kérdést formulázta, annak mind a két ágára nem-mel felelt, s e felelet, a közgyűlés határozatából, ki van adva véleményadás végett az illetékes testületeknek.

Azok, a kik a közgyűlés tanártagjainak számát korlátozni, az egyházmegyei jegyzőket pedig kihagyni akarják, a következő okokra támaszkodnak;

1. Közgyűlésünk fölötté népes; az alsóbb testületeknek sok költségébe kerül; reductiora van szükség.

2. Az unio után igyekeznünk kell a lehetőségig hasonló intézményeket honosítani meg a különböző superintendentiákban; pedig a tanároknak és jegyzőknek hivatalos egyéni részvétele az egyházkerületi közgyűlésekben sehol sincs meg, csak nálunk.

Elvileg és külön-külön mind a két argumentum oly erős, hogy az igazságot szeretve, nincs, mit fölhoznunk ellenök. „Az apasztás kívánatos.“ „A többi superintendentiákhoz intézményeinkben a lehetőségig közelednünk kell.“ Elismerjük.

Ámde, ha egyelőre paradoxon is, ki kell mondanunk meggyőződésünket, hogy

a) közgyűlésünk tagjai számának bármily irányban való apasztásával nem hogy közelednénk a többi superintendentiák intézményeinek és a zsinati törvénynek szelleméhez, sőt ellenkezőleg távolodunk tőle;

b) ha valóban közeledni akarunk a zsinati törvényhez: ez irányban a közgyűlési tagok számának megszorítása — első lépés nem lehet.

Mert, miben áll a zsinati alkotmánynak, a négy superintendencia alkotmányos intézményeinek szelleme? Ha nem csalódunk, jórészt abban, hogy mind a hiveknek, mind az alsóbb, meg felsőbb fokú testületeknek megadja a jogot és mó-

dot arra, hogy az egyházi törvényhozásban, kormányzatban és fejlődésben főképp a választások által, lehetőleg közvetlen és nyomatékos részt vegyenek, az önkormányzat eszméjét a zsinat-presbyteri elvek alapján mentől tükélyesebben megvalósíthassák. Nézzük csak a zsinati alkotmány ide vonatkozó sarkalatos pontjait.

69. §. A (zsinati) képviselők — kivéve a tanintézetek képviselőit — mindenik egyházkerületben a gyűlések presbyteriumai által általános többséggel — választatnak.

135. §. A püspök választatik az egyházközségek presbyteriumai által.

144. §. egyházmegyei gondnok választatik, az egyházközségekben létező anyaegyházközségek presbyteriumai által.

149. §. A főgondnokok (egyházkerületiek) az egyes egyházközségek presbyteriumainak szavazata által választatnak.

153. §. Az egyházkerületi tanácsbírák egész éltök hosszáig választatnak. A választás joga az egyes egyházközségek presbyteriumait illeti.

159. §. Az egyházkerületi jegyzők az egész egyházkerület presbyteriumainak szavazatai által.

164. §. a rendes tanárok a fentartó testület által élethosszig választatnak. (Megjegyzendő, hogy a rendes tanár választásakor a candidálás — ajánlás-jogát az intézet tanári széke gyakorolja. És e pont, tévedésből a mi kollégiumaink rendtartásába is fölvétetett, noha én bátorkodtam vala a közgyűlést ez ellenmondásra figyelmeztetni.)

Ime, ily sarkalatos jogokat a négy testvéregyházkerületben nem a közgyűlés gyakorol; ott igazán zsinat-presbyteri elvek uralkodnak; ott az egyházkerületi közgyűlésnek jóformán alig van tágabb jog- és hatásköre, mint nálunk az állandó igazgató-tanácsnak.

Nálunk pedig mindazon jogokat az egyházkerületi közgyűlés gyakorolja, sőt többet is. A mi közgyűlésünk állandó igazgató-tanácsot választ, mely, mint jelzők, jóformán a többi egyházkerületek képviseletén alapuló közgyűlésével egyrangú tényezője az egyházkerületnek, s melynek tagjai, állásuknál fogva, magának a közgyűlésnek is tagjai. A mi közgyűlésünk nem választ egyházkerületi tanügyi bizottságot, mely a tanügyi intézkedéseket előkészítse, hanem választ egy tanügyi előadót, a ki a hét kollégium véleményeiből csinálja meg tanügyi kérdésekben a közvéleményt, mely fölött maga a közgyűlés közvetlenül ha-

tá ro z. És a mi legfőbb, a mi közgyűlésünk a zsinati törvény 9. §-a értelmében, saját belügyeinkre nézve, magával az egyetemes zsinattal áll egy rangban. A jogoknak s kivált a választó jognak ezen centralizálása által a mi közgyűlésünk kezében tartja s gyakorolja mindazt a hatalmat és erőt, melyet a négy kerületben a presbyteriumok egyeteme, az egyházmegyék és az iskolafentartó testületek gyakorolnak; sőt gyakorolja részben magának a zsinatnak törvényhozó jogát is. Ugy hogy nálunk, a testvéregyházkerületekhez viszonyítva, nem zsinat-presbyteri, hanem consistorialis rendszer van.

Óriási hát a különbség a többi egyházkerületek közgyűléseinek, meg az erdélyinek jog- és hatásköre között. De épen ezen óriási különbséget mérsékli az a másik különbség, mely az ők, meg a mi közgyűlésünk alkotó elemeinek számában és meghatározásában áll fen. S tulajdonképen ezt a különbséget kellene határozott elvek szerint — nem csökkenteni, hanem — szabályozni, vagy pedig, ha csökkenteni akarjuk, akkor mindennek előtt a jog- és hatáskörök különbségeit is csökkenteni, ha a testvéregyházkerületek intézményeihez igazán, őszintén, lényegben közeledni akarunk.

Elemezzük csak a négy egyházkerület közgyűlésének, meg a mienknek szervezetét.

Amott, a közgyűlés tagjai: püspök, főgondnok, esperesek, választott képviselők, minden egyházmegye (egy) gondnoka, tanácsbírák, tanárképviseelők, egyházkerületi jegyzők: összesen átlag mintegy négyszerese a mi igazgató-tanácsunk tagjai számának, de a mi igazgató-tanácsunkénál alig szélesebb hatáskörrel. Egyetlen tagját sem választja maga.

Nálunk pedig a közgyűlés tagjai: püspök, öt főgondnok, főjegyző, közügyigazgató, igazgató-tanácsosok, s az igazgató-tanács hivatalnokai (szavazó joggal!), egyházmegyék és kollégiumok négy-négy gondnoka; püspöki vizsgálat alatt álló egyházak főgondnokai; minden rendes tanár; az esperesek; egyházmegyei jegyzők; egyházmegyei képviselők; néptanítók képviselői egyházmegyénkint; esetleg tiszteletbeli tagok; három tanítót tartó egyházak egy-egy képviselője: összesen körülbelül négyszeres száma a zsinati törvény alapján

egybealkotható közgyűlés tagjai számának. Hatásköre zsinat-consistoriumi. Tagjainak többségét maga választja.

De vajjon, mindezekhez képest, a mi közgyűlésünk, tagjainak mostani nagy száma mellett is, elég széles alapokon áll-e a végre, hogy azon sok fontos, életbe vágó jog, a melyeket gyakorol, a különböző egyházi-iskolai érdekek képviselői közt oly arányban oszolják meg, mint a hogy a megfelelő jogok a négy egyházkerület presbyteriumai s egyéb testületei között megoszolnak? Elégge felöleli-e, magába foglalja-e, mindazon érdekek képviselőit, melyek fölött rendelkezik?

Kétségtelen, hogy a sok jog gyakorlása sokféle érdek képviselőit, még pedig jelentékeny, számot tevő képviselőit kívánja; e nélkül nincs elegyedés, nincs sokoldalú információ, nincs az érdekek egybeszövődése, nincs meg az egyház testében a pezsgő egészség: egyoldalúság, oligarchia, reakció nyavalyája fenyegethet.

Igy a közgyűlési tagok számának kevesbítése csak akkor lehet szabadelvű és igazságos, s mindennek felett csak akkor egyezik meg a zsinati törvény szellemével, ha a közgyűlés jogai is kevesbítettnek a zsinati törvény szellemében, s különösen, ha a választási jogok decentralizáltak. A jogok ezen decentralizálása nélkül a közgyűlési tagok számának bármily cimen való egyszerű apasztásával nemhogy közelednénk a többi egyházkerületek szervezetéhez, sőt inkább veszedelmesen távoznunk tőle. A repülő madár hasonlít az úszó halhoz, úgy, a hogy; vajjon, ha a madárnak nyakát-lábát levágod, tökéletesebb lesz-e a hasonlatosság?

Ha a zsinati törvényhez közeledni akarunk: közeledjünk hozzá mindennek előtt annak szellemében, ne pedig a lényegbeli egyezést történetesen épen megmásító külsőségben.

Ha tetszenék az egyházmegyei gondnokok választását az egyházmegyék községeknek presbyteriumaira bízunk, s a presbyteriumokkal egyházkerületi tanácsbírákat választatunk: akkor az egyházmegyék érdekképviselőinek megrövidítése, sérelme nélkül hagyhatnók ki a közgyűlés tagjai közül az egyházmegyei jegyzőket.

Ha tetszenék a kollégiumok előjáróságainak szervezetét reformálnunk, teszem, oly elvek szerint, melyek tért nyitnának az alapítók és utódaik

iránti hálának, elismerésnek, az intézet multjában, vagy jelenében rája szellemi és erkölcsi fényt vető nevek iránti büszkeségnek; s tetszenék ezen előjáróságokra biznunk a kollégium vezető főgondnokának s tanárainak választását; ha tetszenék a tanügyi kérdések előkészítésére egy tanügyi előadó helyett, vagy mellé, egyházkertületi tanügyi bizottságot szerveznünk (Lásd a zs. t. 53. §. g) pontját): akkor aztán méltányos és igazságos lenne, a kollégiumok és a tanügy érdekképviseletét nem sértené a közgyűlés tanár-tagjai számának minimumra szállítása.

Egy szóval, ha a testvéregyházkerületekkel szemben mérlegeljük magunkat, ne a két serpenyőn levő tömegeket nézzük, hanem a mérleg „rudja közép nyelvét.“

A tanárválasztás módját érintők. Ugyan nem tűnt-e föl valakinek, hogy a codificáló bizottság, mindamellott hogy a közgyűlési tanár-tagok számának megszorítását ajánlja és motiválja, mégsem reflectál sehol arra, hogy ajánlatának elfogadása esetén a jelenlegi tanárválasztási szabályzat nem igen lesz végrehajtható, mert, mint tudva van, e szabályzat az összes rendes tanárok közgyűlési tag-ságának tényéhez van alkalmazva.

De ez a kérdés a különleges szempontból fölmerülő kérdések közé tartozik. Ezekről egy következő alkalommal.

Váró Ferenc.

Jogos védelem.*)

A Pesti Napló 1886 január 16-ik száma reggeli kiadásában, Sztehló Kornél aláírással, Az erdélyi házasságról cím alatt egy cikk látott napvilágot, a melylyel az erdélyrészi magyar reformátusok — s ezekkel egy kalap alatt az unitáriusok egyházkerülete, Magyarország színe előtt, oly gorombán sértő és igazságtalan vádakkal van illetve, a melyeket, egyedül a reformátusokról szólva, egy háromszáznegyvenezer tiszta magyar lelket kebelébe ölelő egyházi testület nevéen hagyni, ugy az egyház, mint a hazafiuság iránti kötelesség mulasztása volna.

Azt megszoktuk már — fájó érzettel bár — hogy szász, oláh, rác, horvát, stb. bent és a hazán kívül, irásban és szóval, nyíltan és alattomban, igazságtalanul bántja és gyalazza a magyart, s ennek állami, politikai, kulturális s a mint érdekében látja, bármely intézmé-

*) Olvasóink számára nincs ok a magyarázatra, holott e cikk beszél önmagáért. Mi annak bizonyosságául vettük át a P. N.-ből, hogy minden téren oltalmazzuk anyaszontegyházunk törvényes jogait és becsületét.

Szerk.

nyeit: de, hogy magyar író állitson pellengérré s tegye ki ellenségeink mohó étvágyának az erdélyrészi magyar reformált egyházkerületet, mely több mint három s fél évszázadon keresztül szolgálta és szolgálja — legnagyobbára — a saját fillérein alapított és fentartott nép-, közép- és főiskolaival a magyar kultúra érdekeit, szolgálta és fentartotta a magyar nyelv használatát a törvényhozáásban, és a családi tűzhelynél még oly időben is, mikor Magyarországon, mondhatni, csak a magyar urbéres beszélte édes anyja nyelvét, mondom, pellengére állítani ezt az egyházkerületet, a nélkül, hogy az író lelkiismeretbeli kötelességének tartotta volna előbb megismerni azt a törvényes eljárást, melyet az egyházi bíróságok a házassági pereknél követnek: ez valóban nemcsak az irodalmi illemnek, hanem a bárkitől elvárható társadalmi köztisztességnek is durva megsértése.

Egy — mondja a cikk — a lapokban közölt erdélyi, helyesebben, osztrák házassági jogeset alkalmából, melyben az osztrák bíróságok az erdélyi reform. házassági bíróság által végleg felbontott első házasságot, az osztr. jog szempontjából továbbra is fennállónak és ebből kifolyólag a második házasságot — cikkíró ur szerint helyesen — érvénytelennek ítélték, cikkíró ur nem kevesebbel vádolja az erdélyi reform. egyházkerületet, mint azzal:

hogy egyoldalú folyamodásra indított válóperekben minden kontradiktórus eljárás mellőzésével, s az ellenfél meghallgatása nélkül, előre kialakított magas díjért felbontja a világ bármely részében lakó egyének házasságát, ha ez valamelyik hatósága alatt álló egyházköztség tagjai közé beiratkozott és ott az egyházi adó egy részletét lefizette; továbbá:

hogy eljárásával a házassági kötelék szentségét a legbotrányosabb módon sérti, s az elválásból világra szóló üzletet csinál; nemkülönben

hogy az autonomia köpenye alatt kirívó visszaéléseket és hatalomköri tulkapásokat követ el, s önkényes eljárásával tulteszi magát a nemzetközi jogelveken, stb.

Valóban, oly erős vádak ezek, a melyek, ha igazak volnának, a felhozott tényekkel szemben nemcsak az államnak kellene hogy tiltó hatalma teljes erejét éreztessen; hanem megérdemelné a bünös egyházkerület, hogy mint rákfene metszessék ki az állam testéből, hogy ne rágódjék azon, s ne szennyezze be a magyar igazságszolgáltatás jó hírnevét. Ha pedig nem igazak, bünös az: a ki tudva valóknak állítja; s vétkeesen könnyelmű az: a ki alapos utánjárás nélkül emel vádat egy nagy vallás erkölcsi testület ellen.

Már pedig e vádak, egyszerűen kijelentve, nem igazak. Vegyük rendre. Először is, az erdélyi reformátusok házassági joga és törvénykezése, „egyoldalú folyamodásra indított válópert“ nem ismer.

A „per viam instantiae“ házassági törvényszék elébe kerülni szokott házassági ügyek tulajdonképen nem peres ügyek, habár helytelenül így is neveztetnek. A tu-

lajdonképeni házassági válópernek előzetesen már illetékes fórum előtt lefolynia és jogerőre emelkedett ítélettel befejeznie kellett arra nézve, hogy az „a thoro et mensa” akár véglegesen, akár „usque ad tempus” elválasztott református — avagy törvényes átállás útján ezzé lett — házasság fel, a jogerős ítélet keltét következő hat hónap múltán, per viam instantiae kérhesse azt, hogy ő reá, mint református hitvallásra nézve, az ítéletesen kimondott szeptaráció, divortiumnak tekintessék, szerencsésebb házasságra bocsáttassék, érintetlenül maradván a másik félnek jogi állapota, a melybe őt vallásának hitelvei szerint illetékes fórumok jogerejű ítélete helyezte. Ez ítéletet pedig, ha hazai illetékes bíróságok hozták, a hazai orsz. törvények, ha pedig osztrák bíróságok mondták ki, éppen a nemzetközi magánjog — a mennyiben erről szó lehet — értelmében is, a mennyiben egyfelől respektálni kell és felül bírálni nem lehet, másfelől az 1868. LIII. t. c. 8-ik §. alapján, meg a szeptaráció után ref. állásra tért egyén is megkövetelheti, hogy az áttérés után minden cselekvényei, saját hitvallása s új egyházának törvényei szerint bíraltassanak el. És nem volna-e komédia — még a mellett, hogy költséges is, a szeptaráció után áttértek ugyanazon peres fél ellen, ugyanazon okokból, ugyanazon fórumok előtt új válópert indítani, mikor már res. judicata áll előtte?

A per viam instantiae eljárásnak — mert csak erről van szó a támadásban is — a megelőző jogerős ítélet s ennek keltétől az esetleges megbánás, kibékülés s szóval a házassági kötelek szentsége fölötti gondolkodásra megkivánt legkisebb hat hónapi határidő letelése csak egyik feltételét képezi, a melynél nem kevésbé jelentős és megkövetelt a másik feltétel, t. i. a területi hatáskör és az illetőség alá tartozás.

Erre a sérelmes cikk írója is reá mutat, állítván, hogy az általa sötéten festett bajnak ez a kutforrása, miután a házassági törvényszékek „területi hatáskörét és illetőségét, maguk az egyházi testületek állapítják meg” és sejtetvén már itt azt, a mit cikkében később világosan kifejez, hogy a területi hatáskör és illetőség a „világra szóló üzérkedés” célja szerint önkényesen állapított meg. Ez sem igaz. A területi hatáskört és az illetőséget a József császár pátenésének a kihirdetés feltételeit körülíró rendelete analogiájára, a hat heti domiciliumnak, éppen egy százados gyakorlata állapította meg s e gyakorlatot az 1868. 48. t. c., mely az erdélyi protestánsok számára a házassági ügyekben való bíraskodást, — melyet a protestantizmus meghonosulása óta (a József császár 10 évi uralkodása idejéig kivéve) folyton gyakoroltak, sem szorította meg. Ha mégis az újabb időben megszorítás történt, azt maga a ref. házassági törvényszék tette, döntvényileg mondván ki, hogy idegennek házassági ügyét, ha csak közhitelességű okmányokkal bizonyítva, saját államának kötelekéből vagy elbocsátást nem nyert, vagy magyar honpolgárságot nem szerzett, az 1879. 50-ik magyar honosági t. c.-re tekintettel, semmi szín alatt föl nem veszi.

A domiciliumnak igazolására pedig nemcsak egyházi, hanem a politikai hatóságtól (szolgabíró, polgármester) nyert bizonyítványnak bemutatása is kívántatik arra, hogy az illető valamelyik községbe felvétellett és adókönyve tanúsítása szerint tényleg adózó magyar állampolgár. Tehát a területi hatáskörnek és illetőségnek alapja nemcsak a hat heti itt lakás — mint cikkirő ur állítja — hanem a honpolgárság is egyssersmind. Különböben nincs oly szigorú törvény, a melyet kijátszani ne lehetne. Történhetik, s a mint a példák tanúsítják, történik is, hogy az illető magát ismét expatriáltatván, visszatér előbbi hazájába, de ennek jogilag igazolható, vagy nem igazolható (nem ide, hanem szaklapba tartozik vitatása) következményeiért az erdélyi ref. egyházkerületet oly megbélyegző vádakkal támadni meg, mégis csak nagy merészség!

Nem lehet elég erős kifejezést találni azon vádnak visszautasítására, mintha az erdélyrészi ref. házassági bíróságok „előre kialkudott magas díjért felbontanák a világ bármely részében lakó egyénnek” házasságát is, stb. Hogy kinek házassági ügyében és mily alapon ítélnék és ítélnének a ref. házassági törvényszékek, az előadottakból világos lehet az olvasó előtt. Több védekezési szót nem kíván. Helyén látjuk azonban határozottan kijelenteni azt, hogy a házassági törvényszékeknek csak törvényesen megállapított díjak vannak. Kialkudott díjak nincsenek. A törvényszékek nem levén permanensek, az alszékéek évenként csak 3-szor, a főtörvényszék pedig az egyházkerületi közgyűlés alkalmával csakis egyszer tartják rendes ülésüket. A ki a rendes ülésekre viszi ügyét (eltekintve a kérvény, egyéb okmányok és az ítélet bélyegköltségeitől) fizet az alsó és felső fórumon egyformán 8–8 frtot. Ha ellenben valaki ügye ellátására rendkívüli törvényszéket tartat: az alszék összeüléseért, tekintettel a bírának az egyházmegye (tractus) területén szétszórtan lakásából folyó utazási költségeire és fáradságukra, legfőlebb 100 frtot kell hogy fizessen, míg a főtörvényszék rendkívüli összeüléseért, mivel a tagok a Szilágytól elkezdve föl Háromszékmegyéig terjedő területről kell hogy összegyűljenek, 500 frtot. Senki kényszerítve nincs a rendkívüli törvényszék tartatására és az ezzel járó magasabb díjak fizetésére. Az ügyvédek esetleges visszaélése, nem az egyházkerület visszaélése. A törvényszerű eljárás nem önkényes eljárás. Az orsz. törvény által biztosított hatalommal való élés nem visszaélés.

S midőn mindezek így vannak, a Vaterland, Neue freie Presse stb. által általánosan ismert okokból, vagy az érdekeltek bosszuérzetéből hirhedtté tett „Siebenbürgische Ehe und Scheidung” talán még sem fog a komoly megfontolás előtt olyannak feltűnni, a mely, mint cikkirő ur állítja, a házassági kötelek szentségét a legbotrányosabb módon sértené.

Valóban hálásabb s eredményére talán üdvösebb is lett volna, ha cikkirő ur gyakorlott, de hegyes tollát, hazánkban már végre vlahára egy egységes há-

z'assági jog alkotása céljából veszi vala fel, hogy ne legyen egy és ugyanazon állam területén egyszerre r. katolikus, református, lutheranus, unitárius, görög-egyesült, nemegyesült és zsidó, külön-külön, egymással sok tekintetben elvileg ellenkező, s mégis az országos törvények védelme alatt álló házassági jog Hogy utaltassék a házasság intézménye oda, a hová alapjánál s a családi és öröklési jogra kihatásánál fogva tartozik. Hogy

megszűnjének azok az anomáliák, a melyek a mostani jogállapot mellett kikerülhetlenek. Ha ez bekövetkezik — a mint erős hitem, hogy bekövetkeznie kell — biztosíthatom cikkíró urat és a tisztelt olvasó közönséget, hogy az erdélyrészi ref. egyházkerület az elsők között fog lenni, a kik azt üdvözölni fogják.

Dr. Ko'ozsvári Sándor.

T Á R C A.

A pápaság.*)

El fog jönni az idő, mikor a pápák siremlékei oly fontosságot nyernek, milyent manap a római császárok mellképei és szobrai. Akkor már nem lesz többé pápa. A vallás új, előttünk ismeretlen alakot öltend; és akkor egy másként szervezett emberi nemzedéknek amaz ős pápaság kétségen kívül még nagyobb szerű alkotásnak fog feltűnni, mint nekünk, a jelenkor gyermekeinek.

Nem a legnagyobb szabású társadalmi intézmény nyilvánult-e benne mindent átölelő alakban? E politikai tekintetben meg nem határozható testület minden tagozatát átható demokracia, szigorúan szabályozott arisztokracia, nem örökölhető abszolútizmus, mely mindamellet demokrat alapon nyugszik? Megmérhetetlen szellemi körnek, mely eget, földet átölel, fölöst és rendez oly politika és képzelgés törvényei szerint, melynek csak gondolata is szédületbe ejt, központjává teszi magát a pápa, egy rendesen gyöngye agg. Reszkető kezébe vannak letéve az ég villámai. Bizonyára! számtalan évek múlva ez öregeket Szent-Péter után a mult csodálatos lényei gyanánt fogják bámulni. Egyes emlékeik, kivált az érc-emlékek, fenmaradnak; és ez agg alakok előtt, melyeken uralkodói fenség ömlik el, melyeket hármass koronájú tiara ékit, ünnepélyesen aláomló ruha fedez, látva sötét és szelid vakbuzgó és nyájas arcaikat, hosszú szakállaikat, áldásra vagy átokra kiterjesztett kezeiket, elbámulva fognak megállani és felkiáltani „Pápák voltak ezek, szellemi fejei az akkori világnak! Mily kísérteties és sötét lehetett az a világ!“

Az volt és nem is volt az. Amaz öregektől ép úgy eredt aggság és sötétség mint ifjuság és fény; és némelyiköknök elevenebb ifju szive volt, mint sok ifjan elagult királynak. Azonban a bámuló érzéstől nem szabadulhat az, ki a Szent-Péter templomában megáll e papialakok előtt és elgondolja, hogy sok évszáz óta és szakadatlan sorban minő hatalmat tulajdonított a világ összhangzó elismerése ez öregeknek.

Nem elég az, hogy ők gyöngye, védtelen létökre, harcias fejedelmeket hódoltattak meg, hatalmuk volt eze-

*) Mntatvány Gregorovius Ferdinand „A pápák siremlékei. A pápaság történetének határkövei című jeles művéből, mely Hegedüs István fordításában közelebből fog megjelenni. E művet igen érdekessé teszi a pápák latin siriratainak fordítása, melyeknek nagyrésze versben van szerkesztve.

ket letenni, tronjuktól megfosztani, nem elég, hogy királyoknak parancsoltak meztelen lábbal és egy szegény vezeklő ruhájában állani ajtójuk előtt, ha haragudtak, vagy ha barátságos indulattal viseltetnek irányukba, megengedték, hogy őket lakomájuknál kiszolgálják vagy paripájuk kantárszárát tartsák.

Ők a köznapiság homályából emelkedtek föl, nem mint a királyok, kik biborban születtek, sőt többen közülök szegénységben, alacsony sorsban születtek és mégis örökös királyok és császárok csókolták lábaikat és kegyük hűbéreseinek nevezték magukat.

Tegnap még ismeretlenek és számba nem vett lények valának és ma már a világtörténelem gyepelőit tarták kezükben és a népek sorsa fölött döntöttek. Koldus mezben s vezeklő-csuhában emelkedtek föl a föld uralkodói székre és a világ ezen nem csodálkozott. Nem családja sem nemzetiség nem valának döntők; lettek légyen görögök vagy syrek, németek vagy spanyolok, francziák, angolok vagy olaszok, a világ alig is tudta, mert minden nemzet engedelmeskedik nekik. És valamint trónra emelkedtek a nélkül, hogy hivatásukat sejdítették volna, leszálltak arról újból, nem tudva, kinek kezébe teszi a pillanat szeszélye jogarukat. Halála óráján egyikök sem ismerte utódját és választó országuk, a világnak eme legesetlegebb országga, oly rendületlen volt, mint az isteni szükségesség.

Kijelentésük világtörvény volt. Rettenetesebbek valának Jehovánál. Egy szavukkal egész népekre kétségbeesést és halálos csöndet borítottak és országokra a temető pusztaságát terjeszték ki.

Háborut és békét hirdettek, birodalmakat alapítottak vagy romboltak szét. Országokat, tengereket ajándékoztak, melyek még nem is valának tulajdonaik; és még felfödözendő partokat osztogattak ők, kiknek semmijök sem volt, fejedelmeknek, mintha e hollywood tulajdonuk volna. Tollvonásuk a világ térképén népek és királyok számára határvonalokat jelzett.

Az emberi szellemnek hallgatást parancsoltak, vagy annyi mozgást engedtek neki, a mennyit jónak tartottak. Szük marokkal mérték ki ennek a tudást, még szűkebbel a szabadságot és az igen gyors haladást egy költői titokzat korlátai közé szoríták a szeretet és a félelem által. Háromszoros lánccal bilincseltek le az emberiséget, mely megcsókolta fenyítő vesszőjüket

A világ szívének voltak urai. Hatalmuk szellemi és feyvertelen vala, csak a hiten és babonán épült. A szellem-világban uralkodtak a képzelem bűvös pálcájával.

Száműzték a földi és menyei paradicsomból egyaránt; az emberi lelket a pokol mélyére dobták le és onnét újra kiszabadíták; a legtávolabb jövőbe nyultak bele, vagy vissza a múltba.

Volt hatalmuk, kötni és oldani. Embereket boldogok sorába, az ég szentjei közé emeltek és csodatevő erővel ruházták fel őket. Ítétek elevenek és holtak felett. Egész lényük regeszzerű, egész birodalmuk oly valódi és hatalmas létére eget és földet egybeszővő költemény vala.

Honnét eredt egy gyöngye halandó embernek e talányos hatalma, mely a történelemben soha ez előtt nem létezett és soha többé nem fog újra létezni?

A monotheismushán gyökerezik és a keresztyénség theokraciájában, melyet az emberiség egyetlen keresztyén köztársaságnak fogott föl. A középpontra helyezkedett a pápa. Mint a minden népeket és minden nemzeteket egy családba olvasztó egyetemes egyház fejét, mint az emberiség üdvözítő atyját ismerték el és tisztelték őt a keresztyén nemzetek. Ő az emberiség élő szervezetét vagy a világcsaládot önmagára oly viszonyba vonatkoztatá, mint a testet és tagokat a kormányzó lélek. Sőt a mi több, az egyetemes élet összhangját, melyet az egyházban olvasztott egybe és kormányzott az egyetemre kiterjeszté. A földet a mennyel övedzte körül, úgy hogy amaz egység mérhetetlen lácolatban nyult bele az örökkévalóságba.

Vajon tehát a rómaiak politikai világuralma, melyet a világtörténelemben mint páratlan tényt bámulunk, nem gyarló gondolat azon felfogáshoz mérve, melyet önmagáról a római pápa alkotott?

De mintha nagy hivatása véget ért volna. Hatalma rég elmállott. A katolikus világnézet ős eszményét már a hitujítás szétrombolta és a jelen válságai közepette, melyek a pápát politikai létalapjától is megosztották, korábbi nagyságához képest csak romnak mondható.

Mi azonban a pápák siremlékeinél történelmük változatos korszakait szándékoznak magunk elé varázsolni.

KÜLFÖLD.

Egyházi élet és irodalom.

Az elberfeldi „Ref. Kirchenzeitung“ uj-évi főcikkében ama kérdést veti föl mit kell a ref. egyház legjellemzőbb vonásának tartanunk, midőn azt az emberek, a vélemények mai zürzavarában, oly különféle dolgokba helyezik? Az egyik, például, a confessiók iránti közönyt, másik a Róma elleni gyűlöletet tartja az igazi református jellemző tulajdonának; egy harmadik, hogy nem sokat ad a sacramentumokra, a külformákra, az egyházi rendtartásra, vagy hogy saját becses véleményét az egyházé fölé emelhesse. Találhatni olyanokra is, kik a saját egyházi körükben divó szokásokat, nézeteket szeretik mértékül felállítani annak megítélésénél, hogy mit tarthatni jellemzőleg reformátusnak úgy, hogy bármely

nézettől, vagy intézménytől, a mely e mértéket nem üti, megtagadják a református jelleget.

E zavaros és szétágazó véleményekre röviden azt felelhetni, hogy református jelleggel az bir, a mi irás-szerű.

A mely egyházi szokásokat isten szava kötött meg, azoknak megkötve kell maradniok, a melyeket meg nem kötött, azok a szabad változtatás tárgyai lehetnek. Az egyházi szokásokra, szertartásokra és rendezkedésekre nézve isten szava, bizonyos határokon belül, szabadságot enged s ezt a szabadságot a ref. egyház sem kívánja korlátozni. A mi a szentírással megegyező mindaz református.

Csak az irigység, a felfuvalkodottság, a haragtar-tás, mások kicsinylése, az eretnekités s több effélék nem egyezők a ref. jellemmel, mert nem egyezők az isten beszédével.

Minthogy azonban isten beszédét teljesen megismer-ni és megvalósítani még nem tudtuk: e megismerésre és megvalósításra törekvés a mi feladatunk. E törekvés-nek kell a református egyházat jellemeznie.

*

Önkéntes adományok egyházas és jótékony célokra. Az angol hivatalos Évkönyv a múlt évről, a többek között azokat az önkéntes adományokat is kimutatja, a melyek az angol egyház területén a megelőző évben templomok építésére és javítására, jótékony adományokra, menedék-házak építésére és nagyobbitására és temetőhe-lyek megszerzésére befolytak, gondosan mellőzve, azon-ban, azokat a jótékonyági és egyházi célokra fordított összegeket, a melyek már meglevő alapítványok után használtattak föl ez év folyamán. Ez egyetlen évre szóló ki-mutatás végösszege 1 455,889 font sterlinget, vagyis. a mi pénzünk szerint, mintegy 17.470,668 = tizenhétmil-liónégyszázhetvenezerhatszázhatvannyolc forintot teszen. Ez összeghez maga London mintegy 170,000 fonttal járult, Manchester, meg Rochester egyen-egyen százezer fon-ton felül adott s a legkisebb kerület (Sodor, Mau), mint legkisebb összeget 1600 fontot = 19,200 forintot gyűj-tött. Leggazdagabb adományokat nyertek az új és javi-tott templomok: 1.163,544 fontot; a menedékházak 95,327 fontot; a segély-adományok 189,587 fontot s a temetők 7,381 fontot. — Aránylag még ezeknél is meglepőbb ada-tokat olvasunk a „Scócia szabad egyháza“ című egyházi lap ez évi első számában, hol a megelőző egy-két hónap-ról vannak kimutatva a scót szabad egyház körében gyűlt önkéntes adományok különböző egyházi és jótékonyági célokra, minők az indiai és dél-afrikai nőnevelés érdeké-ben alakult nőegylet, a hitben ingadozókat gondozó papok jutalmazása, agg lelkészek segélyezése, a bel- és külföldi missiók, a szegény gyermekek iskolázása, zsidók megtérítése, szegények gyógyíttatása, építkezés, sat. A nevezett lap egy-két óra terjedő kimutatásának végösszege 24,743 font sterling, azaz, mintegy 296,916 forint. Ha meggon-doljuk, hogy a scót szabad egyház lélekszáma minő arány-

ban áll az angol egyház népességével s összevetjük Anglia és Scócia vagyoni erejét, ez egy-két havi háromszázezer forint nem fog kevésnek tetszeni Anglia egy évi tizenhét és fél millió forintjához képest. Az összehasonlítással azonban tovább már nem merünk menni s másra bizzuk, hogy magunkról is beszéljen.

KÜLÖNFÉLÉK.

== **Br. Bánffy Albert** temetése tegnap délután 3 óra-kor — még életében nyilvánított óhajta szerint — meghatározott egyszerűséggel és minden pompát nélkülöző szertartással ment végbe. Igazi puritán, calvinista temetés volt: a főtanoda ifjúságának éneklésével, és egy egyszerű imával, melyet lapunk szerkesztője tartott. Legnagyobb és legszebb pompája volt az a meleg, őszinte részvétel, melybe felolvadt egész Kolozsvár intelligentiájának szeretete és mély tisztelete, melylyel illetve a megboldogult emlékezetét és hátra maradt gyászoló családját. A délelőtti órákban főtit. püspök aa. vezérlete alatt, az igazgató-tanács, a helybeli főtanoda igazgatósága, élén Hegedüs István tanárral, a szilágy-szólnoiki egyházmegye és Somlyó városa küldöttsége Nagy László, esperes és Gencsy Sándor polgármester ural, tették condoleáló tiszteletgésüket, adtak kifejezést a veszteség feletti fájdalomnak és egyszersmind letették koszorúikat az egyszerű ravatalra, melyen már ott voltak a család, br. Vay Béla, özv. gr. Toldalagi Victoriné, gr. Bánffy Béla koszorúi. Egyházkerületünk, sőt hazánk egyik derék fia ma már ott nyugszik a választói családi sírboltban. Álma legyen csendes. Álmodja hazánk leendő nagyságát: egyházkerületünk jövő felvirágzását!

== **Hullatja levelét az idők vén fája!** Báró Vay Miklós ő excellentiáját, evangyeliom szerint reformált egyetemes egyházunknak felszámíthatatlan érdemekben megőszült agg patriarkháját váratlan gyászsejt érte: fia, ifj. br. Vay Miklós meghalt Golopon, 56 éves korában. A megboldogult nem csak szenvedélylyel, hanem valódi hivatással foglalkozott a szobrászat terén, s magának maradandó emléket emelt azon szobrokban, a melyeket mintázott, a minők Vörösmarty, Széchenyi, Eötvös, stb. Utolsó mellszobra a gr. Mikó Imreé volt, melyet most öntenek a Schlik-féle gyárban. A nyílt szívű, lovagias férfi elhunytá őszinte részvétet keltett széles körökben és általánosan osztoznak az agg édes apa gyászában. Ez utolsók között egy parányi helyet kér a mi hártatlan tiszteletünk is, melylyel viseltetünk azon férfiu iránt, ki vallásos hitének melegéből merítve tetterejét, oszlopa egyházának és mintaképe lehet minden protestánsnak. Legyen vizsgálása az egész anyaszentegyház részvéte, melynek mi erőtlén hangja vagyunk csupán azon erős hitben, hogy az Úr az erőtlénekben dicsőíti meg hatalmát!

== **Köszönet és hála nyilatkozat.** Helybeli birtokos és lakos tek. Nagy Pál ur és neje Balogh Kata, leányuk Jolán által az ev. ref. egyház temploma számára egy szép és diszes szószék-takarót készíttettek saját költségükön, melynek értékét 60 frtra tehetni. Midőn a szép és a dicséretet önmagában is bíró tettet felemlítjük, egyszersmind a nemes adakozóknak, a szorgalmas, munkás készítőnek egyházunk nevében köszönetünket nyilvánosan kifejezni sietünk

s kívánjuk, hogy hosszas időközön keresztül lehessenek a jótékonyágnak és áldozatkészségnek a gondviseléstől nyert áldások mértéke szerint hűséges gyakorlói. Mező-Bergenyé, 1886, január 24-én. Székely Sándor, ev. ref. pap. Soos Ferenc, gondnok.

== Mint a törvénytiszteletnek ritka példányát és az interconfessionalis viszonyoknak respectálását említi fel, m. sályi gör. kath. lelkész Ruzs László urat, ki egy kolozsvári illetőségű házaspárnak újonnan született gyermekét „szükség” esetén megkeresztelvén hivatalos kötelességének tartotta azonnal átírni papi hivatalunknak anyakönyvbe vezetés végett. Ha a román lelkészek mind át volnának hatva e szellemről, ha szívöket a valódi szeretet tölténé be, ha tiszteletének törvényt, emberi jogokat és kötelességeket: a nemzetiségi igazgatásuk helyett csak igen hamar gyökeret verne az igazi testvériség és vállvetve munkálhatnók közös hazánk boldogságát!

== Mint közművelődésünk és szellemi életünk igen érdekes alalakát említi fel, hogy hazánkban ez idő szerint 758 lap van. 516 magyar, és 242 idegen nyelvű. Ha valaki jártni akarná az összes magyar lapokat, évenként 2426 frt 93 krt költene előfizetésekre. 1862-ben még összesen csak 65 hazai hírlapunk volt; azonban, az alkotmányosság visszaállítása örvendetes lökést adott a hírlapirodalomnak. 1867 elején 80, a rá következő újvőre pedig már 140 lapunk volt, míg ma 516 magyar lapunk van. Magyarország népességi arányát véve számba, ma minden 18,111 főre esik egy lap. Örvendetes jel, hogy ez arány is a magyarságra kedvezőbb. Minden 11,947 magyarul beszélő egyénre esik egy egy magyar lap; míg például csak minden 86,037 oláhra egy oláh nyelvű hírlap.

Szerkesztői nyiltposta.

== Hát az olyan dolog, hogy valaki betesz egy convertbe 3 frtot, előfizetés gyanánt és postára adja hivatalosan, mint papi hivatal. Ezért nekünk itt fizetni kell 27 krt. Ha ugyanazt a pénzt beküldené posta-utalványon, kerülne 5 és fél krajcárba. A különbség oly nagy, hogy ki kell jelentenünk, hogy ilyenféle leveleket ezután el nem fogadhatunk. Ha mindenki alávetne minket e krajcáros büntetésnek, csak 400 előfizetőnél is már 108 forintot kellene kiadnunk. Így nem csinálunk ujságot.

Hivatalos rész.

184—1886.

Minden egyházközség papjának.

A m. kir. honvédelmi miniszter ur ő nagyméltóságának 47810—1885. sz. alatt kelt és a m. kir. vallás-és közoktatási miniszter ur által 42697 szám alatt közölt leiratával tudatta, hogy a rokkantsági nyugdíjban, vagy egyéb pótdíjban részesített, avagy a rokkantak házában ellátási állományában felvett katonák nyug-, zsold-illetékhöz az ezekről szóló nyugtatványok láttamozásáért, avagy az életben létet és a tartózkodási helyet előtűntető igazolásáért az illető hivatali eljárók és lelkészek által közbenjárásai, vagy munkadíjak nem követelhetők. Az ily igazolványok díjfizetés nélkül teljesítendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának

Kolozsvártt, 1886. január 26-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. FEBRUÁR II.

6. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

28,757. szám.

1885.

MI ELSŐ FERENC JÓZSEF,
ISTEN KEGYELMÉBŐL AUSZTRIAI CSÁSZÁR,

CSEHORSZÁG KIRÁLYA, stb.

és

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYA,

kedvelt hiveinknek, az erdélyi evangelicus reformatus egyházkerület hiveinek üdvöt és kegyelmet!

Őszintén kedvelt hívünk, magyar szent koronánk tanácsosának, Magyarországon vallás- és közoktatásügyi ministerünk, Nagyságos Trefort Ágostonnak előterjesztéséből értesülvén, miszerint vitéz Nagy Péter, egykoron királyi tanácsosunk elhunytával az erdélyi evangelicus reformatus egyházkerületben megürült püspöki hivatalra ezen egyházkerület közgyűlése a törvényesen fennálló szokás szerint tisztelendő hívünket,

S Z Á S Z D O M O K O S

egyházkerületi közjegyzőt megválasztotta: Mi kegyelmes tekintetbe vevén vallás- és közoktatásügyi magyar ministerünk ajánlatát, nem különben kedvelt hívünk Szász Domokosnak Felsőleges uralkodó Házunk iránt mindenkor tanusított hűségét, életének és erkölcsének feddhetlen voltát s egyéb jeles szellemi tulajdonságait, melyek alapján Nekünk, a törvények értelmében, kegyelmes megerősítés végett ajánlatot, indítva éreztük magunkat, nevezett hívünket, Szász Domokost, az erdélyi evangelicus reformatus egyházkerület püspöki hivatalában legkegyelmesebben megerősíteni; mihez képest őt, miután mind Nekünk, mind törvényes örökösainknek a Nekünk tartozó hűségi esküt Előttünk előlegesen letette, legfelsőbb királyi hatalmunknál fogva ezen hivatalban ezennel megerősítjük.

Meghagyjuk és rendeljük ennél fogva ezen levelünk sorjában mindenkinek, összesen és egyenként az erdélyi evangelicus reformatus egyházkerület hiveinek, úgy az egyházi előljáróknak, mint a többi bármi rangoknak és rendűeknek, hogy nevezett Szász Domokost az erdélyi evangelicus reformatus egyházkerület püspökének ismerjék és ismerni tartozzanak és köteleztessenek.

Miről is kiadtuk ezen felsőleges pecsétünkkel, melylyel mint Magyarország apostoli királya élünk, megerősített királyi levelünket.

Kelt a Mi őszintén kedvelt hívünk, Nagyságos Trefort Ágoston Magyarországon vallás- és közoktatásügyi ministerünk kezei által Ischlben, Julius hó tizennyolcadik napján, Urunk születése után ezernyolcszáznyolcvanötödik esztendőben, uralkodásunk harminchetedik évében.

FERENC JÓZSEF.

Trefort Agoston.

Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai.

II.

A codificáló bizottság javaslata szerint, egyházkerületi közgyűlésünk tagjai közül, az esperesek mellől, kimaradnának az egyházmegyei jegyzők.

Mit teszen ez? Azt, hogy kimarad tizennyolc pap. Nevöket nem kérjük: megtalálhatni egyházkerületünk Névkönyvében. De az már kérdezni való dolog, és feleletre érdemes kérdés, hogy mi-féle papok azok, a kiket egyházmegyei jegyzőknek választanak? A zsinati törvény e kérdésre hidegen — hallgat. A mi erdélyi törvényünk azonban, mely a zsinatihoz alkalmazottnak mondatik, melegen felel a kérdésre (221. §.). „Az egyházmegyei jegyzőt s esetleg aljegyzőt, az egyházmegye szolgálattévő papjai közül, kik tudományukkal s valódi lelkipásztori jellemökkel kitűnnek, az egyházmegyei közgyűlés választja.“ E felelet a mi eddigi gyakorlatunk nyelvére lefordítva, azt teszi, hogy az egyházmegyei jegyzőtől a közigazgatási teendőkben, az egyházi törvényekben és ezek alkalmazásában, az egyházalkotmány elméleti és gyakorlati kérdéseiben való oly jártasságot, az egyháztest életbevágó érdekei felől oly tájékozottságot kívántunk, jellemökben azt a szilárdságot, bátorságot, önzetlenséget kerestük, mely záloga legyen annak, hogy egyfelől az egyházkerületi törvényhozásban, törvénykezésben és választásokban, melyeknek hivataluknál fogva részesei (voltak), helyöket megállják, másfelől bármely órában hívassanak el egyházmegyéjük ügyeinek élére állani, az esperesi széket betölteni, e hivatásuknak meg fognak felelni.

Ugyanis — a mit ép oly könnyű, mint felesleges is, statisztikai adatokkal bizonyítani — nálunk az egyházmegyei jegyzőség az esperesi hivatal lépcsője. S az esperes-választás formája csak épen annyit tesz, hogy a successio nincs elismerve érvényes szabálynak, de azért (Erdélyi törvényünk 224. §-a szerint): „Az esperes akadályoztatása, vagy hivatala üresedésben létele idején, ennek törvényes helyettese az egyházmegyei jegyző.“ Ellenben a testvéregyházkerületekben az egyházmegyei (világi és egyházi) jegyzők egyszerű tollvivők, s a jövő reményei, de nem „törvényes helyettesei“ az egyházmegyei főtisztviselőnek. (L. a zsinati törvény 41. §-át.)

Azoknak, a kik jelenleg erdélyi egyházmegyeinkben a jegyzői székeket betöltik — bárkik legyenek is ők — megválasztásuk ama följejtett s egyházi életünk köztudatában gyökerező elvek szerint történt vala: ezt tagadni, nem lehet. Jegyzője személyében az egyházmegye egyszersmind avatott és hivatott egyházkerületi képviselőit, esperese számára segédet, helyttest és successort választott: így értelmezték a választást választók és választott, s a választás, kettős minősége szerint, részben biztatás volt az illetőnek jövőjére, részben elismerés addigi múltjára vonatkozólag. A testvéregyházkerületek egyházmegyei jegyzősége, mint láttuk, egészen másfoku tisztesség, rang, hivatal.

Mégis a codificáló bizottság, az erdélyi meg a négy testvéregyházkerület intézményeiben, az elnevezések azonosságából kiindulva, s az óriási különbségekre nem reflectálva, valamint az egyházkerületi közgyűlés lényegét, úgy az egyházmegyei jegyzőség mivoltát illetőleg — elégséges analogiát lát a végre, hogy az egyházmegyei jegyzők a közgyűlésből nálunk is kizárassanak, hivatkozván arra, „hogy az egyházmegyei jegyzőket az egyházkerületi közgyűlés tagjai sorából a zsinati törvény is kizárta.“ (L. a 95. §. indokolását.)

Az ugyan még nem jött szóba, hogy ha jegyzőink, kizáratásuk által, tisztességök legfundamentálisabb részétől megfosztatnak: lehetséges lesz-e az egyházmegyei jegyzőségeket jövőre is a régi elvek föntartásával megújított törvényeknek intentiói szerint tölteni be? Mundus se expediet.

Az sem jött még szóba, hogy a kizárás azonnal foganatosíthatnák-e, vagy pedig csak a jövőben választandó jegyzőkre alkalmazhatnák-e?

Eddig följejtett meggyőződésünkhez képest nem hihetjük, hogy a jegyzők kizárása határozattá váljék; mindazáltal kötelességünk, az eshetőséggel számot vetni.

Ha adataink nem tévesek, volt néha-néha eset rá, hogy egyházmegyei restauratio alkalmával az elaggott, csökkent erélyű lemondó esperes, ki már fölfelé is, lefelé is csak hiányosan repraesentálhatta állását és megyéjét, csupa tiszteletből, múltjának elismeréséül, meghagyatott méltóságában, mert a tevékeny, erélyes, tehetséges jegyző személyében és működésében megvolt a biztosíték, hogy mind a megyei közigazgatásban, mind

az egyházkerületi közgyűlésen, valamint a házassági főtörvényszéken, kellő nyomatékkal kipótolja, kiegészíti esperesét.

Ha ilyes esetek valóban voltak: csakis a mostanig fennálló rendszer és elvek szerint lehettek; csak úgy lehettek, ha a jegyző minden lényeges dologban, föl a közgyűlésig, s házassági főtörvényszékig, particeps társa volt esperesének. Ha már a jegyzőt a közgyűlési tagságtól rögtönösen megfosztják, eddigi méltóságáról leszállítják: nemcsak saját önérzete követeli, hogy jegyzői állásáról is lemondjon, hanem a közméltányosság követelné, hogy egyszersmind általános egyházmegyei restauratio rendeltessék el, sőt hogy az egyházkerületi közgyűlési képviselőségek is egyidejűleg új választás alá bocsáttassanak. Miért? Nem hozák-e föl argumentumul a jegyzők kihagyása mellett azt, hogy érdemesebbjeik, mint képeiselők, amugyis tagjaivá lehetnek a közgyűlésnek? No ha úgy van: megadandó nekik az alkalom, hogy a jelenlegi képviselők közül azonnal szorithassák ki a magoknál érdemtelenebbeket.

Am itt is van egy bökkenő. Kik fognak kiszorulni? Ha a képviselőségre az egyházmegyei jegyzők mellett a közgyűlésről esetleg szintén kimaradó tanárok is concurrálni fognak: a bukás főképp pap-képviselőket fog érni. „Az ének vége ez.“

Ime — minden keserűség nélkül, csupán meggyőződésünk nyelvén szólva — oly sokat beszélünk arról, hogy nálunk Erdélyben a világi elemnek meg kell adnunk a vezérszerpet, a döntő befolyást egyházi ügyeinkben, nehogy közönyössé váljék egyházi közéletünk és érdekeink iránt, hogy e közben papjainkat egészen „contemptusba juttatjuk“; nem törődünk azzal, hogy őket, kiknek nagyobb része a megélhetés gondjaival is küzd, nem kevésbé kellene minden úton-módon az egyháztest dolgai iránt való érdeklődés, szakértelem és cselekvés magasabb színvonalára emelnünk. Azt követeljük tőlük, hogy legyenek áthatva az egyetemese egyház szellemétől; megköveteljük tőlük, komoly felelősség terhe alatt, hogy az egyházi adózásra hiveiket lelkesítsék, hogy a vallás-erkölcsi s egyszersmind a nemzeti szellemet is, hívebben mint valaha, ápolják; másfelől azonban önérzeteket és nemes ambícióikat lefojtani törekszünk. Nem eléggé lenyomja-e őket általában a szegénység? Nem eléggé lenyomja-e őket az, hogy

az egyháztest életére magoknak és a felelős vezetősök alatt álló egyházközségeknek, presbyteriumoknak — egy-két képviselő választásán kívül — de stylo, semmi közvetlen, tudatos befolyásuk nincs? Elvonjuk-e jövőre tőlük a törekvésnek azt a rugóját is, hogy közülök megyénként egy-egy, munkával és felelősséggel járó jegyzői állásában, fáradságának és szerzett érdemeinek újszólván jutalmául, mint közgyűlési tag, egy kissé szélesebb látáskörre tehessen szert, magánál különb emberek nagy számával érintkezhessek, velök társaságban a közdolgokra némi befolyást gyakorolhasson, az ügyek menetébe magát beleélhesse, s akkorra, mikor esetleg az esperesi szék betöltésére hivatik el, az ujonc elébe gördülő akadályoktól menten, rapraesentálhassa megyéje papi elemét a közgyűlésen? Arra törekszünk-e, hogy közgyűlésünk papi eleme egynegyed- egyharmadrészzel apadjon, s a maradék-számában ujoncok, meg elfáradottak számláltassanak?

Bizony, ha minden egyébtől eltekintve, nem mást, csak papságunk színvonalának emelkedését, viseljük lelkünkön: akkor is, nemesak hogy a közgyűlésen, s így oly jogokban és functiókban való részvétőket, melyekben a testvér-egyházkerületek minden egyes papjának, mint presbyteriumi elnöknek, positiv része van, — nem kellene csökkentenünk, hanem, ha oly szegények nem volnánk, inkább minden egyes paptól meg kellene követelnünk, hogy legalább öt évenként egyszer, mint hallgató, jelen legyen a közgyűléseken.

Erre, igaz, nincs költség, nincs pénz. De a mire meg volt eddig, legalább arra legyen meg ezután is.

A költség, a mibe az egyházmegyei jegyzők közgyűlési tagsága kerül, alkotmányos életünk eredményeiben, s kivált a papi elem önérzetének és buzgóságának fokozásában vagy kifizeti magát, vagy nem. Ha kifizeti magát, ne sajnáljuk azt; ha nem fizeti ki magát: akkor magának közgyűlésünknek szervezete, működése, jelleme vált annyira értéktelenné, hogy többé nem tagjai számának reductiójáról, hanem a zsinati törvény alapján való gyökeres reformjáról kell gondoskodni.

Még csak egy — nem bánom rabulista — szót az egyházmegyei jegyzők ügyéről. Képzeld, hogy az őket kihagyó javaslat az 1871-diki szervezetben törvényül mondatott vala ki; foglal-

jük névsorba azokat, a kik azóta az egyházmegyei jegyzőség címén voltak a közgyűlés tagjai, s mindazt, a mit mint ilyenek tettek, töröljük ki egyházunk fejlődésének történetéből; ha aztán e próba eredményén meg nem döbbenünk: akkor ám szavazzunk az egyházmegyei jegyzők kiküszöbölésének kérdése fölött, tekintet nélkül arra, hogy vajjon alkotmányunk szempontjából helyes-e oly széles jog- és hatáskörű közgyűlésünk tagjai számát, s épen a pápi elemet, apasztani.

A tanárok közgyűlési tagságának dolgáról a következő alkalommal.

Váró Ferenc.

Az áll. igazgató tanács rendes üléséből.

Kolozsvár, 1886. február hó 7-én.

Elnökölt: főt. Szász Domokos ev. ref. püspök. Jelen voltak: Szász Gerő e. kerületi közjegyző, dr. Kolozsvári Sándor h. elnök, Lészay Ferenc, dr. Szász Béla, Székely János igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán tanügyi előadó, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztáros és Bodor Antal titkár.

Főt. Szász Domokos püspök afia bejelenti, hogy király urunk ő Felsege elrendelte, hogy részére, mint egyházkerületünk törvényesen megválasztott püspöke részére a kegyelmes királyi megerősítő levél szolgáltatassék ki s legmagasabb kéziratával ellátva és Trefort Ágoston vallás és közoktatási miniszter ur ő nmga által ellenjegyezve, a királyi levelet közvetlen kezéhez leküldette. Örvendetes tudásul vétetett.

Elnök afia fájdalomtól áthatott szavakban jelenti egyházkerületünk volt főgondnoka, hr. Bánffy Albert elhunytával anyaszentegyházunk egyik vezérférfiának elvesztését; az érdemekben gazdag s mindnyájunk által szeretett néhai főgondnok ravatalánál igazgató-tanácsunk, vezetése alatt, adott kifejezést azon meleg ragaszkodásnak, mely egyházkerületünket az elhunythoz fűzé s fejezte ki részvétét a gyászoló családnak a mindnyájunkat mélyen sujtó csapás felett. Az elismerés és kegyelet parányi jeleül egyházkerületünk nevében koszorút helyezett az emléktünkben soká élő buzgó egyházi vezérférfit ravatalára. Az elhunyt emléke iránt ér-

zett tisztelet és részvét kifejezésétül fennállva. meghallgatott jelentésre az igazgató-tanács jegyzőkönyvileg örökíté meg b. e. egyházkerületi főgondnokunk kiváló érdemeit s részvét kifejezésétül tett intézkedéseket helyeslőleg tudomásul vette.

— Főt. Szász Domokos püspök afia jelentést tesz azon adományokról, melyeket megválasztatása és azután rövid hivataloskodása után tett. (Lásd: Aranykönyv rovatunkat. Szerk.) Igazgató tanács az alapítványok befizetéseit, valamint anyagi szükséggel küzdő s csapásokkal sujtott egyházaink segélyezésére hozott áldozatkészségeért főt. püspök afiának elismerését és köszönetét fejezve ki, a gyűlés színe előtt, a befizetett 700 frt összeg átvételét nyugtázza s a segélyezett egyházközöskéket értesíti.

— A dévai egyházközség esperesi közvetítéssel tudatja, hogy a m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nlga Déván állami elemi népiskola felállítását engedélyezte és ideiglenesen egy évre a külön fiu és külön leány iskola be is rendeztetett s közli azon feltételeket, melyek mellett az egyházközség iskolai épületeinek átbo-csátása mellett az államkormány és az egyházközség között a szerződvény megkötendő. A szerződvényi pontozatok kibővítésével utasittatik az egyház a szerződvény kiállítására végett a további lépések megtételére s a módosítandó énekvezéri díjlevél kiállítására s felterjesztésére.

— Igazgató tanácsunk több előfordult esetből tudomására jutván annak, hogy némely egyházközség követeléseiről szóló kötelezvények helyett, akár az adós elhalálozása miatt annak utódaival aláíratás céljából, akár egyes alaki hiányok kipótólása érdekében, vagy éppen a lejárt kamatoknak a tőkéhez csatolása szempontjából, új kötelezvények állíttatnak ki, mely eljárás által a követelés felhajtása még kétesebbé tétetik: utasittatnak az egyházközöskéket, hogy az adósságnak más adósra átszállása, vagy a tartozás visszafizetése iránt nagyobb biztosíték nyújtása, például, új készfizető kezes hozzájárulása esetében magára a régi kötvényre pót-szerződvény alakjában irandó ezen változtatás, mely eljárás fogatnba vétele tekintetéből első sorban a számadó gondnok és az egyházközség papja, másod sorban az egyházmegyei vizsgáló bizottság a n y a g i l a g is felelősek.

— A Dániel-alapítvány évi 18 frt javadalomra felvétetnek özv. Ambrus Józsefné, özv. Timár Lajosné és özv. Bodrogi Sámuelné.

Ezeken kívül ellátatott még kevésbé közérdekű több ügydarab. r. l.

T Á R C A

A pápaság jövője*)

Egy ajtó felett a szent Péterben, a kar kápolnája mellett, a falba egy egyszerű fehér márvány koporsó van befalazva. Minden élő pápának a rettentő Memento

*) Hegedüs István szivességéből még e fejezetet közöljük a Gregorovius könyvéből, mint a mely az egész mű szellemét teljesen visszatükrözi. Szerk.

mori-t kiáltja fülébe: mert várakozik reá csalhatatlanul, mint a végzet. Ha egy pápa meghalt, megnyílik a fehér koporsó, őt befogadni és addig őrizni, míg halott utódja kiszorítja, vagy a míg a kész sirba helyeztethető el. Ma a sarkophagon új fényben tündöklő nagy betűkkel e név van írva:

IX. PIUS.

Ha az alkony félhomálya e fenséges székesegyházat árnyakkal népesíti meg, azt képzelné az ember, hogy e fehér sarkophag ott fenn a levegőben lebeg, mint Mahomed koporsója Medinában. Szemlélődésünkre nézve ez utolsó határköve a pápaság egy hosszú korszakának, mely örökre véget ért.

E koporsó halottja a nagy végzet beteljesedésének volt férfia, a sybillák és próféták jóslatainak tárgya. Vele végződik a pápák világi uralma, melyet keletkezése óta a rómaiak, olaszok, német császárok, hitújítók, gondolkodók és hazafiak elítéltek, elátkoztak és sikertelenül ostromoltak.

A mit előtte minden pápa minden áron megakadályozott, Olaszország függetlenségét és egységét, valószínű látta IX. Pius. Róma lett az olasz királyság székvárosa. A fejedelmi korona lehullott a IX. Pius fejeéről, azonban a tróntól megfosztottan megkoronázta magát isteni családokhozatalanság dicsfényével. Egy szolgálai tanács, vagy zsinat által magát, a bukott királyt, az egyház kenyerévé kiáltatá ki. Ezzel abban is válságot jelez. A szellemi pápaságot kiszolgáltató a kikerülhetetlen forradalmak dicsvágyának s haragjának.

Emlékezetes élete úgy tele volt ellenmondással, hogy élettörténetét epigrammokba lehetne szedni. Mint Titus, pályája kezdetén, az emberiség reménye és gyönyörűsége volt: majd egy porba döntött, elhagyott bálvány. Mint a bűvész inasa idézte föl a forradalom szellemeit majd hiába hívta a királyokat, hogy ezektől őt szabadítanák meg.

Segélyül hívta a szabadságot, de csak rövid ideig bírta ki tekintetét: majd visszariad tőle, mint Medusa-főtől.

Álmodozott Olaszország fölszabadításáról, az emberiség boldogításáról, mint Coladi Rienzo majd mint menekült, egy durva zsarnok karjai közt ébredt föl.

Trónra a nép ujjongásai közt lépett majd ugyanő e trónt idegen hatalmak fegyvereivel bírta megvédeni. A mit ő, mint olasz fejedelem megáldott, azt mint papnak meg kellett átkoznia.

Az eget benépesíté szentekkel, Olaszországot vértanúkkal.

Mint Mózes lépett a világ elé, mely tőle új szerencsét várt és ennek számára a Sinairól törvénytáblák gyanánt esztelen szerzetes dogmákat hozott le és a Sylabust.

Miért találkozik egy ember életében, ki meg volt áldva szívvvel, szellemmel, áthatva hazaszeretettől ily sok és még több ellenmondás?

A felelet nem nehéz.

IX. Piusban beállt a politikai pápaság idejének teljessége, azért tüzött össze épen benne két lélek, mely minden pápa kebelében lakozék heves küzdelemben a fejedelem és a pap lelke.

Mint önkéntes száműzött a Vatikánban halt meg, hová hét éven át zárkozott, mialatt a Quirinalban ellenfele nyugottan ült trónján, a világtól üdvözölve, az ola-

szoktól körülujongva, mint ugyanott ő maga is volt egykoron. Új uralkodókat és birodalmakat látott előállani és elbukni, barátokat és ellenségeket sirba szállni. Pápaságának csodaszerű tartamával ő élte tul minden elődjét, Péter éveit és végre önmagát.

1878 kezdete örökre emlékezetes idő. A halál az emberiséget a legmagasztosabb színhelyre, a nagy világszínpadra Rómába hívta oly fenséges jelenetre, milyent a történelemben soha sem lehet elfeledni. Egymásután teríté ravatalra: a Quirinalban Olaszország első királyát, a Vatikánban az utolsó világi pápát. Egyike volt azon ünnepélyes szüneteknek a népek harci zajában, midőn Mars hadisten egy pillanatra egy siron megpihenni látszik. Ott ül, fáradt kezét kardjával térdére támasztja és gondolatokba úgy elmélyedve néz maga elé a világba, melyet kikerülhetetlen végzete örök gyűlöletre és küzdelemre kárhoztat.

Igy ábrázolták a régiek Marst:

aquisa di leon'quando si posa.

Agrippa Pantheonában temették el az olaszok első királyukat január 17-én. Ha IX. Piusnak az elégtétel lehetett volna, hogy trónjának bitorlóját a Quirinalban halottnak tudja, ez elégtételben részesült. Azonban nem úgy, mint elődje IV. Ince, ki egykor nagy ellenségének II. Frigyesnek halála felett féktelen ujjongásba tört ki. IX. Pius méltóságteljes, lelkészhez illő hallgatást őrzött meg. Csak 29 nappal halt meg később, mint Victor Emanuel.

Február 9-én tették ki holt testét a szent Péterben a sakramentumok kápolnájában lábsókra. A véletlen úgy hozta magával, hogy ott fektött azon oszloppal szemközt, a melynek fülkéjében Matild grófnő szobra áll. 1878 február 9-én lábainál látta Toscanai Matild utolsó birtokosát azon egyházi állammak, melyet egykor oly bátran védett és gazdag javakkal oly dűsan ellátott.

Február 13-án IX. Pius megható ünnepélyességek közt emeltetett föl ama fehér sarkophaghoz és ebben befalaztatott.

A katolikus világ őt — úgy vélik — szentté fogja avatni és bizonyára a szent Péterben fog neki emléket állítani. Minő tárgy egy művésznek IX. Pius sirja! A politikai pápaság utolsó emlékköve, II. Gyula emlékének épen ellentéte, a kinek pedig kicsiny nagysága, mint a pápaság világi hatalma új megalapítójának egy Michel Angelotól oly nagyszerű terveket erőszakolt ki.

Hát még IX. Pius sirirata! Szomorú halála nem költé föl sem egy Manzoni ódáját, sem egy Bembo epigrammját. Még a fecsegő Pasquino is elnémult, a ki pedig a tizenötödik évszáz óta minden pápa sirjára oda firkálta verseit.

Mit ír majd Klio a IX. Pius siremlékére? Talán az emberi erények és hiúságok tömérdek számát, melylyel ő bírt? Ez igen közönséges volna a pápaság e Priamusa számára, ki több joggal elmondhatja, mint Róma ama melabús császára mondhatá el haldokolva:

omnia fui, et nil expedit.

(Minden én valék, most mit sem ér.)

Minő nemzedék fogja látni, végezetre e kérdést is fölveheti valaki, az időt és a siremléket, melybe az utolsó pápát fogják eltemetni? Henye, de megbocsátható kérdés, mert az emberi gondolkodás a mily örömetst tér vissza a történelem útjain, oly örömetst siet előre a jövőbe. A pápaság, így nyilatkozott korunk legnagyobb történetirója, addig fog fenmaradni, míg egy új-seelandi utazó megáll a London-hid szétrombolt ivén, hogy onnan szemlélje meg a szent Pál templomának romjait.

A pápaság, így szól egy tizenkettedik évszázbeli jóslat, Róma bukásáig fog fennállani; és ha számba vesszük a pápai kormányokat, melyeket a jóslat jelzett, úgy találjuk, hogy e bukás nem messze van. Ez a jóslat utolsó jelzéseiből tetszik ki, melyekhez csatoljuk a megfelelő pápák neveit:

„Utazó Apostoli sas	VI. Pius.
Ragadozó sas	VII. Pius.
Eb és kigyó	XII. Leo.
Vallásos ember	VIII. Pius.
Etruria fürdőiből	XVI. Gergely.
Keresztből kereszt	IX. Pius.
Égi fény	XIII. Leo.
Egő tűz	
Elpusztult vallás	
Rendíthetetlen hit	
Angyali pásztor	
Pásztor és hajós	
Virágok virága	
Félholdból	
Nap munkája	
Olajfa disze	

A szent római egyház utolsó üldözése alkalmával fog székelni a római Péter (második), ki a juhakat sok viszontagság közt fogja legeltetni, melyek multával a hét-dombu város földulatikés a félelmetes biró fog ítélni népe felett. Amen.“*)

A jóslatot rendesen szent Malachiának tulajdonítják, ki armagh-i érsek volt Irlandban († 1148). Mások azt állítják, hogy a conclave alkalmával 1590-ben készült. II. Coelestinen kezdődik. Ha a pápák során végig megyünk, VI. Piusra esik Peregrinus Apostolicus, mit hécsi útjára és száműzetésére magyaráztak, IX. Piusra pedig Crux de Cruce, keresztből kereszt (Savoyára vonatkozik). Midőn XIII. Leot pápává választották, megjegyzzék, hogy családi címerén egy csillag van, úgy hogy ez is megfelelni látszik a jóslatnak.

Beda szerzetes ezer évvel ezelőtt mondá:

„Ha a Colosseum romba dül, romba dül Róma, ha Róma elvész, elvész a világ.“

Ha a szent Péter székesegyházat látta volna, így kiáltott volna föl:

„Ha a szent Péter romba dül, romba dül Róma, ha Róma elvész, elvész a világ.“

*) Peregrinus apostolicus. Aquila rapax. Canis et coluber. Vir religiosus. De balneis Hetruriae. Crux de Cruce. Lumen in Coelo. Ignis ardens. Religio de-populata.

A Colosseum, a szent Péter, Róma. a világ mind el fognak egykor enyészni!

Hegedüs István.

KÜLFÖLD.

Az angol prot. államegyház, mely hitvallására nézve református, de cultusában a kath. formákat és az egyház kormányzatára nézve a hierarchiát megtartotta, az utóbb nevezett tekintetben is kezd a reform útjára lépni. Erre mutat, hogy nem régiben Londonban, Fremantle kanonok elnöklete alatt, tekintélyes gyűlés jött össze, mely az angol püspöki államegyházban már szükségessé vált reformokra vonatkozó tanácskozása folytán, egy a canterbury-i érsekhez intézendő emlékirat szerkesztését határozta el, mely mindenek előtt azon reform megvalósítását követeli, hogy az egyházközségek lelkészei mellé egyházas érzelmű világi férfiak állitassanak, kik a lelkészeknek az egyházi javak kezelésére és hová fordítására vonatkozó intézkedéseiknél segédkezet nyujtanak. E reform a nélkül, hogy a lelkészek eddigi állását voltaképen megváltoztatná, az egyháznak roppant szivóságot és ellenállási képességet kölcsönözne, a mai angol társadalom egy nevezetes részének azon törekvése ellen-sulyozására, mely az államegyház kiváltságos állását megszüntetni törekszik. Londonon kívül másutt is merült fel ily szellemű mozgalom, mely hogy mennyire a köz-szükségben gyökerezik, eléggé bizonyítja az, hogy még a püspöki kar egy része is támogatja ezen mozgalmat, mely a papság eddigi egyházkormányzati kizárólagos hatalmának, legalább egy tekintetben, a világiakkal való meg-osztását célozza.

*

Bender, a bonni egyetemen a theologia tanára, ez évben megjelent és a vallás lényegét s az egyházalakulás törvényeit tárgyzó könyvében*) a legelhatározottabb egyházellenes álláspontot foglalja el. Szerző, az Ev. Kirchenzeitung ismertetése szerint, úgy véli, hogy feltalálta azt az önálló tudományos hypothesis, melynek segítségével a történelmi vallások minden lényeges jelenségeit megfejtetheti. E hypothesis előterjesztése végett Bender mindenek előtt constalálja, hogy a vallás nem annyira istenre, hanem sokkal inkább az emberre tartozó kérdés; maga az ember a vallás központi kérdése. Az isteneszme csupán segédeszköz az embernek e világon létezése biztosítására; ezen eszmét ugyanis arra használja fel, hogy saját anyagi és szellemi céljait megvalósítsa, még ott is, hol erejét fogyatékosnak, kimerültnek érzi. Ennél fogva a vallás merőben eüdamonisticus (boldogulási) céloknak szolgál, nem véve ki a kereszttyénséget sem. A vallás előállítását, valamint a cultusok létrejöttét az ember önfentartási ösztönéből kellőleg ki lehet magyarázni. Az ember, midőn a világgal való harcában tehetetlensége és függetlensége érzetére

*) Das Wesen der Religion, und die Grundgesetze der Kirchenbildung. Von Wilhelm Bender. Bonn. Max Cohen und Sohn. 1886. 337. S. 6 mk.

eszméi, a cultus bizonyos formáit (imák, áldozatok) hozza létre, melyek által ama segítséget, melyet önmagából meríteni nem tud, máshonnan akarja biztosítani. „A valóság felhuzdulás soha sem önzéstelen; segítyt vár az ember istentől önmaga, vagy életcélja érdekében semmit egyebet.“

E fejtegetések után természetesen következik a valásnak következőleg formulázott meghatározása „A valás, gyakorlati oldalról (ima, cultus) tekintve, az emberi önfentartási ösztön ama nyilatkozata, mely által az ember a maga lényeges életcéljait, az élet akadályai közt és saját ereje véges voltának érzetében, a világrendező és vezető hatalomhoz való fölemelkedése által igyekszik elérni.“ Mindazáltal, a vallás lelki folyamata nem kijelentésből származik, de megvan az a törekvése, hogy utólagosan magát a kijelentés által szentesítse: „ki lehet mutatni, hogy a vallásnak, mint kijelentettnek feltüntetése, a létezett és létező vallásalakulatok bármelyikénél, aránylag későbbi jelenség.“ Így például a héber vallásra vonatkozólag is azt mondja szerző, hogy „semmi sincs az izraelita vallásban, a mi nem természetes uton jött volna létre; s mindez később mégis mint kijelentett dolog szerepel.“ Szóval, Bender ama materialista bölcselek sorába tartozik, a kik szerint az érzékelhető világ mellett valamely érzékfeletti világot gondolni sem lehet, a kik ennél fogva kijelentett és természeti vallás közt specificus különbséget nem ismernek. Nem csoda azért, hogy Bender, a midőn az ó- és új-szövetség természetfeletti tényeit és történeteit tárgyalja, azokat a felizgult és önző phantasia páraszerű termékeivé oldja fel, melyekben magvát sem lelhetni a történeti igazságnak. Hogy Jézus személyében és munkásságában sem nyilatkozott valamely tapasztalat feletti világ revelatioja, annak bizonyítgatásába nem bocsátkozik. Ide vonatkozólag megelégszik csupán amaz állítás erős hangsúlyozásával, hogy a látható világban semmi tapasztalatfeletti sem jelentkezhettek, ennél fogva ilyesmi nem is jelentkezett.

Ily tagadólagos álláspontra helyezkedvén e mű, természetesen találhatjuk, ha az ellen még a liberalis egyházkörökben is ellenmondás keletkezett. Például a „Prot. Kirchenzeitung“ mult évi 50-ik számában azt constatalja, hogy Bender hypothesise merőben materialisticus alapon nyugszik, hogy tényleg nem egyéb, mint a Darwin-féle létért való küzdelemnek vallási téren alkalmazása: hogy ama hypothesis a theológiát, sőt a vallást is megsemmisítéssel fenyegeti.

*

A pfalzi uniált egyház gen. synodusa a mult év végén hozott határozatai közt különösen kettő vonja magára figyelmünket. Az egyik az, a mely az öngyilkosok temetésére vonatkozik. E szerint, az ily szerencsétlenek temetésének is egyházilag, bár minden pompá nélkül, kell történni. A lelkész köteles, a testet a sirig kíséreni, ott néhány bevezető szó után, a szertartás szerinti halotti imát felolvasni, a koporsót beszertelni, azután áldásmondással bocsátani el a megjelenőket. A másik határozat az egyházi törvények megsértésére vonatkozik

es lényegileg azt tartalmazza, hogy mindazok, kik gyermekeiket megkereszteltetni, vagy konfirmáztatni elmulasztják, vagy vegyes házasságra lépve, minden gyermeköknek más egyházban való neveltetésére kötelezik magukat, akár pedig ily előleges kötelezettség nélkül gyermekeiket, nemi különbség nélkül, más egyházban kereszteltetik és neveltetik nem csak egyházi választó jogukat és egyh. hivatal-viselési képességüket veszítik el, hanem még keresztiszülőkül sem fogadtatnak el. Figyelmet érdemel a mi részünkről a szigoru egyházas szellem, mely e rendszabályokat jellemzi, holott azokat egy oly gyűlés alkotta, melynek többsége a liberalis prot. egyletnek hive; midőn tudunk rá esetet, hogy nálunk, a divatos latitudinarismusnál fogva lehetséges, volt is már rá eset, hogy olyan ember, ki minden gyermekét idegen vallásban nevelteti, évek hosszú során át presbyteri tisztet viselt.

br.

ARANY-KÖNYV.

Méltóságos állandó igazgató-tanács!

Püspökké választatásom alkalmával tett ígéretemet teljes mérvben beváltandó, idecatolok.

1. Kerületi domestikánk javára	100 frtot.
2. A központi özv.-árvai alap részére	100 frtot.
3. A „Nagy Péter-alap“ javára	100 frtot.
Összesen	300 frtot.

Ez összegeknek pénztárra utalását kérem.

Kapcsolatban ezzel, kötelességemnek tartom jelenteni, hogy beszolgáltattam illetékes helyekre ezen felül a következő összegeket:

1. Az országos közalapnak	200 frtot.
2. Közművelődési egyesületnek	100 frtot.
3. A kolozsvári ref. egyházközségnek orgona és toronyóra alap javára	200 frtot.
4. A kolozsvári ref. főtanodához a korházi alapra	50 frtot.
5. Ugyanannak tanári özv.-árvai alapra	100 frtot.
6. A kolozsvári u. n. „Rongyos egylet“-nek	50 frtot.
Összesen	700 frtot.

E szerint ígéretemnek teljes mérvben eleget tettem.

Kötelességemnek tartom végül azóta ujabban tett ígéreteim beváltásául központi kezelés alá beszolgáltattani a következő összegeket:

1. A piskii ref. templom javára	100 frtot.
2. A besztercei ref. templom javára	200 frtot.
3. A segesvári ref. egyházközségnek a f. évre esedékessé vált	100 frtot.
Összesen	400 frtot.

Méltóztassék a mltsgs állandó igazgató-tanács értesíteni a nevezett egyházközségeket e befizetésekről, azon hozzáadással, hogy annak idején a részükre takarékpénztárba helyezett adomány ki fog utaltatni kamataival együtt.

Tudomás-vétel végett egyidejűleg jelentem azt is, hogy egyes egyházi célokra a föntbbieken kívül adományoztam még a következő összegeket:

1. A tűzvész által megkárosított sarmasági egyházközségnek	50 frtot.
2. Az istvánházi templomszentelés költségeire	50 frtot.
3. A csekelaki egyházközség templomának szellőztetése végett egy ablak átalakítása	20 frtot.
	Összesen 120 frtot.

Ez összegeket az illető esperesek útján küldöttem el.

Isten dicsőségére s anyaszentegyházam javára szenteltem ez adományokat, azon mély meggyőződésben élve, hogy isten kegyelme s a hivek bizodalma nem azért hívott el engem püspökül, hogy földi javakat gyűjtsék a magam számára, hanem azért, hogy szóval és cselekedettel előljárjak, példát adván: hogy miként én cselekedtem, azonképen cselekedjenek mások is. Kiváló nagy-rabecsüléssel maradtam Kolozsvárrt, 1886, január 28-án. Mélt. áll. igazgató-tanács atyafi szolgálja

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Lapunk kiváló helyén** veszik olvasóink Urunk királyunk diplomáját, mely az erdélyi református püspökre vonatkozó kiváltságos felségi jog szerint, újonnan törvényesen megválasztott püspök aát. hivatalában megerősíti. Maga az okmány csak a napokban érkezett le püspök aához, és csak febr. 7-én lón bejelentve az állandó-igazgató tanácshoz. Ily nagy jelentőségű okmányt nem csak a mai nemzedék nem látott, de századokon keresztül soha sem történt mostanig, hogy a király felséges személyében — Budán kegyeskedjék elfogadni és bevenni a törvény-szabta homagialis esküt. Mekkora különbség a mai és azon kor között, midőn iskoláinkat bezárták és templomainkat elvették! Egyébiránt maga a diploma egy kis remeke a szépírásnak: felül dúsan aranyozott inicialékkal és a magyar állam symbolikus jelvényeivel. Azonban, legszebb ékessége mégis ő felsége férfias névalírása, mert az a törvények és az alkotmány tiszteletére tanitnak mindenkit.

— **A kolozsvári ev. ref. collegiumban** a tanév első fele f. hó 6-án rekesztetett be. Ez alkalommal a fél-évi ösztöndíjakat és jutalmakat nyert tanulók névsorát olvasták föl. Hegedüs István igazgató-tanár megragadta az alkalmat, hogy ünnepélyes alakban buzdítsa az ifjúságot a tevékenységre. Kiemelte beszédében, hogy azon 390 frt, melyet a collegium alapjaiból élvez az ifjúság a legjobb, a legbuzgóbbak szent akaratát fejezi ki egy jobb, egy boldogabb nemzedék fejlesztése, növelése iránt. Kiemelte, hogy a jutalmazottak közt idegen felekezeti tanuló is van. A felekezetek

és nemzetiségek felébe emelkedő hazaszeretetet symbolizálja a tanári kar e nemes eljárása. Ez érzést tartsák meg egész életükben. A második félév febr. 15-én veszi kezdetét.

— **Ladányi Gedeon**, egykor a debreceni főiskola közszeretetlen állott tanára, 1872. óta a helybeli egyetem egyik disze, folyó hó 4-én, hosszas szenvedés után meghalt. Mint hazafi, mint tudományos férfiú, mint ember és puritán egyszerűségű calvinista: mintául szolgálhat mindazoknak, kik nem az emberek, hanem az isten előtt való kedvességet tartják mindenek felett valónak. Irodalmi munkássága, szilárd jelleme, feddhetlen erkölcei egyiránt részesültek még életében a jók osztalón tiszteletében, halálában pedig a kegyelet érzelmével hajoltak meg koporsója mellett. Áldás legyen emlékezetén!

— **A kackói anya- és szelecskei leány-egyházban** jan. 31-én avatták fel az énekvezér-tanítót, Veres Sándort, mikor is körlelkész Berde Sándor, aa. lelkes beszédet tartott, az új tanító pedig a tanító, szülők és gyermekek kötelességeit fejtegette. A gyülekezet áhitattal, örömmel és szebb jövő reményével hallgatta végig a lélekiemelő szertartást és most köszönetet mond kebli gondnok Balog Kálmán urnak, ki anyagilag és erkölcsileg munkálja e községek javát, melyek úgy felekezeti, mint nemzetiségi tekintetben nagyon megérdemlik a buzgó támogatást.

— **A dunántuli ref. püspök** kérdést intézett a cultuszminiszterhez, hogy minő eljárás követendő akkor, mikor egy házassalándó, vagy férjhez menni akaró nő nem tudja keresztlevelüket előmutatni s így születési helyüket és idejüket bizonyítani. A miniszter azt a felvilágosítást adta, hogy minden ilyen eset hozzá terjesztessék fel, hogy szabályszerű vizsgálat rendeltessék el s annak eredményéhez képest, legyen a házasság végrehajtható. Hát, nekünk semmi kifogásunk ellene, ha a miniszternek annyi ideje van, hogy e különben igen fontos, de egyébkint az ő beavatkozása nélkül is eligazítható dologba is beleegyedjék. Nálunk akárhányszor fordultak elő ilyen esetek, és eddig a közigazgatási hatóságok szives közreműködésével, vagy hiteles tanuk eskü-létele mellett, elintéztük úgy az anyakönyvezést, mint a házasságot, vagy esetleg, katona-kötelezettséget, stb. A ki pedig csak úgy született, mint a bogáncs, az utszélen: szeretnők tudni, hogy minő vizsgálat fog neki születési helyet kifundálni?

Szerkesztői nyiltposta.

— **Egy protestánsnak.** Névtelenül beküldött cikkek nem tarthatnak számot arra, hogy figyelembe vétessenek. A szerkesztőnek okvetetlenül tudnia kell, hogy kikért vállal felelősséget.

— **E lapok múlt évi 51-ik számában** „Reformatus” aláírással megjelent cikkekére vonatkozólag, gidófalvi ref. pap, Magyar Károly aa. kijelenti, hogy huszonkét éves papsága alatt, sem Edelstein, sem más zsidó keresztiszülő egyházában soha sem volt és így „Reformatus” gyanúsítását visszautasítja. Mi pedig arra kérjük az illetőket, hogy békéljenek ki egymással, és tiszteljük a törvényt mindnyájan.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 62—1885.

KÖRRENDELÉT.

Az erdélyi ev. ref. collegiumok m. tt. Elöljáróságának.

Az érettségvizsgálati Utasítás 30. §-a szerint, a vizsgáló bizottság elnöke a vizsgálatok ismétlésére utasított tanulóknak a nyolcadik osztály ismétlését ajánlhatja.

Minthogy ily ismétlők collegiumaink több gymnasiumában tényleg vannak s minthogy az országos Utasítás az ilyenekkel szemben követendő eljárást tüzetesen nem szabja meg: kérdés intéztetett hatóságunkhoz, hogy az érettségi vizsgálaton bukottaknak esetleges osztályismét-

Folytatás a mellékleten.

lése egyéb osztályisméltésekkel egyeneműnek tekintendő-e, vagy nem? Ha egy ilyen tanuló, osztályisméltése évében, az évharmadi osztályozás és évvégi vizsgálat rendén elégtelen bizonyítványt kap ez okon elzárandó-e az érettségi vizsgálatról, vagy pedig megelőző évi bizonyítványa alapján, az érettségi vizsgálatot föltétlenül ismételheti-e? Ha pedig a VIII-ik osztályt kielégítő eredménnyel ismétli s érettségire bocsáttatik akkor ezen érettségvizsgálat a tanulóra nézve ismétlő érettségi vizsgálatnak tekintendő-e?

Igazgató-tanácsunk e nyílt és függő kérdésekre, a míg azok országosan elintéztetnének, szükségesnek látta, erdélyi ref. főgymnasiumainkra nézve kimondani, hogy minden oly tanuló, ki az érettségvizsgálati Utasítás 30. §-a szerint, az illető tanári kar engedélye folytán, a nyolcadik osztályt ismétli, ezen osztály rendkívüli tagjának tekintendő s mint ilyen, újra nem osztályozandó, lévén neki már a VIII-ik osztályról kielégítő évi bizonyítványa, melynek alapján érettségire bocsáttatott. De másfelől, terheli őt a már egyszer megkísérlett érettségvizsgálat ténye, mely el nem enyészethető, s annál fogva, a másodizben megkísérlendő vizsgálat reá nézve ismétlő érettségvizsgálatnak marad, melynek nem sikerülte esetében, további ismétlő vizsgálatnak helye nincs.

E határozatával kíván igazgatótanácsunk az országos Utasítás kétségtelen hiányán segíteni ehez képest, utasítja erdélyi ref. gymnasiumaink t. igazgatóit, hogy felmerülő analog esetekben a szerint járjanak el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának

Kolozsvártt, 1886. január 24-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök

Sz. 197—1886.

KÖRLEVÉL.

A collegiumok előljáróságaihoz, az esperesekhez, az egyházmegyei gondnokokhoz, az összes lelképásztorokhoz s általában a protestáns történetírás kedvelőihöz intézve.

A hirlapok útján köztudomásra jött, hogy halhatatlan emlékü Bod Péterünk „*Historia Hungarorum Ecclesiastica*” című nagy műve első részének eredeti kéziratát Szalay Karoly ur 1884-ben a leydeni egyetemi könyvtárban tett kutatásai közben, a könyvek jegyzéke nyomán, fölfedezte. E kéziratnak eddigelő csupán csekély töredéke bocsáttatott nyilvánosság elé. A múlt század közepe táján Ajtai Mihály, n.-enyedi főiskolai tanár, az 1114 lapból álló folians alakú kéziratnak kiadása tárgyában előbb a leydeni, később a gröningseni egyetemenél tett ugyan lépéseket, de a nyomtatási költségek tetemes volta miatt, buzgó igyekezete nem vezetett sikerre s később a codex holléte feledésbe is ment. Szalay nyomára jövén ennek, értesítése folytán, dr. Kovács Ödön, n.-enyedi akadémiai tanár, a „*Protestáns Egyházi és Iskolai Lap*” múlt évi folyamában a nagybecsű mű közrebocsátása érdekében felhívást tett közzé. E felhívás folytán kiderült az is, hogy a mű befejező része, a negyedik könyv, a kolozsvári tudomány-egyetem könyvtárában őriztetik. E szerint, a mű teljes egészében rendelkezés alatt áll s

napvilágot láthat. Rauwenhoff L. W. E. leydeni egyetemi tanár, a hozzá intézett felszólításnak engedve, Brill E. J. könyvkiadó céggel a kiadás eszközzésére közelebről egyezésre lépett. A cég számítása szerint a teljes mű, kimerítő indexxel együtt, 100 nagy nyolcadrét alakú ivre fog terjedni s 800 lapot magában foglaló két nagy kötetben jelenik meg azon esetben, ha a vállalat a kellő támogatásra talál. A kiadás vezetésére s felülvizsgálására a nevezett érdemes tanár ur vállalkozott, kinek Szalay Karoly a sajtó alá rendezésben s a nyomtatási hibák kijavításában fog segédkezni. Az egész mű előfizetési ára 18 forint, o é.

Az előzetes számítás szerint Magyarországból legalább 100 előfizetőnek kell jelentkezni a kiadási költségek fedezhetése végett. Tekintettel arra, hogy a nagybecsű mű halhatatlan érdemű szerzője az erdélyi részek szülöttje s a mi egyházkerületünknek vala egyik dicső emlékü lelképásztora, úgy érzem, első sorban épen nekünk erkölcsi kötelességünk s mondhatnám, becsületkérdésünk, áldozatkész, buzgó indulattal működni közre a nemes cél valóítására. Készt minket erre a szerző emléke iránti kegyeletes tiszteletünk s az a szeretet, melylyel magyar protestáns egyházunknak fényben s árnyban egyiránt gazdag multján s annak emlékein csüngünk.

Bizalommal fordulok ennél fogva a címzettekhez a nagy jelentőségű vállalat támogatását kérem. A mű, mint néhai gróf Mikó Imre néhány töredék másolat alapján írta „a legritkább és legbecsesebb adatok tárháza a magyarországi erdélyi egyházak történetére nézve” s abban a szerzőnek „történetírói képessége készütsége egész nagyságában mutatja ki magát.”

Előfizetési összegeket e hó végéig készséggel fogadok el s rendeltetési helyökre juttatom azokat. Kikre nézve az előfizetési ár egyszerre való lefizetése terhelő. Küldjenek be 10 forintot; a hátramaradó 8 forintot az első kötet megjelenése alkalmával fizethetik le.

Részemről, mint előfizető, ezennel jelentkezem.

Isten áldása kísérje a nemes vállalkozást!

Kolozsvárt, 1886. február 6-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Szám 195—1885.

KÖRLEVÉL.

Mindenik ref. collegium m. tt. Előljáróságának.

Tudomás és nyilvántartás végett értesítjük a méltóságos tt. Előljáróságot, hogy a vallás- és közoktatási m. kir. minister ur f. évi 1907 sz. a. kelt értesítése szerint, Adler Ede: szül. 1867. dec. 23-án Zsombolyán, Torontálmegyében, Mózes vallású) szegedi főgymnasiumi VII-ik osztályos tanuló, lopás bünténye miatt, az összes hazai középiskolákból kizárattott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsától

Kolozsvártt, 1886. február hó 3-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 80-1886.

A küiküllöi ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeinek.

Felhivom t. lelkésztársaimat, sziveskedjenek néhai b. e. Nagy Péter püspökünk emlékére kibocsátott gyűjtő-iveket a gyűjtött segélypénzzel együtt, beszámolás végett, az esperesi hivatalhoz beküldeni f. hó végéig.

Haranglábón, 1886. február hava 2-án.

Benedek Ferenc,
esperes.

Sz. 191-1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-enyedi egyházmegyéhez tartozó torockó-szt.-györgyi egyházközség pap-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő

1. A n.-enyedi Bethlen-főiskolától évnegyedes részletekben 154 frt 96 kr.

2. Ugyancsak a Bethlen-főiskolától 12 ágsomó tűzifa készen levágva értéke à 3 frt = 36 frt.

3. A torockó-szt.-györgyi határon: 9 h. 1280 □öl szántó; 1 h. 1322 □öl rét; 2 h. 1387 □öl terméketlen terület; — a gyertyános határon: 943 □öl szántó; 6 h, 1017 □öl kaszáló s így összesen 21 hold 1149 □öl canonica portio használata, — egy 24 holdat tevő részerdőnek haszonélvezete $\frac{2}{7}$ részben és a községi erdőből minden vágás alkalmával 5 nyíl erdő. Ezek évi haszonértéke 130 frt.

4. Államsegély, a ml. igazgató-tanács által utólagos évnegyedi részletekben kiadandó = 100 forint.

5. Az egyháztalagok közmunkatétele a lelkésztanító javára: 8 igás napszám, à 1 frt 20 kr.; 47 tenyeres napszám, à 30 kr. Ezek értéke: 23 frt 70 kr.

6. Palástdíj a) keresztelésért 20 kr.; b) esketésért 1 frt; c) temetésért: könyörgéssel 50 kr., predicatióval 1 frt.

Az összes fizetés pénzértéke — a stolát és a tisztességes lakást, veteményes és gyümölcsös kertet nem számítva — 444 frt 66 kr.

Pályázati határnap f. év március 10-dike. Folyamodványok nt. Hegedüs Lajos esperes afiához Gerendre küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 7-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 161-1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szólnoki egyházmegyéhez tartozó vérvölgyi egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő

1. 510 frt tizedkárptótlási kamat.

2. 30 szekér tűzifa, esetleg annak fejében 50 frt.

3. Mintegy tíz szekér bérszéna.

4. 2 hold 895 □öl külső birtok.

5. Egyházi közmunkatétel válttság 7 frt.

Az egész javadalom egyházzhatóságilag — tisztességes lakás és melléképületeken kívül — 556 frt 75 kr.-ban van megállapítva. A megválasztandó köteles leendő,

magát a szil.-szólnoki egyházmegyébe bekebeleztetni, gyámintezetének és a szilágy megyei „Wesselényi egyesület”-nek rendes tagja lenni és az egyházzhatóságilag megszabott terheket hordozni.

Pályázati határnap f. év március 15-ik napja. Folyamodványok nt. Nagy László esperes afiához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 2-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 176-1886.

PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szólnoki egyházmegyéhez tartozó lompéti egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden gazda fizet 1 véka gabonát, (30 l.) egy veder bort és egy szekér fát (bérfizetők száma jelenleg 80.)

2. A kinek nincsen szőlője, fizet borválttságul szüret alatt 20 krt, szüret után a bor folyó árát.

3. Tandíj kezdőktől 20 kr., II-ik és III-ik osztályosoktól 40 kr., egy félveder bor, vagy annak folyó ára és egy csirke (tanulók száma 40-45.)

4. Temetésért 20 kr.

5. Egy és fél hold külső birtok.

Az összes javadalom — tisztességes lakás és melléképületeken kívül — egyházzhatóságilag 182 forintban van megállapítva. A megválasztandó köteles magát a sz.-szólnoki egyházmegyébe bekebeleztetni és az egyházzhatóságilag megállapított terheket hordozni.

Pályázati határnap f. év március hó 15-ik napja. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 2-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Szám 177-886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szólnoki egyházmegyéhez tartozó ér-mindszenti egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden egész béres gazdától 60 liter kétszeres búza és 66 kr. félbérestől fél-, egy negyed bérestől egy negyed annyi.

2. A mindszenti határon 10-, az ér-giroltin 9 hold szántó haszonélvezete, adóját a tanító fizeti.

3. Tandíj minden gyermektől egy véka kétszeres búza, egy véka csős-törökbúza, 40 kr. és egy csirke. Ismélőkért 1 frt.

Az összes javadalom — tisztességes lakás és melléképületeken kívül — egyházzhatóságilag 120 frtban van megállapítva. A megválasztandó köteles, magát a szilágy-szólnoki egyházmegyébe bekebeleztetni s az egyházzhatóságilag megállapított terheket hordozni.

Pályázati határnap f. év március hó 15-ik napja. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához Sz.-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886 február 2-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. FEBRUÁR 18.

7. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai.

III.

A tanárok közgyűlési tagságát a codificáló bizottság javaslata így határozza meg: „e) Hivatali idősbtség rendjében a teljes gymnáziumok egyházkerületi közgyűlés által választott rendes tanárai közül 4—4; a nem teljes gymnáziumok ugyanígy választott tanárai közül 2; a theologiai akadémia tanári karából 2; végül a tanítóképezde igazgatója.“

Mindenek előtt jegyezzük meg, hogy a hivatali idősbtség rendjében való tagsági jog nem alapulna a képviselőlet igazi elvén, tehát alkotmányunk ilyenmő „fejlesztése“ nem felelne meg a zsinati törvényben (9. §) kikötött feltételnek. A „választási izgalom és versengés mellőzésére“, a jó békeségre, hasznos ugyan a senium elve; de nem minden ügynek, s akármely ügynek sem mindig van hasznára az igen nagy békeség.

De ettől eltekintve is, arra vezetne a senium elve, hogy esetleg a legerélyesebb munkások szorúlnának le a cselekvés teréről, melyre választás által elhivatnának; az idősebbek, az elfáradottabbak ellenben munka és feladatok sokneműségével terheltetnének. Vagy a közgyűlési tagság csak méltóság, kitüntetés, nem pedig figyelmet, résen léteit, utánjárást kívánó munkakőr? Ki merné ezt közgyűlésünk feladatainak kicsinylése, méltóságának megsértése nélkül állítani? Közgyűlésünk működésének minden, tehát tanügyi ágában is, a siker érdekében, ép úgy van szükség az eszményekért még rajongani tudó ifjabb munkásokra, mint a tapasztalatokban őszült, meghiggadt fejekre, nyugalmas lelkekre. S kivált a tanügyi kérdéseiben, melyek felett a mi erdélyi egyházkerületi közgyűlésünk, az előjáróságok esetleg nagyon divergens véleményei alapján, rendszerint közvetlenül határoz; a nem-haladás mindig hanyatlás; pedig, a mi egyházunk viszonyai szerint, a

tanár előtt nem állván ambícióját sarkaló további külső emelkedés, szolgálati évei előhaladtával könnyebben és hamarabb mond le eszményeiről, s szűnik meg a haladás képviselője lenni, mint pl. az állami tanár. A tanári testületeknek és tanügyi érdekeknek tehát nem feltétlenül, vagy nem kizárólag, legalkalmasabb és legtermészetesebb képviselői a legidősebbek.

De ez mellékes dolog. Főkérdés: lehet-e, célszerű-e a tanártagok számát a közgyűlésen megszorítanunk?

Rámutatunk első cikkünkben, hogy mindaddig, míg a rendes tanárok választása a közgyűlés jogkörébe tartozik: valamennyi rendes tanárnak e választásokra való befolyása a protestáns szellemnek legalább is követelménye. Többet mondunk. A tanárkarok kiegészítése még ott is, hol ez kinevezés útján történik, magoknak a tanárkaroknak fölterjesztése alapján és értelmében szokott történni. A francia École normale supérieure-nél, írja Fussel de Coulanges, egy magyar tanítványa tudakozódására küldött válaszában, „állandó szokás, hogy a miniszter azt nevezi ki, a kit a facultas első helyen ajánlott; a tanárok kinevezésének eme szabálya hatvan év óta van érvényben és minden kormányforma alatt fentartotta magát.“ A magyar közokt. minister rendelkezése és vezetése alatt álló középiskoláknál (az egyetemi tanszékek betöltése módjáról nem is szólva), a tanszékekre vonatkozó pályázati kérvényeket a főigazgató leküldi az illető intézet tanártestületéhez, és ennek gyűlésben megejtett hármas kijelölése szerint történik meg a kinevezés, a tanszék betöltése, s ritkán esik meg, hogy ne az első helyen ajánlott pályázót nyerjék az intézet tanárai társokul. Pedig az államnál a testületi disharmonia orvoslására a kormányzat az áthelyezésekkel is segíthet s gyakorta segít is. Nálunk pedig hogy áll a dolog? Magoknak az egyes testületeknek nincs döntő befolyásuk a can-

didatoria sem; a választásra is csak magán-információk nyújtása és személyes szavazataik által folynak be a testületek tagjai; a megválasztott pedig, de stylo, élete fogytáig van állomásához kötve, a hol, ha nem tárt karokkal fogadták valamegeshetik, oly testületi élet vár reá, a milyen az egybeeröltetett házastársak családi élete, s az ily család életéhez könnyen lehet hasonlónvá néha egy-egy emberöltőre az illető intézetnek sorsa. Ilyesmi megeshetett, s nem példátlan, kollégiumaink multjában is. Ha már a tanárok, közgyűlési tagságuk jogának megszorításával, befolyásukat leendő társaik választására még inkább elveszítik: látnivaló, hogy a jellemzett bajoknak sokasodása fenyegethet. Épen mint a szülők csak akkor jó házasságszerzők, ha gondosan számot vetnek gyermekeik vonzalmával, s vagy irányozzák, vagy követik azt: ugy közgyűlésünk is csak akkor szerezhethet és egészíthet ki jó tanártestületeket, ha magokat az érdekelt testületek tagjait teljes számban bevonja a választás cselekvényébe.

Jelenleg, ugy a hogy, be vannak vonva a tanárválasztási szabályzat révén. Minden kollégiumtól az illető szaktanár a candidáló bizottság tagja. Hogyan fog már most e szabály teljesítettetni, vagy pótoltatni, a mikor az illető tanárok egy része kimarad a közgyűlésből?

A kollégiumainkra vonatkozó új rendszabályokban, a gymnáziumi tanári szék hatáskörét illető k) pont alatt azt olvassuk, hogy a tanári szék „rendes tanár választásakor szakképzett jelölteket ajánl.“ Nem nagyon értjük, hogy mit tesz ez, a mi fennálló egyéb szabályainkhoz mérve. Avatottak azt állítják, hogy ezt taktikából kellett kinyomatni, mert a konventi szabályzatot — papiroson — változtatni nem szabad; máskülönben pedig e passus nem jelent semmit. Elégge csodálatos, és sajnos is, ha semmit sem jelent; hanem így legalább a mi meglevő, három-négy év óta életbelépett tanárválasztási eljárásunk alapjait ne tördeljük ki a tanártagok egy részének kihagyása által.

Világos, hogy tanárválasztásunk jelenlegi módja már magában meghiusítja a követelt analogiát a tanárok közgyűlési tagságára vonatkozólag az erdélyi, meg a négy testvéregyházkerület között. Még inkább elenyészik ez analogia a történelem világitásában. Erdélyben, hol a kollégiumok, mint tanító-nevelő intézetek, magának a nem-

zeti közéletnek oly hatalmas tényezői, s a nemzeti önfentartásnak is eszközei valának: sokkal erősebb érdekek fűzték a tantügyet az egyházhoz, mint a többi ref. superintendentiákban. Az öt kerület között az erdélyi, sajátszerűen formálódott történelmi alapon, kiválóan kulturális szerepet játszott. E tény érzetének kifejezése volt az, hogy egyházkerületünk 1871. előtti szervezete szerint is, intézeteink rendes tanárai az egyházi főhatalom képét viselő teljes egyházi főtanácsnak kivétel nélkül tagjai valának, 1871-ben pedig, egyházpolitikai belátással, a közgyűlés tagjaivá tétettek. Ezen változtatni ma már, — a zsinati törvény követelménye szerint is — csak a képviselőlet elveinek következetes, tehát minden irányban való alkalmazásával, s természetesen, a közgyűlés jogkörének is a zsinati törvény alapelvei értelmében való reductiojával egyidejűleg volna, erőszakoskodás nélkül, lehetséges. Ily értelemben vétetett vala le napirendről, 1883-ban, a marosi egyházmegye indítványa is, mely anyjává lőn, eltagadhatatlanul, a codificáló bizottság mostani javaslatának.

Hanem; a codificáló bizottság legkevésbé sem törődött a képviselőlet elvével — a mi pedig törvényes kötelesség, mihelyt a közgyűlés egybealkotására nézve módosításba bocsátkozunk — csak egy dologra gondolt, a kollégiumok költségkímélésére. Gondolt-e egyszermind a kollégiumok hasznára is? Más kérdés. Mert van-e haszna a kollégiumnak abban, ha évenként 60—100—150 forintja megmarad, de ezzel szemben látni, tapasztalni vágyó ifjabb tanárai, addig, mig az idősebbek ki nem dőlnek, mig esetleg, — ha megérik — magok is meg nem vénülnek: egyházi életünk tényezőit, jeleseit szinről-szinre látni se fogják. Merem állítani, hogy egyházkerületi közgyűlésünk eddigi szervezetének egyetlen előnye a testvéregyházkerületeké fölött az, hogy alkalmat ad az egyházi és tanügyi férfiak mentől nagyobb számának egymással, s közéletünk magasrangu tényezőivel való gyakori érintkezésre és együttműködésre. És ha a tanároknak ezt az alkalmat a törvény meg nem adta volna, akkor módról kellene gondoskodni, mely szerint rendszeresen részesüljenek időközönként — hivatásuk érdekében — egy kis szellemi levegő változtatásban. Ez nemcsak a középiskolai, hanem még a népiskolai tanügy szellemi egészségének

is követelménye. Okos dolog hát, hogy nálunk még a néptanítók képviselője is ott szerepel az egyházkerületi közgyűlés alkotó elemei közt, noha a testvérkerületeknél analog intézkedés nincs.

A tanárok kihagyására is alkalmazhatnók azt a próbát, a mit az egyházmegyei jegyzők kihagyására alkalmaztunk: tegyük fel, hogy 1871-ben kiküszöbölték volna a hivatali idősbőség szerint hátulsó sorban álló tanárokat a közgyűlésből — nem olyanok maradtak volna-e ki, a kiknek kimaradását magok a codificáló bizottság t. tagjai is fájalták volna, s a kiknek munkássága nélkül De minek bókolgassunk?

Végezzük — magunk is, tizenegy évi szolgálattal bár, jelenlegi állásunkban ugynevezett „fiatal tanár“, és így érdekelt egyén lévén, — végezzük (ha szerénytelenségnek nem vennék) személyes jellegű epilógussal.

E cikkek írója őszintén megvallja, hogy midőn, negyedik éve, elhagyta tisztos állami tanári állását, hogy az intézetnél, melynek nagyon sokat köszönhet, folytathassa pályáját; midőn megvált nyugdíj-igényétől, ötödéves fizetés-pótlékaitól, emelkedésre való kilátásaitól: akkor, erkölcsi ösztönöztetésétől eltekintve, amaz előnyökkel szemben, csak egy előny állott előtte, az a kilátás, hogy eszményeinek valószínűsítésére azok a terek nyílnak meg neki, melyek felé ifjúkori ábrándjai vonták. Egyik tér ép az, a melyről szó van. Egy jog, melyet mindenkinek felett nagybecsült: szerényen bár, de közvetlenül is együttműködhetnie azokkal, a kik egy pár század óta Erdély történelmét jórészt csinálták. E joga most fenyegetve van. Miért? Csak azért, hogy a Bethlen-kollégium évenként 25 forintot megkiméltessen. A pénz iránt való ily finom érzékről most, előhaladott „ifjú korában“ kell, a codificáló bizottság munkálatából, fogalmat szereznie.

A kérdés ereje még megbir talán, befejezésül, egy kiegészítő, összefoglaló cikket, melyet, ha alkalmunk lesz rá, „testületi vélemény“-javaslat alakjában óhajtunk közölni.

Váró Ferenc.

Egy kis malitia.

Ugyan kérem, nagytiszteletű szerkesztő ur, méltóztassék nekem megmagyarázni azon címet, melyet becses lapja élén látunk és olvasunk. A mit tán felesleges idézni, mert tizenhat év óta hordozza és azóta csak egy szó

költözött az alsó sorba, hol ezen kibővitést találjuk: „az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.“

Hogy nekem miben van scrupulósum? Hát, kérem alássan, először is abban a protestáns névben nem találok én sem többet, sem jobbat, sem szebbet, mint a reformatus szóban. Az tagadó, ez állító; az megálló, ez haladó eszmét fejez ki. De, igazán, nem is értem, hol van nálunk az a protestáns egyház; minden egyházközösségünk ev. reformatus egyház, még tán egyházkerületünk is e nevet viseli.

Hogy miért nem tanultam meg az egyháztörténetből a speiéri országgyűlés eseményeit?

Jaj, kérem, mikor én azt tanultam, még úgy hivtak minket: ev. ref. theologus. Akkor még a protestáns szót, mint historiai nevet emlegették. Aztán, kijöttem falura papnak és ez a sok paraszt nép, mind reformatusnak mondja magát. Van is annyi reformálni valónk, hogy igazán nemcsak reformatusokká, de reformátorokká is kell lennünk.

Tudom én, hogy az tiltakozást jelent. De az nem egyéb, mint a gyengének az erősebbel szemben használt utolsó védelme. Aztán, néha igen furcsán is veszi ki magát. Például, én rögtön el kezdenék tiltakozni ilyenképpen

Tiltakozom: a közlöny protestáns címe ellen, mert az sem nem a lutheranus, sem nem az unitarius, sem nem a kväcker, vagy anabaptista, stb. egyház közlönye, hanem az erdélyi ev. reformatus egyházé.

Tiltakozom a közlöny címének „erdélyi egyházkerület“ kifejezése ellen. Mert ez egy határozatlan kifejezés. Melyik egyházkerületet ért Erdélyben? Protestáns? Olyan nincs. Vagy azt hisszük, mint kath. aai, hogy mindenki a miénk? Hát, nincs nekünk becsületes nevünk? Már csak épen egyházkerület lettünk? Az ev. reformata szépen lekopott?

Tiltakozom: a „hivatalos közlöny“ kifejezés ellen. Miért volna hivatalos közlöny? Azért, mert abban jelennek meg a körlevelek, stb? Ez még nem teszi a közlönyt hivatalossá, csak mellékletül járul hozzá a hivatalos rész. Megegnék belé, hogy az abban foglaltak mind hivatalos színezetűek, vagy erejűek legyenek. Aztán, mi lenne belőlünk ellenzékiekből, hová küldjük a mi bakafántos cikkeinket? A hivatalos közlöny azt felelné: jaj, édes atyámfia, az régen volt, mikor a harc tüze hevített minket most a béke olajága lengedez fejünk felett, a hivatalos kezek legyezgetnek; aludjatok csendesesen. Ha pisszenni mertek üt az esperes, felfüggeszt az igazgatótanács, szűrődöt kiteszi a főtörvényszék; hallgass, fiam, hallgass; aludj csendesesen. Mit is akarsz te, szegény falusi pap, bizd magadat reánk, a bölcsesség itt van nálunk, eligazítunk mi mindent — hivatalból helyetted leírjuk a körleveleket, nem kell többé a feleségednek — mikor te, szénát forgatni, távol vagy — a postakönyvbe írni: „vete a görlevelet stb.“ egy szóval, aludj csendesesen!

Oh, édes Krisztusom! Miért is mondtad te: „nem

azért jöttem. Miért is született meg az az „Örök harc” című predikáció! Ime, béke van, béke!

Tiltakozom a kötelező megrendelés ellen. A pap rendelje meg? Aztán, köttesse be és testálja az egyháznak? Köszönöm szépen. Még a végén az egyház fentartásának költségeit is reánk parancsolnak — hivatalból. Vagy az egyház rendelje meg? Csak merjek efféle mondani, mert lesz zúgás a kashan. Köszönjem meg, ha egyiket csipéssel megmenekedhetem. Vagy mind a ketten? Nő, jól van. De fájdalom, nekem épen most nincs pénzem, a cselédek mind elvitték. A mit remélek, azt már elköltöttem. Az egyház kaszszáját a nagytiszteletű visitatio szépen kiürítette s a mi kevés maradott, azt az állami végrehajtó ő hatalmassága utolsó krajcárig kikaparta. Hogy a mi egyházunk virágzó egyház? Virágzik biz'a penész a templom falán, gomba a parókhia zsindeyén, „zöld licium az ágy alatt.” Hogy a papi jövedelem szép összegre rug? Rug biz'a, de még hogy, majd hanyat esem tőle. Az én Samu barátom 1880-ban nem tudom miféle kulcsossal, de úgy felsrófolta a papi jövedelmeket egyházmegyénk ezen vidékén, hogy azóta, ha elszomrodok a világ járásán, mindig azzal vigasztalom magamat, milyen szép jövedelemem van — papiroson.

Tiltakozzam-e még? Nem. Utoljára reám fogának, hogy én sem vagyok ev. ref. pap, hanem egy olyan conglomeratum, a kiből minden hazai, külföldi nem-catholikus felekezeti dogmája feltalálható. Olyan protestans! Engedelmet kérek a dogma szóért, a bizony kicsúszott a pennám hegyiből. Tudom, tudom, most nem dogmázunk, nem civódunk felettük; tudom és látom a templomi üres padok rémségeiben.

Nő, lássa, nagytiszteletű szerkesztő úr, hová vezet a protestálás. Igaz, szép erény, nemzeti erény; hogy is mondta a költő: „annyifelé protestál, hogy megáld, de nem testál.” Ennek okaért, tovább nem is tiltakozom. Ime, megadom magamat — kegyelemre. A béke korszakát éljük; le a fegyverekkel.

Egy ev. ref. pap.

Az én válaszom.

A fönnebbi jókedvű cikkekét a következő sorok kíséretében vettem.

„Nem tudom, minő benyomást idéz elő az általam ide mellékelt és közlés végett beküldött cikk. De, szinte sejtem a bírálatot, mely hang, és modor tekintetéből, mint frivol terméket, anathema alá veti. Az igaz, van benne egy pár felségsértési passus; de tán nem vágják le érte a fejemet, mely legkisebb — capitálisom. Itt van. Megirtam. Ugy irtam meg, a mint jött egymás után tolam alá. A sok komoly cikk között, tán elcsúszik, csemege gyanánt. stb.

Nos hát, sem hangja, sem modora, sem felségsértési passusai nem tartottak vissza attól, hogy ne közöljem. Nem csupán csemege gyanánt; hanem annak élő bizonyosságául, hogy a „Prot. Közl.” hasábjain min-

denki elmondhatja scrupulusait, aggodalmait, gondolatait és teljes tájékozást követelhet magának.

Válaszomban ezt szeretném megkísérteni, ambátor határozottan hátrányban érzem magamat. Mert malitiosus paptársam azt az elvet tartotta maga előtt, hogy „ridendo, dicere — aliquid.” Vidámon, derült kedélyvel, tréfásan érint oly dolgokat, melyekre csak komolyan lehet felelni annál inkább, mert a „Prot. Közl.” új folyamának hat hetős okmánytára tele van ilyes faggatásokkal, sőt egyik egyházmegyénk határozatilag fel fog irni az egyházkerületi közgyűléshez ama rettentő (!) octroy (!) ellen, mely lapomnak hivatalos jelleget adott.

Hát, jól van. Amaz egyházmegye által kiküldött kettős bizottság, feliratában beszélni fog szabadságról, autonomiáról, zsarnokságról, erkölcsi pressioról, függetlenségről, protestantismusról és tán azt is felemlíti, hogy sem a Krisztus életében, sem az apostolok korában, sem a Calvin idejében nem volt hivatalos „Prot. Közlöny” és követelni fogja „Carthaginem delendam esse!” A közgyűlés vagy elfogadja e felirat intentióját és akkor aztán nem lesz sem hivatalos, sem nem-hivatalos „Közlöny”; vagy, nem fogadja el és akkor leszünk úgy, a hogy vagyunk. Ezt az eshetőséget feltéve, és bizva a „Prot. Közl.” életébe: készséggel válaszolok malitiosus paptársamnak, barátomnak.

Szívesen elismerem, hogy az elnevezések igen nagy jelentőséggel bírnak. Nem volt olyan kuruc a világon, hogy sértve ne találta volna magát, ha labancnak csufolták. A magyar ember a szélrózsa minden tájain büszkén nevezi magát magyarnak. Hazánk ujjaszületését a vándor-patrioták liberalis voltának köszöni, kik szemben állottak a pecsovicsokkal. A név maga jelvény, zászló, mely kifejezésre juttatja a belső tartalmat, a megelevenítő szellemet, a lelket, melynek győznie kell.

Tudom, hogy a mi nevünk országos törvényeinkben ez volt „helvét hitvallásu evangelikusok.” A legközelebbi debreceni egyetemes zsinat az „Egyházi Törvényekben” így nevez: „Az evangyeliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház.” Magamat én is, lelkiismeretem és meggyőződéseim egész megnyugvásául irom alá hivatalos minőségemben, mint „ev. ref. pap.” Azt is tudom, hogy sok vidéken általános a „kalvinista” elnevezés és senki sem utasítja el magától, jöllehet közelebb állunk Zvinglihez és némelyekben eltávoztunk a genfi reformátortól.

És mégis, már tizenhat esztendővel ez előtt, nem neveztem lapomat sem „Kalvinista Közlöny”-nek, sem „Evangyeliom szerint reformált Közlöny”-nek, sem „Helvét hitvallásu Közlöny”-nek, hanem elneveztem „Protestans Közlöny”-nek. A speieri országgyűlésnek ehhez annyi köze volt, hogy ez a világtörténeti gyűlés juttatta birtokába az emberiségnek azt a felséges szót, mely, mint egy közös és legszélesebb fogalom, összegyűjti

magában a lelkiismereti függetlenségre és a hitbeli föltétlen szabadságra törekvő szellemeket.

Mert igaz az, ha szabad így beszélni a megváltóról, hogy Jézus-Krisztus reformator volt; de protestans is; már Pál apostolról, ki ezt mondja Gal. 2. 11. „mikor pedig Péter Antiochiába jött volna, szemtől szembe ellene állottam, mivelhogy méltó volna a feddésre“, Coquerel egy szép beszédet írt, melynek tárgya „Szent Pál, az első protestáns“ (Saint Paul le premier protestant); Luther, Kalvin, Zvingli reformatorok voltak, de egyszersmind protestansok is. A farizeusok kovásza, Péter zsidós keresztyénsége, a római papismus zsarnoksága, vakbuzgósága, bünei önként kihívták a nemesebb, mélyebb lelkek szent törekvését, „hogy szemtől szembe ellene álljanak“, hogy protestáljanak az ellen, a mi az emberben az istent megölés-sel fenyegette.

A protestálás tehát oly örök emberi jog és kötelesség, mely általánosságában erkölcsi törvény gyanánt tekinthető, a mely egyesíti mindazokat, kik éheznek és szomjuhozzák az igazságot. És ily értelemben, vélekedésem szerint, rosszul értik a protestáns szót azok, kik szolgál fordításához mereven ragaszkodnak és minden áron csak tiltakoznak. A protestantismus ereje, hatalma nem a negatívban áll, hanem abban a teremtő szellemben, mely ott lüktet a vérben, az agyban, a világtörténetben, és a mely lassan, de biztosan átalakította a társadalmakat, az államrendszereket és át fogja alakítani az egész emberi életet.

Szeretem egyházamat, felekezetemet, nem csupán azért, mert esküm kötelez, hanem mert az édes anyai tejjel szivtam magamba és mert rendithetlen meggyőződés fűz hozzája és mentől inkább elutasítom magamtól a merev centralisatiót, mint az absolutismus melegágyát: annál szükségesebbnek tartom a felekezeteket és annál inkább szeretem őket, mint az igazságra törekvő szellemek külső kifejezését, mint egy családnak gyermekeit, de a kik különböznek egymástól arcban, indulatokban, de semmiképpen sem különbözhetnek a végcélban.

De ha zászlót kell kibontanom, feltétlenül azt becsülöm többre, mely alá minél többen elférnek; a fajnál jobban szeretem a nemet; a felekezet helyett inkább lelkesülök az — emberért és ez bennem teljességgel nem semmit jelentő cosmopolitismus, hanem törekvés, közeledni Krisztus szelleméhez, ki az egész világnak hirdette evangéliomát, hogy „legyen egy akol egy pásztor.“

Tudom, hogy ez csak ideál, hogy ez tán soha sem lesz elérhető: de jaj annak az emberi törekvésnek, melyet nem eszmények vezetnek; és jaj annak, ki a földön élvén, az elmulandó eszközökkel nem az örökkévaló dolgokért munkálkodik.

A ki hát tiltakozik lapom „protestans“ címe ellen; a ki, mint felekezet, a csiga szűk házába akar zsugorodni a helyett, hogy az egyetemesség ugyanazon erkölcsi törvényének megelevenítő szellemét vallja, köve-

telje; a ki nem látja szívesen a lutheranust, az unitariust, quäkert, anabaptistát, különböző úton bár, de ugyanazon felséges célért munkálkodik az malitiosus lehet; de én nem követhetem, ki a nekem adott szerény talentumokkal szolgálni akarok isten országának és az ember individualis méltóságának. Mert hitem és meggyőződésem, hogy az én Krisztusom nem egyes felekezeteket teremtett, nem egyes felekezetekért vitte életét a Galgothára, hanem isten országáért, mely mindenütt megtalálható, hol erényt, világosságot, igazságot és lelki szabadságot hirdetnek és éppen ezért, éppen felekezetes gondolkodás, felekezeti elzárkozottság, mely a secta gyűlöletét és indulatait öltötte magára, ez kiáltotta el amaz itéletet: fessítsd meg!

Hogy hát, mit csinálunk aztán a dogmákkal? Oda engedjük a német theologusoknak, hogy hasogassák a hajszálat. Elolvassuk, megtanuljuk mi is, mint az ember vallás-erkölcsi fejlődésének örök emlékeit: és kezünkben Krisztus evangéliomával hirdetjük a szeretet soha el nem évülő törvényét és kik ezt megdönteni akarják, azok ellen protestálunk szívből, lélekből, szóval és mindennek felett, nemes cselekedetekkel.

Tudom én, hogy lesznek elegenden, kik e nyilatkozatomat nagyon könnyüvéruének fogják találni. Malitiosus paptársam is olyan formát sejtet, mintha a templomok ürességét annak tulajdonítaná, hogy a dogmák felett nem civakodunk. Hát, részemről tisztelet adassék a dogmának, nélkülök nincs vallás; de a templomok ürességét én egyebekben találok. Lesz idő és alkalom, hogy ezek felett is elmélkedjünk és keressük egyszersmind a gyógyszerét is. Addig is legyünk jó protestánsok és akkor bizony érdemtelen bár, de hasznos szolgálunk Krisztus anyaszentegyházának. És megnyugodhatunk lapom címében akkor, mikor van „Dunántúli Protestáns Közlöny“ a szabadelvű Ballagi „Egyházi és Iskolai Protestáns Lapot“ szerkeszt; sőt az orthodox hirben álló debreceniek is „Protestans Lap“-ot adnak ki.

Szász Gerő.

(Vége következik.)

Az áll. igazgató tanács nagy üléséből.

Kolozsvár, 1886. február 14-én.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök. Jelen voltak: br. Bánffy Dezső, egyhk. főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő egyhker. közjegyző, Biharí Sándor, Gyarmathy Miklós, dr. Szász Béla és dr. Jenei Viktor, igazgató-tanácsosok; Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Szabó Ádám, számvevő és Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és tudomásul vétele után, a harmadik cyclusba sorozott egyházmegyékből felterjesztett államsegélyi kérvényekre, javaslat-tétel végett, bizottság neveztetett ki.

Egyházkerületünk törvényeinek a zsinati törvényekkel összhangzatba hozatala tárgyában kinevezett bizott-

ság beadván véleményét a canonica visitatio módosítására vonatkozólag, mely javaslat csekély módosítással elfogadtatván: felhivatnak az egyházmegyék véleményeik közlésére.

A vajdahunyad-zarándi egyházmegye esperese az őralya boldogfalvi templom kijávitását tárgyazó költségvetésre s a szükségletnek miképen leendő fedezésére vonatkozólag vett felhívásra tudatva, hogy mlg. Inkey Béla birtokos 140 frt adomány-igéretet tett s remélhetőleg mlg. br. Jósika Sámuel ur is, mint azon községben volt nagybirtokos, járulni fog az építési költségek fedezetéhez s ily segélyezéssel házi kezelés mellett az építkezés foganatosítható: igazgató-tanács köszönetét fejezi ki Inkey Béla ömlgának a szives adomány-igéretért s felkéri br. Jósika Sémuel ömlgát az építési költségekhez kegyes hozzájárulásra. Esperes afia megbizatik, hogy saját felelőssége mellett, a házilag leendő építkezés foganatba vétele iránt intézkedjék, értesítettvén, hogy e célra egyházkerületi kezelés alatt álló fedezet a szükségeszerű részletekbe ki fog utaltatni.

A külföldi egyetemeket látogató theol. ifjak segélyalapjából a nagyon csekély alapítványi javadalmat élvező Kiss Sándor, marburgi egyetemi hallgatónak 240 frt, az

utrechtii egyetemen sokkal több javadalmat élvező Rákosi György részére 100 frt utalványoztatott.

A kovásznai egyházközség által kiállított papi díjlevél — mely szerint a fizetés 850 frtról 1000 frt becsértékre emeltetett — az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartásával s a hivek egyházi buzgóságának előismerése mellett helybehagyatott.

Helyettes missionarius pap afia, felhívás folytán, jelentve, hogy Románia Kalarás-községében élő hiveink egyházi gondozása legcélszerűbben bukaresti anyaegyházunkra bizható, mivel ezen egyházunkhoz fekszik legközelebb: kalarasi hiveink felhivatnak az egyházi képvisel megalkotására, bukaresti egyházközségünk pedig felszólíttatik, hogy addig is, míg a missionarius papi állomás véglegesen szerveztetik, a kalarási fiók-egyházat vegye gondozása alá.

Az esperesi és egyházmegyei kiszállások alkalmával a bizottsági tagok napi díjainak és utiköltségeinek szabályozása tekintetéből, az esperesi hivatalok felszólíttatnak az e tekintetben megállapított szabályzatoknak felküldésére, esetleg fennálló gyakorlatnak bejelentésére.

Ezeket kivül ellátatott még kevésbé közérdekű több üggydarab.

r. l.

T Á R C A.

Történeti adat.

In nomine Sacro Sanctae trinitatis anno 1671, die 28 octobris ordinantia facta, in Collegio N.-Enyediensi, per Curatores ejusdem Collegii Dominis professoribus.

1. Minthogy isten kegyelméből ujabban ő kegyelmek professor uramék hárman lesznek, szükséges ő kegyelmek között az egyenlőség az egymás becsülésének, szeretetének felépítése. Azért mindhárman a deakoktól egyaránsu becsülettel és félelemmel tiszteltessenek; magok is penig ő kegyelmek egyik az másón uralkodni ne kívánják; egymás becsületi alá sem külső Méltóságok, sem Curatorok sem deakok előtt semmi illetlen utakon ne áskáljanak tanítványok előtt egymást ne detrahalják. Publicum exameneken s egyéb helyeken is haszontalan s nem épületre, hanem csak becsstelenítésre célozó captiosa contentiókkal egymást ne confundálják, vagy azon végre egymás tanítványit ne subornálják sub gravi animadversione Curatorum.

2. Az jó rend ezt is megkívánja, hogy esztendőnként ő kegyelmek közül egy az egész schola belső direktiojára választassék rectornak, kinek tisztii ez leszen

1. Akármii névvel nevezendő dolgok történjenek a collegiumban, azok egyenesen legelőször a rectornak adasanak értésére. Akármii tanulók jöjjenek, azokat recipiálja, kamorát azoknak assignáljon. Mestereket falukra s főembereknek praeceptoroknak adjon, és egyéb sok történhető dolgokat igazitsen, mindazáltal semmit csak maga autoritásától ne cselekedjék, hanem convocatis Collegis et communitatis consiliis igazgasson azoknak meg-

egyezésével mindeneket. Az megegyezésnek penig tartatik az potior pars tetszése; de ha lehet, minthogy csak hárman vannak ugyancsak jól megegyezzenek; ha nem egyezhetnek, provocatio ad praesentiam Curatorum fiat. Tetszett penig sok okokra nevezve, hogy most az esztendőben rector legyen theologiae Professor Dési Márton uram, ki is az rectoratusnak eltelvén esztendeje, tartozzék elbucszni az rectoriságtól.

3. Perpetua rectorat, vagy annál inkább curatoriságot soha egyik professor is ne kívánjon, sőt külső Oeconomiahhoz s Kollegium javaihoz egyik is ne nyuljon s abban ne disponáljon és dispensáljon, mert az meg nem engedtetik semmiképen.

4. Az ülésben és járásban való rendtartás az Akademiákban az facultások renditől függ; itt is azért ordi-ne primus az Theologiae professor. Utána philosophiae naturalis et historiarum professor, ezután Logicae et philologiae professor. Ha ki penig mikor rector leszen, az minden kérdés kívül rectora idején legelső.

5. Paedagogiarcha, mint eddig, ugy ezután is Csernatonii Pál uram legyen s az Classisokban mind tanítókra, tanulókra vigyázzon; az Collegiát is az Classisokba való menéstől, hogy néha látóul elmenjenek, ne arcealja; ott mindazáltal az tanulók előtt semmi alteratiot, vagy correctiort egymáson ne tegyenek, hanem ha mi akadályt látnak, privatim, atyafiságosan beszéljenek arról. Ha penig betegsége meggátolná functiojában, akkor az collegiái közül egyik, az ki ex communi consensu választatik, felgyógyulásáig viseljen gondot az Classisokra, de az ex communi consensu praxisban vett methodust ne változ-

tassa, az paedagogiarchát ne sugillalja, magát amannak depressiojával ne magasztalja; egyszóval: semmi malignitást ne kövessen. illetlen lévén, ha olyan dolgok találtnának az tanítókbán, kik által kell az közönséges jóra építtetni s készíttetni mind az külső mind belső állapotnak tartó oszlopoknak.

6. Az theologiae professor, minthogy Amesius theologiaja már bevétetett, az ifjuságnál is kedves. tanítsa azt. E mellett fél esztendeig az pápisták s fél esztendeig az unitariusok ellen való controversiákat tractálja, melyben igyekezék olyan felix brevitással fáradozni, hogy egyik fél ellen való controversiákat az egyik examenre, az másik ellen valót az más examenre végezze el.

7. Csernátoni Pál uram az naturalis philosophiát és az historiákat kiváltképen az nemesség kedveért tanítsa.

8. Nadányi János uram az sidónyelmet az logica mellett szorgalmasan tanítsa; az hebraica professora pedig valamennyi publicus van, mind rájárjon. Publicára pedig senki, az ki logicában nem lenne fundatus, ne promovealtassék.

9. Az authorokat is, melyeket tanítanak ő kegyelmek, egymás között való szép atyafiságos consensussal s az Curatoroknak is hirekkel s tetszésekből vegyék be.

10. Privatum collegiumok tartására és tartatására, mind magokat, mind az tanulókat szoktassák reá ő kegyelmek s ne drágáskodjanak ő kegyelmek abban; sőt az főemberek gyermekeinek is praeceptorokat illendő fizetésre elereszsenek ő kegyelmek, hogy a tudományok olcsó sáfárlásával is édesgethessék jobban mind az patronusokat az alamizsnálkodásra s mind az tanulni s taníttatni akarókat az jó tudományoknak szeretésére, tanulására. Arra ugyan nagy vigyázások legyen ő kegyelmeknek, hogy az főember gyermeki privatus praeceptorok az főrendeket importune ne taxalják, egymásra az fizetést kotyavetye módra ne verjék, vagy egyben né conspiraljanak az praeceptorság drágításában s avval a patronusokat ne idegenítsék. Sőt az mely deákoknak valami vocatioja leszen, vagy az collegiumbeli praeceptorságra, vagy az collegiumon kívül akármire, ha az professorok s curatorok itéleti szerént mind az arratio, mind az fizetés illendőnek találtatik: tartozzék subealni sub poena privationis alumniis et proscritionis ex collegio. Ha pedig refractarie csak elmenyen transcribaltassék az neve az más, vallásunkon levő scholákban, hogy ott is ne recipialtassék sohult, nevezet szerint az enyedi collegium s az kolosvári igen szép atyafiságos correspondentiát tartsanak, sőt az debreceni s pataki scholákkal is az mennyire lehet.

11. Az óráknak és classisoknak dispositiojához mi nem szólunk, legyen professor uraim kezében.

12. Urak s nemesek fiait, az mig az collegiumban laknak, vadászástól, halászástól, toll és sarkantyú viselestől, a mennyire lehet, arcealják ő kegyelmek.

(Vége következik.)

KÜLFÖLD.

(Br.) Figyelemre méltó kis elbeszélést közöl a „Ref. K.-Z.“ egy németországi prot. lelkésznek közlebről Angliában tett utazása leírásából. Közöljük ez elbeszélést mi is; mert érdekes világitásban tünteti fel azt a komoly és öntudatos vallásos és egyházas szellemet, mely a külföld népeinél még a társadalmi értüklözések alkalmaival is nyilatkozik.

Wellsben, az ottani prot. püspöki székesegyházban — így kezdi elbeszélését a neje társaságában utazó lelkész — említésre méltó élmény jutott részünkbe. Egy csinosan öltözött, s bizonyos tekintetben képzett nő csatlakozott hozzánk a templomban, ki hasonlókép ennek megtekintésére jött. Nem sokára tudunkra esett, hogy e nő irországi és katolikus, a ki midőn bámulva szemlélgette a pompás templomot, félig elfojtottan sohajtá: „Ez is el van veszve ránk nézve!“ Mindazáltal reményt lát-szott táplálni affelől, hogy ez elvesztés nem örök időkre szóló. Midőn megtudta, hogy mi Németországból jöttünk, sietett kifejezést adni azon véleményének, hogy a kath. egyháznak ez idő szerint örvendetes kilátásai lehetnek Németországon; miután ott nem régiben magának a császárnak egy ósunokaöcscse tért vissza a kath. egyház kebelébe. E szavaival a volt hesseni választófejedelem és az egykori Lehmanné közt létrejött házasságból született hercegek egyikének aversiójára célzott. Mi a vérmes reményű nőt igyekeztünk felvilágosítani affelől, hogy az érintett eset Németországra nézve nem bir jelentőséggel s a császár is aligha elismeri az atyafiságot a katholizált herceggel. Ő azonban, válaszul, ama hirlapi lár-mára hivatkozott, melyet az általa olvasott újságokban amaz eset előidézett, s inkább látszott hinni az ő hirlap-jainak, mint nekünk „eretnekeknek.“

Kevéssel ezután a püspöki lak éttermének végig nyitva levő ablakain keresztül, a nagy terített ebédlőasztalt pillantók meg, melyről az ezüstnemű ugyancsak nem hiányzott. A mi asszonyunknak sehogy sem tetszett a közszemlére hozott „pompa.“ „Mily fényesen élnek itt ezek a püspökök!“ — szóla hangos felindulással. S midőn erre azt mondám, hogy a római egyház főpapjait, s mindenek felett a pápát még nagyobb fény környezi, ő csak annyit tudott válaszolni, hogy a dolog legalább Irországbán nem így áll, s ezzel valóban igazat is mondott, mert a nevezett országban a római egyházat régi fényétől és gazdagságától megfosztva, s azt az anglikán papságra halmozva látjuk, a mi egyike ama sérelmeknek, melyek miatt ma az egész irföld lázong és keserű panasztól visszhangzik.

Végül, kérdi a mi asszonyunk: „Imádják-e önök a szenteket?“ Erre a kérdő közt és az én kedves élettársam közt hosszabb beszélgetés fejlett ki, melynél én megelégedtem a hallgatás szerepével, miután a vita fegyverét nőmnél jó kezekben látám.

„Bizonyára“ — válaszolá nőm — a keresztyénségnek a régibb időkben élt, kiválóbb tagjait nagyrabecsüljük, eszerint tiszteletben tartunk sokakat azok közül is,

kiket a római egyház szenteknek nevez; de azoknak a pápaság értelme szerinti tiszteletéről szó sem lehet nálunk. A ki előtt mi térket hajtunk, az egyedül az élő isten, a mint ő magát nekünk szent fiában, a Jézus Krisztusban kijelentette.“

„De talán a szentszűz — ?“

„Mint a női kegyesség valódi példányképére tekintünk rá mi is; de térket előtte sem hajtunk, és tartózkodunk öt szószólónk- és közbejárónkúl kérni, mert a mi Urunk azt mondotta nekünk, hogy csupán hozzá forduljunk, midőn magunkat fáradtaknak és megterhelteknek érezzük.“

„De, nézze csak ön, midőn mindnyájunk életét oly igen nehéz bűnök terhelik, miként közelíthetnénk szószóló nélkül hozzá, a szent istenhez — ?“

„A mi szószólónk az Ur Jézus Krisztus, az új szövetség egyetlen közbenjárója; és Pál apostol világosan mondja, hogy Jézus szellemében nekünk mindnyájunknak lehetséges az atyához járulnunk. Ama jogot, hogy kérésünkkel magához istenhez folyamodhassunk, a Jézus szerzte számunkra, s e jogtól, mely minket újlag az Atya gyermekeivé tett, magunkat megfosztatni, nem engedjük.“

„De, mit gondol ön, ne teljesítné-e valamely fiu szívesen azt, a mire őt az anyja kéri: és így, ha a szentszűz könyörög érettünk.“

„De, jó asszony, jusson eszébe a tékozló fiuról mondott példabeszéd. Mit mondott az Ur, kihez folyamodik a tékozló, midőn az atya bocsánatát óhajtozza? Tán az atya valamely ügynökéhez, vagy helytartójához, vagy általában valamely szószólóhoz? Nem, hanem ezt mondja magában: „Felkelvén, elmegyek az én atyámhoz.“

„Jól van, jól! De a mi Urunk anyja mégis csak valami egész más!“

„Világért sem! Hozzon fel ön egyetlen egy szentírásbeli helyet, hol az Ur, vagy az apostolok azt mondanák, hogy nekünk a szentszűzhez, mint szószólónkhoz kell folyamodnunk? Hiszen az Ur gondoljon csak ön a kánai menyegzőre — épen visszautasítja anyjának beavatkozását! Vagy hozzon fel ön egy helyet, bár egyetlen egyet, a mely a szentszűzet a közönséges emberi mértéken fölül emelné!“

Az utóbbi kérdés olyan volt, hogy arra a mi asszonyunknak el kelle némulnia. Haragosan fordult el azért tőlünk s meglehetősen nyers hangon mondá: „Kiki a saját szokását követi!“ A vita tovább folytatására gondolni sem lehetett.

De hát nem volt-e mindez — írja, más egyéb megjegyzések mellett, lelkészünk befejezésül tanuságos, s nem bizonyítja-e, hogy a pápasággal s ennek tévelyeivel szemben még mindig csak egy hatalom van, mely előtt amaz elnémul, t. i. az evangyélium? Azért csak sajnálni lehet, hogy kortársaink közül oly sokan nem tudják s tudni sem akarják, hogy a mi valódi erőnk miben rejlik.

*

(Br.) Hogy a proseyta-szerzés egyik jellemző törekvését képezte a kath. egyháznak mindenha, és hogy

ezzel szemben a prot. egyház a maga érdekét kellő eréllyel védeni, nem igen tudta, s ezt tenni — tán elveiből kifolyólag — nem is nagyon törekedett, erre például szolgálhatnak a Nörten városi felekezeti viszonyok. E városban mintegy 1000 lelket számláló protestáns lakosság van, megoszolva a luth. és ref. egyházak közt. E két felekezet tagjai együtt a város lakosságának csaknem fele részét alkotják, míg a másik félrész a kath. egyházhoz tartozik. Az evangyélium hiveinek lelki gondozása csak nagyon hiányosan történhetik, miután ezeknek helyt a városban lelkészek nem levén, a meglehetősen távol fekvő Bühle lutheri község lelkészenek időnkénti gondozására vannak utalva. E körülmény az itt nagy számban előforduló vegyes-házasságoknál a protestánsokra nézve nagyon kedvezőtlen eredményeket idéz elő. Nevezetesen, minden 30 ily házasság közül legfőlebb háromban nem lesznek a gyermekek katolikusok. Közelebbről azonban célba vétetett magában a városban ev. lelkészi állomást létesíteni, mi végett már bizonyos pénzmennyiség is gyűjtetett és a Gusztáv-Adolf-egylet göttingai ága is adakozásra szólította fel az illetőket. Hinni lehet, hogy az evangyélium hiveit, Nörten vidékén, már csak annak látása is áldozatkészre fogja birni, hogy a katolikusok mindenfelé, a hol még csekélyebb számú hivekkel bírnak is, nagy áldozatokkal templomokat építenek, iskolákat és parodiákat létesítenek.

(Br.) Az észak-amerikai szövetséges államokban Adler Félix és Salter W. M. vezetése alatt egy társaság alakult, mely magát az „erkölcsi művelődés társulatának“ nevezi, s melynek kimondott célja: a vallást a morállal helyettesíteni, minden eddig ugynevezett „vallás“ mellőzésével. A nevezett vezetők közül az utóbbi álláspontját „a morál vallása“ című könyvében kísérti meg igazolni és előterjeszteni. E könyv Gizycki fordításában német nyelven is megjelent. Több szaklap ítélete szerint azon irányzat, melyet e könyv képvisel, a vallás lényege iránt ép oly kevés érzékkel és értelemmel bír, mint az emberi szív mélyen gyökerező szükségei iránt; a szív ugyanis, az Augustinus mély értelmű szavai szerint, meg nem nyughatik előbb, míg megnyugvást istenben nem talál. De ha a vallás, mint olyan, ezen új szekta nézete szerint, csupán csak az „illusiok“ sorába tartozik, mire való ezen vallásnélküli morált a „morál vallásának“ cége alatt árulni? Ily eljárás a vallás-névvel való visszaélésnek mondható.

(Br.) A „Neue Pr. Z.“ a mai nevezetesebb egyházi és vallási mozgalmak felett közelebbről irt szemléjében, a többek közt így szól: „Az ellentétek tisztázása, a két egymással szemben álló világnézetnek, t. i. a keresztyén és a naturalisticus világnézetnek teljes tisztábazatala, már magában véve nevezetes előhaladás; mert ezáltal az Igen és Nem zavaros összevegyítésének, a lágymeleg Laoicea-féle (Jel. 3, 14.) magatartásnak, az ebből származó s a legnehezebben gyógyítható bajoknak vége vetetik. Neveze-

Folytatás a mellékleten.

tes előhaladás még abban az esetben is, ha az ellentétek közti harc az Ur ügyének ideiglenes leveretését eredményezné. A már folyamatban lévő harc heves és nehéz, mert az ellenség, mely ellen küzdeni kell, erős, kemény paizszsal fedett és nagy haragtól égő. A népvándorlás óta a ker. egyház aligha volt nehezebb helyzetben, mint van napjainkban, midőn ama nagy feladat jutott részünkbe, hogy a saját mulasztásaink és hibáink következtében magának a keresztyénségnek keblén nagyra nőtt modern, nyilvános vagy sejtett, öntudatos vagy öntudatlan pogányságot a szellem fegyvereivel legyőzzük.

*

A párisi ref. egyházban a választásokat, melyek által a presbyterek és consistorok testületeinek fele részben meg kell ujittatniok, a kultuszminiszter folyó hó 14-re tűzte ki. A liberalisok minden erejüket megfeszítik, hogy az alkalmat az orthodoxok túlyomó befolyásának megingatására használják fel. Legközelebbi törekvésük, hogy az ország nagyobb városaiiban, hol a kathedrát kizárólag orthodox lelkészek töltik be, például Marseille, Toulon, Bordeaux, Nantes s más ily helyeken, a kisebbség érdeke és óhajta is tekintetbe vétessék a lelkészi állomások betöltésénél. Mindenek felett, Párisban akarják ez elvet győzelemre juttatni. Ugyanis, az itt levő nyolc parochia közül csupán egyikben van alkalmazva egy liberalis irányu segédlelkész s egy ugyanilyen presbyter. Ez állapot mind a méltányosság, mind a keresztyén szeretet követelésével ellenkező levén, meg kell változnia. A liberalisoknak, számukhoz képest, joguk van a lelkészi és presbyteri helyek legalább egyharmadát saját irányzatuk szerint való egyekkel tölteni be.

*

Lord Montagu A., ki néhány évvel ezelőtt katholicizált volt, de közelebről visszatért a prot. egyházba, egy levelében elbeszéli, hogy ő már 3 $\frac{1}{2}$ év előtt odahagyta a római egyházat, miután egy, Manning érsekhez irt levelében e lépése okát kifejtette, hogy t. i. a római egyház püspökei és lelkészei a britt birodalomban s különösen Irlandban keresztyéntelen, sőt forradalmi eszméket terjesztenek. Lám, a magát kiválóan konservativnak és a közrend őrének tartó tábor felejté hirdett elveit ott, hol kisebbségben van, hol más ül a hatalom székén.

KÜLÖNFÉLÉK.

— A n.-enyedi „Közérdek“ című lapból veszszük át az alábbi nagy fontosságú és következményeiben kiszámíthatatlan jótékonyosságú intézkedésről tanuskodó közleményt, mely élő bizonyosság püspök aa. fáradhatatlan tettvágáról, a hol okvetetlenül segíteni kell. A cikk így szól: Főpásztorunk Szász Domokos püspök ur, ki ref. anyaszentegyházunk érdekében fáradhatatlan buzgalmat fejt ki és nem csak szóval, beszéddel buzdít, hanem ténylegesen is segít, érdeklődve theol. facultasunk iránt, meglátogatta intézetünket; megjelent a seminariumi órán, épen prédikálás alkalmával s tanórákon is. Idejövételének főcélja azonban a theologusok javára felállítandó táp-

intézet, mely már a jövő tanév elején kezdetét veszi. Ötven theologus ifju részesül a tápintézet javadalmában. Egyelőre csak ebédre van számítva. A költségeket részint az iskola, részint az egyházkerület hordozza. Az iskola átbocsájtja a régi udvarbirói szállást a közös étkezés helyiségeül s azon ösztöndíjakat, melyek rendeltetésüknél fogva convertálhatók, erre a célra fordít mintegy 1200 forintot. Ez a kezdet lesz, mert a cél: tovább fejleszteni s a középtanoda osztályait, a tanítóképezdét is gondjaiba venni. Főpásztorunk nemes példája itt is buzdít, serkent; 100 frtot ajánlott fel a fölszerelésre, 20 frttal váltotta meg jegyét az ifjuság háljára. — A theol. önképzőkör február 13-án délelőtt a főt. püspök ur tiszteletére diszülést tartott, melyet a theol. dalkar igen sikertült éneke nyitott meg és zárt be. Felolvasást tartott Józsa Zsigmond IV. éves theologus „A szellem csodái“ cimen. Kovács Gábor előadta Spurgeon egyik egyházi beszédét. Gyűlés végén a főt. püspök ur megható buzdító beszédet tartott az ifjakhoz és pályadíjul 5 arany jutalmat tűzött ki; az ifjak nevében dr. Kovács Ödön mondott hálás köszönetet. A régi püspöki korszakra emlékeztet, mikor a püspök vagyona a tanintézeteké, árváké, szegényeké volt! Vajha föllelkessednék társadalmunk ezen üdvös intézmény támogatására.

— A Bod Péter magyar egyház-történelmére előfizetőkül eddig jelentkeztek főtiszt. püspök afiánál: 1. Szász Domokos ev. ref. püspök. 2. A nagy-enyedi ref. főiskola könyvtára. 3. A nagy-enyedi ref. főiskola ifjusági könyvtára. 4. A nagy-enyedi ref. főiskola a Kovács-féle alaphól jutalomkönyvül kiosztandólag 4 példányra. 5. Dr. Kovács Ödön theol. akad. tanár. 6. Szász Gerő kolozsvári esperes. Reméljük, még „longus ordo“ következik. Nem tehetjük fel, hogy egyházmegeink, testületeink, gondnokaink és vagyonosabb pap-társaink ne sietnének részt venni e monumentalis munka kiadásában, annyival inkább, mert szerzője a miénk volt: Dicsőségének sugara hadd ragyogják be a mi anyaszentegyházunkat.

— Említettük volt, hogy bernádi levita, Szász József aát minő csapás érte, tűzvész által. Nyomorának enyhítésére a következő adományokat vettük: főt. püspök Szász Domokos aa. 10 frt, Herepei Gergely, kolozsvári pap, 1 frt, Valler József, mákói pap, 2 frt, Ignác Károly, b.-hunyadi pap, 1 frt, Szász Gerő, 5 frt. Hogy ez adományokat siettünk kézbesíteni, szlgáljanak igazolásul a következő sorok: Nagytiszt. esperes ur! A nagytiszteleted által küldött 19 forintot örömkönyvek közt vettem; nem csak azért, mert ez által családomat az éhség ellen biztosítva látom, hanem azért is, mivel arról győződtem meg, hogy vannak résztvevő, nemes szivek. Mindnyájan a kegyes adakozók fogadják forró köszönetemet. Bernád, febr. 11. 1886. Szász József, ref. levita.

— Alólirt egyházközség lelkésze, midőn a t.-szent-lászlói áll. el. iskola tanítói kara által felerészben az építendő templomunk számára rendezett bál jövedelmének (5 frt 64 kr.) kezemhez vételét ezennel nyugtázom, egyszersmind nem mulasztatom el, a kegyes adományért, hálás köszönetem nyilvánítását. Torda-Szent-László 1886 február 8. Tamó Gyula, ev. ref. pap.

= Helyreigazítás. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület 1886 évre szóló névkönyvében a 99 lapon az „apadás“ 16-lek című rovatában, a küküllői egyházmegyét illetőleg 1223 összeg ékeskedik. E rovatban egyedüli ijesztő nagy szám. Fáradságot vettem magamnak és felszámítottam minden anyá, leány, fiók stb. egyházak lélekszámát ez egyházmegyében —

ugyancsak e névkönyv alapján — és úgy találtam, hogy összes lélekszám ez évben 17,247, melyet a múlt év 17,186 létszámhoz viszonyítva, nem a jelzett apadást, hanem 61 szaporodást teszen. Egy kissé gondosabban kell számba venni az élő-köveket.

HIVATALOS RÉSZ.

1296 - 1885.

Mindenik egyházmegye esperesének.

Tudomására jutván igazgató tanácsunk annak, hogy számos egyházközségünkben gyakorlatban van azon eljárás, miszerint az egyházközség kiinn elhelyezett követeléseiről szóló kötelezvények helyett az adósok által új kötelezvényeket állíttatnak ki.

Az új kötelezvények kiállítására okul szolgáló eseteknek tekintik legtöbbször a következőket:

1. A midőn a kamathátrélékek felnövekednek, a kamathátrélékeket is az eredeti kölcsön-tőkéhez hozzá adva, a tőkéről és kamathátrélék összegéről, mint új kölcsönzésről, adóslevelet állíttatnak ki, úgy tüntetve fel az ügyletet, mintha akkor új kikölcsönzés létesítettet volna.

2. Midőn az adós elhalálozása folytán a tartozás annak örököseire száll át; mely esetben az elhalt eredeti adós örököseivel, mint egyenes adósokkal, új kötelezvényt állíttatnak ki, úgy tüntetve fel az ügyletet, mintha az új kötelezvény kiállítása alkalmával egy önálló kölcsön adatott volna.

3. Midőn az adós által kiállított kötelezvény alakilag hiányos, vagy mert készfizető épen nem, vagy csak egy készfizető irta alá, vagy mert a tanuk aláírása hiányzik, stb. Ezen hiányok kiegészítése végett is rendszeren új kötelezvények állíttatnak ki, mintha új kölcsön ügylet keletkezett volna.

Ezen eljárások egyfelől nem felelnek meg a valóságnak, másfelől, a helyett, hogy az egyházközségek a szándékolt nagyobb biztosítást érnék el, éppen ellenkezőleg, követelésük felhajtását még bizonytalanabbá teszik: mert per esetére, az illető adós úgy a tanukkal, mint esküjével bizonyíthatja azt, hogy a kölcsön-összeg, a kötelezvény kiállításakor kezéhez nem fizettetett le, s ezen kifogás folytán az egyházközség követelése a bíró által nem fog megítéltetni, avagy csak azon esetre nyer kedvező ítéletet, ha képes azt bebizonyítani, hogy a kérdéselt kötelezvény kiállítása előtt egy más kötelezvény aláírása alkalmával fizettetett ki a követelés alapját képező kölcsön és abból a tartozásból képes leszarmaztatni követelését; a minek bebizonyítása sokkal nehezebb, mintha új kötelezvény nem állíttatott volna ki.

Igazgató tanácsunk a fenjelzett szabálytalan eljárásból keletkezhető anyagi károsodások kikérülése végett még 1880 évi 982 szám alatt kelt köriratával figyelmeztette az egyházközségeket arra, hogy a tartozásnak az adósról örököseire átszállása esetében s a kölcsön kötlevelek hiányainak kiegészítése céljából nem új kö-

telezvények állíttandók ki, hanem a közölt mintázat szerint a kötelezvényre irandó pót-kötelezvény szabályszerű aláírásával biztosítandó a követelés, de mert ezen utasítás sok egyházunk által nem tartatott meg, ismételve figyelmeztetjük egyházközségeinket, hogy:

1. A kölcsön-követelések után lejárt kamatoknak a tőkéhez csatolásával új kötelezvény kiállítása szigorúan megtiltatik. A kamat hátrélékek pontosan felhajtandók minden évben; a mely adós félénél hosszabb ideig késedelmeskedik a kamat befizetéssel, előre bocsátott megintés után, a kamat követelés per útján beveendő; s ha az egyházközség oly kedvező anyagi helyzetben van, hogy a bevett kamatok, vagy azok egy részét, mint kamatozó tőkét helyezheti el, azon esetben akár takarékpénztári elhelyezéssel, akár zálogjogi biztosíték mellett, kölcsönadás útján helyezendő el.

2. Ha az egyházközség valamely adósa elhal s az adós örököseinél a kölcsön-összeget az egyházközség elég biztonságban látja s a követelést nem kívánja felhajtani, azon esetben, az elhalt adós örökösei által ne új kötelezvényt állíttasson ki, hanem a kötelezvény háttára vezetendő pótszerződvényt állíttasson ki, az 1880 évi 982 szám alatt kelt minta szerint, a tartozásnak az elhalt adósról az örökösök által lett átvállalásáról és a pótszerződvényt két tanu jelenlétében s aláírásaik igazolása mellett az elhalt adós örököseivel irattassa alá. Pótszerződvény állíttandó ki azon esetben is, ha az eredetileg 5, vagy 6%-ban megállapított kamat közös megegyezéssel 7, vagy 8%-ra emeltetett fel.

3. Az eredeti hiányosan kiállított szerződvények s kötelezvények hiányainak helyreállítása végett is nem új szerződvény kötendő, hanem nyilatkozat vezetendő az eredeti szerződvényre. Például:

a) Ha a kölcsön-tőke, mely zálogjogilag lett volna biztosítandó, de csak készfizető kezessel biztosított s az adós kész, a beperesítés kikérülése végett, zálogjogi biztosítékot nyújtani, azon esetben a szabályszerű bekelezési nyilatkozat a szerződvény háttára irandó.

b) Ha az 50 frtnál csekélyebb összegről kiállított kölcsön-követelésről való kötelezvényen csak egy készfizető kezes lenne aláírva, vagy éppen egy sem irta volna alá: azon esetben a szerződvényre nyilatkozat vezetendő, mely szerint a megnevezendő készfizető kezesek elismerik az adósnak a kötelezvényben irt tartozásuk valódiságát és fennállását s kötelezik magukat, hogy a kötelezvényen alapuló tőke és kamat tartozást az adóssal

egyetemleges kötelezettséggel, mint készfizető kezések, megfizetik, a kötelezvény feltételei szerint.

Igazgató tanácsunk ismételve hangsúlyozza, hogy az egyházi pénzek szabálytalan elhelyezéséből keletkező minden károk megtérítése tekintetéből, első sorban a számadó gondnok és pap, mint az egyházközség pénztárosa és ellenőre és másod sorban, a szabálytalanul elhelyezett tőkék azonnal való felhajtása végett az intézkedések megtételét netalán elmulasztó egyházi visitatio nem csak erkölcsileg, hanem vagyoniilag is felelős.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1886. február 7-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Szám 5—1886.

A nagy-enyedi theol. Akadémia professori kara a f. 1886 szeptember havában tartandó papi rigorosum és alapvizsgára benyújtandó írásbeli dolgozatokra az alább következő feladványokat tűzte ki még pedig:

1. Egyházi beszédre vezérigéül Pál apost. I. Korinth. IX. 24—27

2. Egyháztörténelmi értekezésre:

a) Adassék elő a porosz kormány és a kölni érseki szék között keletkezett egyházi viszály, ennek eredete, okai, lefolyása és eredménye.

b) A Ronge és Czerski által a róm. kath. egyház kebelében megindított egyházi vallásos mozgalom, okai-
val és következményeivel együtt.

3. A ker. hittanból:

A szentírás szerepe a protestáns keresztyén hittudásban, avagy:

Készíttessék a templomi népszerű bibliamagyarázatot bevezető tanítás a biblia olvasásának becséről és módjáról.

4. Vallásbölcsezetből:

Lessing vallásbölcsezeti működésének méltánylása.

5. Exegetikai értekezésre:

Pál apostol tanítása a törvényről.

Nagy-Enyed, 1886, február 6.

Hegedűs János,
a theol. Akadémia igazgatója.

Sz. 11—1886.

MEGHIVÓ.

A ríkánbeli communitás, 1881. május 31-én, Kovásznán tartott gyűlésében 9 jkönyvi sz. alatt a communitás szervezésére egy bizottságot nevezett ki sepsi-egyházmegyei algondnok t. Ujvárosi József ur elnökle alatt, a bizottság tagjai a ríkánbeli négy ref. egyházmegye jegyzői.

Ugyanazon gyűlés 16 jkönyvi sz. alatt a Székely-Mikó-tanoda alapító testülete szervezetére egy bizottságot küldött ki és egyszersmind felkérte a Székely-Mikó tanoda előljárósága, hogy a maga részéről is nevezzen ki tagokat e bizottságba s küldjön ki egy főgondnokot a bizottság elnökéül.

Ezen bizottságok a kinevezés óta nem gyűlven össze, a sepsii ref. egyházmegye világi és egyházi előljárósága abban állapodott meg február 8-án, hogy ezen bizottságok jelen év mártius 1-ső napjára hívassanak meg S.-Szt.-Györgyre, a Székely-Mikó-tanoda halltermébe, tanácskozásra: kötelességemmé tétetvén, mint communitás jegyzőjének, hogy a meghívást tegyem meg a „Protestáns Közlöny“-ben. Ezért ezennel hivatalosan meghívom mártius 1-ső napjára a fennebb irt helyre a két bizottságot, még pedig a fenn említett comm. gyűlés jkönyvének 9 pontja szerint, elnök t. Ujvárosi József urat és a ríkánbeli egyházmegyék jegyzőit, a 16 pont szerint Csákány József lelkész, Földes Bálint egyh.-megyei képviselő, Bodor Zsigmond gondnok, Zoltáni Elek lelkész, Gáspár Albert lelkész, Ujvárosi József gondnok, Zathurecki József gondnok, Szász József esperes bizottsági tagokat, felkérve a Székely-Mikó-tanoda előljáróságot, hogy a maga részéről is küldjön ki a megállapított napra bizottsági tagokat, és elnökül egy főgondnokot.

Rély, 1886. február 9. *Kisantal Sámuel,*
communitási h. jegyző.

Sz. 240—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyéhez tartozó héjjasfalvi egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat hirdetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. 70 frt az egyházközség pénztárából s 20 frt az egyházkerületéből, = 90 frt.

2. 1 h. 800 □ öl, melyből 1200 □ öl, minden évben használható és 2 h. 800 □ öl kaszáló hasznélvezete. A jelenben folyamatban levő tagosítás útján remélhető a birtok szaporodása.

3. 25 szekér tűzifa.

4. 200 véka csős törökbúza és a magtárból 3 hl. szemes törökbúza.

5. Minden gazda, tanuló fiáért, 1 frt, a zsellér 50 kr. tandíjt fizet. (Tanuló 60—70.)

6. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és veteményezővel.

Pályázati határnap f. évi március 15-ik napja. Folyamodványok nt. Solymosi István esperes aához, Bögyözebe küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 16-án.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 241—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyéhez tartozó nagy-erneyi egyházközség papi állomására pályázat hirdetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Az egyházközség pénztárából 210 frt készpénz.

2. Minden gazdától, kinek búzája terem, egy régi k.

véka (23 l.) búza, kinek búzája nem terem, egy k. véka szemes törökbúza, felestartól felannyi.

3. Az egyházközség erdejéből 16 öl vesszős fa.

4. Canonica portio: 9 hold 468 □ öl szántó, 4 h. 899 □ öl kaszáló. Ebből az egyházközség évenként megszánt és bevet, adandó maggal, 2 hold 1414 □ ölet s ezeket, valamint a 4 h. kaszáló termését behordja s elhelyezi.

5. A can. portioi belső földekre minden marhás gazda kivisz évenként két-két szekér trágyát, a marhátlanok tesznek évente egy-egy tenyeres napszámot.

6. Palást díj a törvény és eddigi gyakorlat szerint.

7. Kamarai javadalom 33 frt 90 kr.

Az összes javadalom egyházzhatóságilag megállapított pénzürtéke, tisztességes lakás, beltelek és gazdasági épületeken kívül, 479 frt 08 kr.

Pályázati határnap f. évi március 15-ik napja. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes afiához, Lukafalvára (u. p. Nyárádtó) küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 16-án.

Szász Domokos
erdélyi ref. püspök.

Sz. 211—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágy-szolnoki egyházmegyéhez tartozó sz.-nagyalusi egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. Minden gazdától 40 liter elegybúza.

2. Szőlős gazdától 21 liter must.

3. 160 gazdától egy-egy szekér fa.

4. 21 hold első osztályú külső birtok haszonélvezete és az egyház által megváltott 1½ hold szőlő haszna.

A mellék jövedelmek, közmunkatétel, stolare a díjlevélben lesznek körvonalozva.

Az összes javadalom egyházzhatóságilag megállapított pénzürtéke — kényelmes lakás és melléképületekkel ellátott telken kívül — 831 frt 73 kr., melynek megfelelő fele részét, a díjlevél szerinti terményekben, az egyházmegyei gyámintézeti pénztár veszi át a megválasztandó működésének első évében. Ezen felül a megválasztandó köteles a szil.-szolnoki egyházmegye gyámintézetének és a szilágy megyei „Wesselényi egyesület”-nek rendes tagja lenni.

Pályázati határnap f. évi március 15-dik napja. Folyamodványok nt. Nagy László esperes afiához, Szilágy-Somlyóra küldendők.

Kolozsvárt, 1886 február 16-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 251- -1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyéhez tartozó m.-szentkirály-nánfalvi papi állomásra pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. A patronus uraktól 10—10 kal. búza, a rendes béradó gazdától, kiknek szalmás gabnájok terem, 2—2 kal. búza és 2—2 régi kis véka zab, kiknek nem terem 9—9 régi kis véka (2 hectol. és 7 liter) csős törökbúza, az új parasztoktól 2—2 tenyeres napszám.

2. Az egyházközség erdejéből 15 szekér tűzifa.

3. Can. portio: 13 h. 1016 □ öl szántó és 2 h. 300 □ öl kaszáló, melyből 3 h. 600 □ ölet az egyházközség öszvetés alá évenként megmivel s adandó maggal bevet, 1 h. 2223 □ öl kaszálót lekaszál és azok termését beszállítja és elhelyezi.

4. Palástdíj: esketésért 1 frt.

Az összes javadalom egyházzhatóságilag megállapított pénzürtéke, lakhely, belső telek és gazdasági épületeken kívül, 362 frt 82 kr.

Pályázati határnap f. évi március 15-dik napja. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes afiához, Lukafalvára (u. p. Nyárádtó) küldendők.

Kolozsvárt, 1886. február 16-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 216—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a sepsii egyházmegyéhez tartozó szemerjai egyházközség énekvezéri állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás javadalma a következő:

1. 45 kalangya ős-, ugyanannyi tavasz kepe.

2. 12 köből férőjü szántó haszonélvezete, melyből azonban 3 köből férőjüt a nyugalmazott énekvezető használ, továbbá mintegy 2 szekér szénát termő hely haszna. Az adót az egyhk. fizeti.

3. 12—14 szekér tűzifa.

4. Kepeváltság és oszpora cimen 10—12 frt.

5. Stola: temetésért, kepet nem fizetőkötől, 50 kr., estvéli éneklésért 20 kr.

6. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel.

Kötelelsségei:

1. Rendes énekvezéri teendők.

2. Énektanítás a községi iskolában, hetenkint 2 órán.

3. Az egyházközségi gyűlések jegyzőkönyvének ingyenes vezetése.

Pályázati határnap f. évi március 15-ik napja. Folyamodványok nt. Csiszér Gábor esperes afiához, Egerpatak (u. p. Nagy-Borosnyó) küldendők. Kolozsvárt, 1886, február 16-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. FEBRUÁR 25.

8. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai.

IV.

Legyen szabad most már, a három első cikkben szabadon s olykor mellékes dolgokra is kiterjedőleg fejtegetett meggyőződéseimnek egybefoglalásául s némileg kiegészítéséül, itt sajtó utján is, oly alakot használnom, a milyen alakban azokat, véleményadásra hivatott testületek elébe, melyeknek tagja lenni szerencsés vagyok, javaslatképen fognám terjeszteni.

Tehát „testületi vélemény“-javaslatot fogalmazok a következő szövegben.

A méltóságos állandó igazgató-tanács 1885. évi 2019. szám alatt kibocsátott fölszólításának, hogy egyházkerületi közgyűlésünk alkotó elemeinek meghatározására nézve a kodifikáló bizottság javaslata s ehhez adott indokolása alapján, véleményünket folyó évi március hó végéig fölterjeszszük, a következőkben van szerencsénk eleget tenni.

Egyházkerületi közgyűlésünk tagjai számának célbavett egyoldalú apasztása általában;

az egyházmegyei jegyzők közgyűlési tagságának megszüntetése különösen;

valamint a közgyűlési tanár-tagok számának indítványozott megszorítása

A) a zsinati törvény szellemével;

B) egyházkerületünk hagyományával és fennálló intézményeivel,

C) a gyakorlat fontos követelményeivel is ellenkezik.

A. A zsinati törvény 9. §-a egyházkerületünknek föntartotta, „hogy alkotmányát jövőben is tovább fejleszthesse“, de föltételül tüzte ki, hogy e tovább fejlesztés „a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan“ történjék.

A képviseleti rendszer elveire nézve pedig természetszerűleg magának a zsinati alkotmányának alapvonalai az irányadók. Ismeretes, hogy a zsinati alkotmányban a képviseletnek következő

elvei vannak épen az egyházkerületi közgyűlé egybealkotására nézve is valósítva:

a) Az egyháztest megkülönböztetett két elemének, világiaknak és egyháziaknak egyenlő számban való képvisellete. Ezen elv körén belől

b) az egyházi közigazgatás érdek-képvisellete egyházi és világi tisztviselők egyenlő száma által és

c) az egyházmegyék, mint alkotmányos testületek képvisellete, gyűlésből választott egyenlő számú egyházi és világi küldöttek személyében; valamint

d) az egyházközségek egyetemének, a népnek, egyszersmind az igazságszolgáltatás közérdekének képvisellete, a presbytériumok szavazataival élet-hosszig választott tanácsbírák által, egyenlő számban egyháziak és világiak közül.

e) Harmadik elemül szerepel az egyháziak és világiak között a tanügy érdekképvisellete a tanártestületek választása utján. E képviselet mellett a tanügy érdekeit még főképen azon fontos intézkedés biztosítja, mely szerint az egyházkerületi közgyűlés, szakvéleményező testületül, egyházkerületi tanügyi bizottságot választ.

A zsinati törvény szerint tehát a képviselet elvének tényezői az egyházkerületi közgyűlés szerkezetében: a paritás eszméje; az alsóbb testületek választó joga; az egyházmegyei közigazgatás érdekképvisellete; a tanügy intenzív érdekképvisellete.

Már most, a kodifikáló bizottság kérdésben levő javaslata a képviseleti paritás eszméjéhez nem hogy közelednék, sőt távolodik tőle, a mennyiben a világiak eddigi számát teljesen érintetlen hagyván, az egyházi elemet, a jegyzők kirekesztésével, egyoldalul apasztani kívánja.

Ép így távozik a javaslat az alsóbb testületek választó jogának eszméjétől is, meit a jegyzők személyében épen az egyházmegyéknek, mint alsóbb testületeknek közvetlen választottjai, bizal-

mukkal ciklusonként felruházott érdekképviselői, maradnának ki a közgyűlés alkotó elemei közül.

Együttal az egyházmegyei közigazgatásnak érdekképviselője is vesztne, nagy aránytalanságot szenvedne az által, ha az egyházmegyei négy-nyolc gondnok mellett, a közigazgatás egyházi (cselekvő) elemét az eddigi két hivatalnok; esperes és jegyző, helyett, jövőre egyedül az esperes képviselné.

Vége, az egyháziak és világiak között harmadik, tanári, elemnek javasolt megszorítása a „hivatali idősbőség“ elve alapján, a zsinati törvény „választási“ elveivel szemben egészen idegenszerű intézkedés volna; sőt a tanári elemnek „választott képviselőkre“ való szorítása is csak akkor lehetne igazságos és következetes, szóval alkotmányunknak igazi „fejlesztése“, a mikor a képviselő elvei egyidejűleg minden irányban alkalmazhatnának; ekkor is, a kiszoruló teljes tanártestületek helyén, a tanügy érdekében, föl lesz állítandó az egyházkerületi tanügyi bizottság, mint ezt a zsinati törvény szelleme hozza magával.

B. Egyházkerületünk alkotmányos fejlődésének hagyományai szerint a ma nap közgyűlésnek nevezett testület nemcsak az egyházi főhatalom megtestesülése lévén, nemcsak a törvényhozó, legfőbb ítélő és végrehajtó hatalmat gyakorolván, hanem az összes egyházi és kollégiumi cardinalis választások jogát is, s ez által az önkormányzat leglényegesebb eszközeit saját kezében egyesítvén: szükségképen úgy kellett megalakulnia is, hogy az egyháztest érdekelt részeinek mindenike külön-külön jelentékeny befolyásu, változatos szerepkörű, tekintélyes számú tevékeny taggal lehessen a közgyűlésnek tényezője, s ezen sokoldalúság által az egyháztest önkormányzati jellege — a hatalom központosított volta mellett is — megóvassék. Ehhez képest, a tagok számának ötletszerű apasztása, oly módon, hogy a közgyűlés óriási jogköre is — a protestáns, s jelesen a zsinati törvényben érvényesült elvek szerint — egyidejűleg ne korlátoltassék: ellenkeznék alkotmányos fejlődésünk hagyományával.

Egyházkerületünknek továbbá történelmi hagyománya a tanügy érdekeinek nagyrabecsülése, előtérbe állítása. Ez nyilvánult abban, hogy a rendes tanárok a régi supremum consistoriumnak is mindnyájan tagjai voltak; ez nyilvánult abban,

hogy egyházkerületi közgyűlésünkben magok a néptanítók is, egyházmegyénként, képviselőket nyertek. E hagyományba ütköznék a tanártagok egy részének kiszorítása.

De beleütköznék rendes-tanár-választási mai intézményünkbe is. A tanár-candidálás, a fennálló szabály értelmében, tökéletesen csak úgy fogantatható, ha a különböző szakok valamennyi kollégiumnál levő rendes tanárai mindnyájan közgyűlési tagok. Magára a tanárválasztásra pedig még jelenleg sincs eléggé erős befolyásuk az érdekelt tanártestületeknek; e befolyást a közgyűlési tanártagok számának apasztásával még inkább csökkenteni, mostani tanárválasztási intézményünk tarthatatlanságára vezetne.

A mi pedig az egyházmegyei jegyzőség intézményét illeti: ez a mi erdélyi kerületünkben cardinalis egyházmegyei hivatal, esperes-helyettesi állás; s hagyományaink szerint, a jegyző, választás útján is, successora szokott lenni esperesének. Ehhez képest, egyházmegyei jegyzőinknek egyházkerületi tagságuk részint megérdemelt méltóság; részint egyfelől megyéjük papságának, másfelől a megyei közigazgatásnak általuk is erősülő érdekképviselője; részint pedig, végül, oly munkakör, melyben további hivatásukra mentől intenzívebben előkészülhessenek. Kihagyásuk alárálná jövőre a jegyzői intézmény jellemét, s a hozzá fűződő hagyományokat.

C. A gyakorlat igen fontos követelményének tartjuk:

a) mindaddig, míg jelenlegi alkotmányunk gyökeres reformjának ideje el nem érkezik, a mostani keretben föntartani a módot és alkalmat arra, hogy mind papjaink, mind tanáraink mentől nagyobb száma egyházkerületünk intézőinek, jeleseinek, vezérszellemeinek sergével mentől gyakoribb közvetlen érintkezésben lehessen, s ez által szellemi és erkölcsi színvonaluk emelkedhessék, a közszellem megóvása, terjedése, nemesbülése biztosíttassék.

b) Fontos követelménynek tartjuk különösen a papság önértetének emelését, az egyházkerület és az egyetemes egyház közdolgai iránt való érdeklődésének fejlesztését, fokozását. Ez nálunk a legelhanyagoltabb szempontok egyike. A jegyzőknek, mint papi elemnek kihagyása a közgyűlés tagjai közül, ezen követelménnyel számbavehetőleg ellenkeznék.

c) Iskoláink közt kollégiumaink is „minde-
nestől az egyház testéhez tartozván“, most, mi-
dön tanárainkat jövőre kizárólag az állam facul-
tálja: fontos követelménynek látszik az, hogy vá-
lasztandó tanáraink az egyházi élet érdekkörébe
egyénenkint mennél inkább belevonassanak. (Ézért
csak örvendhetünk annak, hogy kollégiumaink
tanárai állásuknál fogva tagjai a kollégium hely-
színén az egyházközség presbytériumának, s ké-
vésbé örvendünk annak, hogy e jogban a nem-
református tanintézetek ref. vallásu tanárai is
osztován, a jog becsét diminuálják. Annak is
örvendenénk, ha a kollégiumok tanárai az illető
egyházmegyék életében szintén munkakört, hiva-
tást nyerhetnének állásuknál fogva) Ellenben, ide-
genkednünk kell azon szándéktól, mely a taná-
rokna épen a fiatalabb nemzedékét kívánja gá-
tolni abban, hogy mint az egyházkerületi közgyű-
lés eleme, az egyháztest, az egyetemes egyház
érdekköreibe magát beleélhesse.

Fölfajtott meggyőződéseinkkel szemben, a ko-
difikáló bizottság javaslatának indokolásában egyet-
len egy, valóban ellenkező szemponttal találko-
zunk: a költségkimelés szempontjával. Hisz-
szük azonban, hogy midőn oly érdekekről van
szó, melyeket még új anyagi áldozatok árán és
erőfeszítéssel is meg kellene menteni: a fönne-
biekben előterjesztett alázatos véleményünket is
tekintetbe véve, a mélt. állandó igazgató-tanács,
a főtiszt. közgyűlés tárgyalása alá bocsátandó javas-
latában a költségkimelés szempontját tarthatatlan-
nak jelezve, el fogja ejteni, s egyházkerületi köz-
gyűlésünk alkotó elemeinek meghatározására nézve
az 1871. évi szervezet határozmányainak főtart-
tását fogja ajánlani.

Ajánlom e vélemény-javaslatot a rokon-meg-
győződésük figyelmébe.

Váró Ferenc.

Az én válaszom.

(Vége.)

Ilyen felfogásban élvén, midőn átvettem a „Prot.
Közlöny“, az utolsó revisionál, egész nyugodtan és ön-
tudatosan kivettem az „ev. ref.“ öt betűt és ott ma-
radt: „Az erdélyi egyházkerület hivatalos
közlönye.“ Nekem is megfordult az eszemben, hogy
lesznek, kik hiányosnak fogják találni; de arról is meg
voltam győződve, hogy nincsen olyan református ember
az erdélyi egyházkerületben, ki a lapot e hiányért a ma-
gáénak el ne ismerje, annyival inkább, mert minden szá-

mában ott látja vagy püspökünk nevét, vagy az igaz-
gató-tanács, vagy valamelyik más egyházi hatóságunk
hivatalos okmányát, a felekezet köréből. Hogy mások mit
gondolnak felőle, jó hirnevéen kívül, egyáltalában nem
érdekel.

És volt egyéb is, mi sarkalt, hogy ezt okvetellenül
megtegyem. Köztudomásu, hogy a katolikusok püspök-
ségeiket egyszerűen „egyházmegyéknek“ nevezik.
Egri, váci, veszprémi, stb. és e szerint, van „erdélyi
egyházmegye“ is. De arra nincs eset, hogy ők oda
tegyék ez, vagy amaz „róm. cath.“ egyházmegye. Azt
mondják, hogy ez canonjog, hogy Magyarországon ez a
közjogból önkint következik. Püspökeik egyszerűen és
nagy kizárólagossággal oda vetik: Mihály, erdélyi püs-
pök; Lajos, váci püspök, stb. és azt követelik, hogy
mindenki tudja, kiről, miről van szó. Nekik elég a ke-
reszt-név, nekünk oda kell tenni a vezeték-nevet is.
Más szavakkal: őket tartozik ismerni mindenki; minket
nem ismernek, ha egyszersmind ki nem fejezzük, hogy
csak felekezet vagyunk. A vallás-szabadság századá-
ban, vajjon, nincs ebben valami megalázó; nem olyan
privilegium-féle eljárás, mely még ma is documentálja,
hogy van uralkodó vallás? Nő hát, én ezt el nem
ismerem, és ezt akarom jelezni azzal, hogy lapom egy-
szerűen az „erdélyi egyházkerületé“. Zavarólag
egyáltalában nem hat. A katolikusok: egyházmegye; a
lutheranusok: Landeskirche; az unitáriusok: valláskö-
zönség; csak mi vagyunk: egyházkerület, az erdélyi
részekben. Hát, nyugodjunk meg rajta. Lám, van itt Ko-
lozsvártt egy folyóirat már húsz esztendő óta, címe:
„Keresztény Magvető“ soha sem volt ráírva, hogy uni-
tárius, pedig az, és pedig erősen. Olyan unitáriust
még nem láttam, ki e hiányért tiltakozott volna valaha.

Nem követelem, hogy teljességgel nekem van iga-
zam. Nevemet büszkén hordozom. Hogy vallásfelekeze-
tem az evangyeliom isteni erején épült fel az emberi
szellem diadalmanak tartom s abból követelem parányi
részetem. De ha én felekezet vagyok, akkor a ka-
tholikus is az, dacára nevének. Ha ő nem teszi oda
névéhez, hogy róm. katolikus; én sem teszem oda,
hogy helvét hitvallásu, vagy ev. ref. akkor, mikor egye-
temes egyházkerületemről van szó. Ha én felekezet va-
gyok, ő is az, még pedig erős tridentin-sinati színezettel,
melyről ha egy porszemecskét lekoptathatok az által,
hogy a magunk jogát és méltóságát minden csekély-
ségben éreztetem, már használtam a világosságnak, az
emberi szellem előhaladásának és közelebb vagyunk a
győzedelemhez.

Nő hiszen, szép előhaladás, szép győzelem lesz az,
melyet egy „hivatalos“ laptól várhatunk! Ez járja
most azoknál, kik okvetellenül elégedetlenkedni
akarnak s mert egyéb nincs, hát ez is jó — vessző-
paripának. Adjatok hangzatos jelszót a tömegnek, és
tűskön-bokron megy utánatok.

És mi lehet elidegenítőbb, mint egy hivatalos
lap? Mert a himet a politikai lapokról várják. A hivata-
*

los lapok teljességgel a kormányon levő pártoknak állanak nem csak szolgálatában, hanem azoknak hatalmát építik, dicsőségét zengedezik, hol jobb, hol rosszabb hymnuszokban; személyeket protegálnak; bizonyos eszméket diadalra segítnek; legyezgetik a corruptiot és persze, közlik a törvényeket, melyek nem egyszer kellemetlenek, mert még adófizetésről is lehet bennök szó. És mert ilyeszerű felfogás kapott lábra a hivatalos lapokról, mondhattam én mult évi dec. 1-én kelt programomban: hogy „Lapom teljesen „független“ elmondhatja véleményét mindenki szabadon, csak az irodalmi hangra leszünk tekintettel, stb.“ ez mind nem elég!

Elmondtam, hogy csak annyiban hivatalos, mert a püspök, az igazgató-tanács körrendeletei, körözüvényei, esetleg az esperesek intézkedései itt jelennek meg: ez nem elég!

Mondhatom, hogy van hivatalos lapja a Petőfi-Társaságnak, a természettudományi társulatnak, a nő- és veres-kereszt egyleteknek, van lapja minden vidéknek, minden vármegyének ez nem elég!

Elmondtam, hogy a villany, a gőz századában, immár nem használhatunk gyalog-postát. A rendeleteknek olyan farmában kell az illetőknél megjelenni, hogy azok a jövő századok kincsei maradjanak. Elmondtam, hogy lenni kell egy közegünknek, mely egybekapcsoljon mindnyájunkat, hogy szívünk összedobbanjon, hogy kezdet szorítsunk a nemes dolgokért való vetélkedésben: ez sem elég! Miért hivatalos? És már most az ellenzékiek hová küldjék bakafántos cikkeiket? Ez a kérdés. És itt álljunk meg egy szempillantásig.

Az asszony játszik a szívével — hiúságból, a gyermek a tüzzel — tudatlanságból: a férfi még a szavakkal se játszik semmiképen. Nekem pedig úgy rémlik, hogy malitiosus paptársam itt játékot űz egy szép szóval, s annak kapcsában a legszebb joggal és kötelességgel.

Az ellenzékhez tartozni mindenkire nézve megiszteltetés, ha arról van szó, hogy az igazság szemben áll a hamissággal, a világosság a setéséggel, a bárány a farkassal, istennek országa az elkárhozottak poklával. Az ellenzék, ha nincs, mindenütt meg kell teremteni politikában, tudományban, művészetben, költészetben, még az erkölcsi világban is. A nélkül nincs pozsgés a vérben, élet az organismusban, szellem a holt anyagban. Az ellenzék olyan, mint az oázis a sivatagban; mint az üdítő harmat tikkasztó szárazságban; istennek keze, mely gyógyító erőt ad Bethesda tavának.

De ellenzéknek lenni, nem áll üres szavakból, hitvány phrasesekből, haragból, torzsalkodásokból, személyek iránt való antipathiából, törvények ellen való meddő harcból, vagy éppen azok ellen való cselekedetekből; hanem áll abból, hogy jogait védelmezve, kötelességeit teljesíti a munka élet-vidám szeretetével; ellenőrzi a törvény végrehajtását és minden tisztességes eszközzel igyekszik megváltoztatni, ha ellenére van; a személyek elötte semmi, egy millió kézszorításnál több előtte egy igazság,

és becsesebb egy principium; maga hű, igaz, becsületes, mint a cél, melyért fáradozik.

És elgondolkoztam. Lehet valaki ellenzéki a politikában: ohajtva Magyarország függetlenségét úgy, hogy nem alkuszik a némettel. Lehet ellenzéki a művészetben, a költészetben harcolva a classicus világ eszményeiért szemben a mai hitvány realisticus irányzattal. Lehet ellenzéki a theologiában: oda szegődve az orthodox hagyományokhoz, vagy csatlakozva a modern iskolához, mely ki akarja békíteni az elméletet a gyakorlattal, az eget a földdel, az embert az istennel. És így tovább egész a végtelenségig.

És aztán elgondolkoztam erdélyi egyházkerületünkben és annak ötszázharminc egyházán, melyek közül negyvenben még a pap tisztességesen; százban még valahogy, háromszázkilencvenben a mindennapi kenyérért kell aggódnia a maga és szeretett családja számára. Elgondolkoztam azokon a szegénységben tengődő és teljesen desolált állapotban levő egyházakon, melyeket a tatár-pusztításon kívül véginségre juttatott és az igazándi magyar calvinista fajból kivetkőztetett a nem-bánomság, a vele nem-gondolás, a hanyagság és lelkiismeretlenség. És elgondolkoztam: nincs-e nekünk más dolgunk, mint veszekedni, zúgolodni, egymásra agyarkodni és ellenzékieskedni. És miért?

Nem lehet-e azt tűrni, hogy a püspök elkezdje Bukovinán, és nincs oly kicsi egyház, melyet személyesen föl ne keressen, ha rá szükség van; nem csak szóval buzdít, hanem csekély fizetéséből nem százakat, egy pár ezeret nyújtott már is mások feleségelésére? Nem lehet-e azt tűrni, hogy az igazgató-tanácsosok (oh, igaz, óriási honorariumért!) évenként egy száz forintért annyi munkát végeznek éppen, a mennyit anyaszentegyházunk administratioja megkövetel. Nem lehet azt tűrni, hogy a központban az a néhány ember tiszteletet követel a törvények számára, megtartván annak betűjét és szellemét; hogy féltékenyen örökös minden fillér felett és vagyoni és személyes felelősséget ró az illetők vállára; hogy szabályozni ohajtja a canonica visitatiót, melynek keresztyén (!) elnézése mellett, századokon keresztül annyi vagyon kallódott el, hogy ma koldusok vagyunk. És így tovább — tovább

Mi ellenzékiek vagyunk. De bakafántos cikkeinket nem küldhetjük a hivatalos lapba, mert, mert akkor felfüggeszt az esperes és kiteszi szűrűnkét az igazgató-tanács... Hát tűrünk és szenvedünk; mi elnyomott páriák! Mert bár mostani püspökünk írta az „Örök harc“ feliratu prédikációt; de békesség van, holott helyettünk mindent eligazítanak — hivatalból.

Már, bocsánatot kérek. Ez tréfának jó, de valószínűségnek nem igaz. És bármily alakban kerül nyilvánosságra ily felfogás, annyival inkább kötelességemnek tartom, tiltakozni ellene, mennyeivel inkább hiszem, tudom, hogy ez bénítólag hat a közérzületre, a közszellemre és paralyzálja a jóakaratra és buzgó, lelkiismeretes munkálkodásnak lehető eredményét.

Isten őrizzen meg engemet, kinek magamnak is minden csepp vérem ellenzéki, hogy hivatalos tolla az igazgató-tanács, vagy az illetők védelmére keljek. Nem szorultak reám. De mert senki sem csalhatatlan; ha hibázik valaki, nem az a kötelesség, hogy a gyanúsítás magvait hintegessük előbb kis körben, majd szélesebb arányokban: hanem, oda állani nyílt homlokkal, férfias meggyőződéssel és azt mondani: a hivatal nem hatalom, hanem kötelesség; add át a hivatalt, hogy én teljesítsem jobban a kötelességet. És azok a férfiak mindnyájan az öntudat megnyugvásával térnek ki a méltóbbak elől. És a mi áll e tekintetben, az áll lapomra nézve is.

Már az eddigi néhány számban, Szász Béla összemorzsolta a convent gyámintézeti alapszabály-tervezetét; Váró Ferenc éles bírálat és alapos megvitatás alá vette a codificáló bizottság által tervezett, majd az igazgató-tanács által benyújtott javaslatot a közgyűlés némely tagjainak kihagyásáról: ezek mind ellenzéki cikkek. Próbálja meg bárki, és meg fog győződni, hogy lapom tért ad mindenkinek, feltéve, hogy irodalmi hangon, alapos tudással, személyekre való tekintet nélkül és a tisztesség határai között beszél. És ha így beszél, legjobb tudásommal mondhatom, hogy — a mint mondani szokták — a felsőbb körök lesznek a legelsők, kik a legmelegebben fognak örvendeni, hogy ime: van, a ki érez, a ki önállólag gondolkodik, a ki tenni képes, a ki férfi. Önálló gondolkozású emberek mindig számíthatnak a jók tisztelére. És nekünk éppen ilyenekre van szükségünk. Bokrok felett kimagasodni, nem nagy repülő képesség kell; egy fölgyerdő felett elsőnek lenni: ez már emelkedés.

A hány ember annyi gondolkozás. Vérmérsékletünk, temperamentumunk más utakra vezet de a cél egy, és ugyanaz. Ne kapaszkodjunk elkoptatott jelszavakba, hanem egyesített erővel, váll-vetve, higgadt megfontolással, megvitatva minden dolgot az ügy fontosságához mérten: munkáljuk egyházaink javát, egyházkerületünk dicsőségét, a vallás-erkölcsi élet fellendülését és ezek által, munkáljuk magyar hazánk jövődjének fenmaradását.

Ime, a felsőleges cél, melynek szolgálatában áll a „Prot. Közlöny.“ Nem azért, mert hivatalos, hanem azért lett hivatalos, hogy ennek szolgálhasson.

Tudja azt közlünk mindenki, hogy nem csak a gyom terjed, a hasznos növényeket, a virágokat is ápolni kell, hogy gyökeret verhessenek. A betegséget gyógyítani kell; de a legjobb orvosság: feltékenyen örködni az egészség felett.

Kellett kitalálni valamelyes módot, hogy a szétszórt csontok érezzék az együvé tartozás szükségét; hogy az az ötszáz pap, hatvan tanár, az a legio néptanító, háromszázötvenezer reformatus ember találkozhassék egy eszmében, egy gondolatban és mindenek felett, tájékozhasssa magát az anyaszentegyház dolgairól, azokról a törekvésekről, melyek megadják élető szellemét.

Igy született meg lapom tizenhat esztendővel ez előtt. Még pedig, mint hivatalos lap. A magyarói zsinat már 1870-ben kimondotta, hogy erkölcsi támogatásban

részesíti. Az igazgató-tanács 1872-ben hivatalos lapjául fogadta. A köröztetések éveken keresztül benne jelentek meg. Miként és miért szüntek meg, azt elbeszélni, nem tartozik a dologra és mindenek felett, még nem mohosult be egy sir eléggé, hogy objectivek lehessünk.

Mostani püspökünk, mielőtt hivatalossá akarta tenni, az összes esperesekkel conferentiát tartott 1885-iki közgyűlésünk alkalmával és az ők egyértelmű helyesléseivel tette meg intézkedését oly értelemben, hogy minden egyház levéltárában meg kell lenni; a mi különben a dolog természetéből önkint következik. A megrendelés tehát kötelező.

E kötelezettség kettőt foglal magában. Egyfelől, hogy a tisztán hivatalos dolgokról mindenki tudomást szerezhessen magának és ellenőrizhesse az egyházkerület adminisztrációját; másfelől, hogy erkölcsi, szellemi kapcsolatot képezzen a szerves egész különböző részei között. Semmi egyéb hát, mint hódolat a teljes nyilvánosság iránt és a nyugodt lelkiismeret oda lépése az ítélőszék elébe. A mely egyház és a mely pap szereti anyaszentegyházát, érdeklődik annak dolgai iránt, a ki tisztán akar lenni kormányzó testületével, melyet alkotmányos jogainál fogva ő maga állított a dolgok élére, nem csak hogy nem tiltakozhatik a megrendelés ellen, de két kézzel kell megragadni az alkalmat, hogy nem hivatalos parancsból, hanem jó szándékból, egész buzgósággal támogasson, életbe tartson egy vállalatot, mely a tisztán hivatalos részen kívül még némelyes szellemi táplálékot, tájékozottságot is nyújt az irodalom oly köréből, a közélet oly viszonyairól, melyek mindig a legbensőbbben össze voltak forrva az emberiség lelki, szellemi, erkölcsi életével.

Hogy ki rendelje meg? Ez nem lehet kérdés tárgya. Tegye a pap, ha teheti. Tegye az egyház, ha vagyonszámba papjánál. Tegye a pap, és az egyház együtt; vagy a pap szorgoskodása következtében, az egyház tagjai szorgalmi úton. Hisz, oly csekély az egész összeg, ha a cél fontosságát mérjük, hogy nem érdemel panaszzkodást, vagy éppen tiltakozást.

Részenről nem hiányzik sem a buzgóság, sem a jóakarát. Dolgozom szívesen, mert az életfennnek fűszere. De támogatást várok, érdeklődést kérek és hiszem is, hogy annyi derék tanár, oly sok buzgó pap és tanult világi férfiú támogatásával, oly lapot adhatunk, mely helyet fog követelni magának az e nemű irodalom-történetben.

Malitiosus paptársamnak köszönetemet, kézzorításomat küldöm azért, hogy alkalmat szolgáltatott ezek elmondására, melyek programmul is tekinthetők, ha úgy tetszik. Ügyes tollát használja minél gyakrabban, és igyekezzék, meggyőződést szerezni magának arról, hogy a míg én vezetem a „Prot. Közlönyt“ a nem-hivatalos rész függetlenségét épp oly feltékenyen megőrzöm, mint lelkiismeretem tisztaságát, emberi méltóságomat és anyaszentegyházunk becsületét.

Szász Gerő.

Az egyházmegyékből.

Erdővidék, 1886, febr. 16.

Egyházmegyénk folyó hó 15-én tartotta meg tisztító közgyűlését. Az egyházmegyei képviselők, egyik, betegség miatt távol maradt paptársunk kivételével, teljes számban jelentek meg a közgyűlésen.

Szász József esperesafia jelezvén a mai közgyűlésnek egyházmegyei életünkre fontos voltát, istennek áldását kéri ennek működésére és a gyűlést megnyitottak nyilvánítja.

Mielőtt a tárgysorozat rendjén, a választásokhoz ért volna közgyűlésünk, néhány fontos tárgyat intézett el, nevezetesen:

a) Olvastatott a rikánbelői négy egyházmegyei communitási elnöke nt. Csiszér Gábor esperesafiaának átirata, a méltóságos áll. igazgató tanássnak, a múlt évi rendkívüli egyházkerületi közgyűlés 102 jk. határozata alapján kelt leírásával.

Mielőtt e tárgyban érdemleges határozatot hozott volna közgyűlésünk, kiadta a javaslat és vélemény készítő bizottságnak, azon utasítással, hogy az ügyet a fegyedelmi kiváltság-levelek alapján tanulmányozza és a folyó évi március hó 15-ére kitűzött tavaszi rendes közgyűlésre adja be.

b) Olvastatott a javaslat és vélemény-készítő bizottságnak, a codificationalis hármas bizottság által készített törvényjavaslat 95. §. e) és f) pontjaira heterjesztett véleménye, melyet terjedelmes indokolásával e helyen nem idézhetünk; de a melyet egyházmegyei közgyűlésünk egyhangulag elfogadott, s melynek lényege ez: egyházmegyei közgyűlésünk a codificationalis hármas bizottságnak, az általa készített törvényjavaslat 95-ik §. e) és f) pontjában tervezett módosítását szervezeti törvényeinknek, sem az egyházmegyei jegyzőkre, sem a tanárookra nézve: nem fogadja el, s azok fölött, a jövő egyházkerületi közgyűlésen napirendre térést indítványoz.

c) Ugyan a jelzett bizottság véleménye alapján, kimondotta egyházmegyei közgyűlésünk, hogy a „Prot. Közlöny“-t, mint az egyházkerület hivatalos közlönyét, minden egyházközség köteles megrendelni; a pap, üresedés idején, az enekvezér-tanító felelősség terhe alatt, köteles a hivatalos lap minden számát, összes mellékleteivel tisztán tartani és gondosan megőrizni; év végén bekötetni, 1—10 évre szóló indexet vezetni a hivatalos laphon megjelent rendeletekről. Az évi előfizetéseket beszédni s azokat félevenként előre a szerkesz-

tőséghez felküldeni: közügyigazgatóafia bízott meg; végül, a hivatalos lapnak egy példánya, az egyházmegyei levéltár számára is megrendeltetni határozottatott.

Még néhány kisebb jelentőségű keblü ügy letárgyalása után, a volt tiszti kar bejelenti lemondását s korelnök vezetése alatt, kezdetét vette példás egyetértéssel és renddel, az új tiszti kar megválasztása, melynek eredménye a következő:

Esperes lett: Zajzon Mihály, hardóci ref. pap és volt jegyző; jegyző lett: Révay Pál, n.-baconi ref. pap volt aljegyző és tanügyi előadó, mely hivatal most a főjegyzői álláshoz csatoltatott; közügyigazgató lett: Benkő Gergely, száraz-ajtai ref. pap, ez alkalommal hatodizben választatva ez állomásra; aljegyző lett: Lőrinc Gyula, kis-baconi ref. pap.

A teljesen egyhangú választás után, az új tiszti kar, élén esperesafiaával, elfoglalva helyét, az esperes az egész közgyűlést meghatott szavakban tolmácsolja ugy a maga, mint imént választott tisztársairészéről, mélyen érzett háláját, a közgyűlésnek a választásnál nyilvánult példásan egyetértő eljárásáért; kéri az istennek kegyelmét, hogy ezen osztatlan bizalmat ugy ő, mint tisztársai: az egyházmegye ügyeinek vezetésében, a rájuk bízott kötelességek pontos és lelkiismeretes teljesítésével hálálhassa meg.

Ezek után, az esperesi és jegyzői iroda átvételére és a közügyigazgatói számadások felülvizsgálatára küldettek ki 3—3 tagú bizottságok; az országos közalap bizottságába pedig, esperesafia mellé, jegyző és közügyigazgatóafiai választattak be, valamennyi azon utasítással, hogy a rájuk bízott ügyekben eljárván, a tavaszi rendes közgyűlésre tegyenek jelentést.

Végül, az egyházmegyei v. bizottság kiküldése után, esperesafia a tárgysorozatot kimerítettnek nyilvánítván, magát és tisztársait a közgyűlésnek ez alkalommal nyilvánult megítisztelő bizalmába és szeretetébe ajánlva: a gyűlést feloszlatta.

Közgyűlés után, az egyházmegye képviselő tagjai közebédre siettek, hol egymást érte a szellemes pohárköszöntők sora, melyek közül e helyen egyet föl is emlitünk. Sebestyén Károly, bölöni ref. lélkészafia emelte e pohárköszöntőt, egyházkerületünk püspöke: főt. Szász Domokosért. E pohárköszöntőt, a közgyűlés tagjai lelkesült „éljen“-zéssel fogadták és ennek a főtiszteletű püspök urnak tudomására hozatalával, jegyzőafia bízott meg.

Istennek áldása legyen kicsiny virágzó egyházmegyénken s annak ujon választott tiszti karán!

r. l.

T Á R C A.

Történeti adat.

(Végo.)

13. Az bibliotheca is nem kicsiny költségében állván az Collegiumnak, arra is ő kegyelmek szorgalmatos

gondot viseljenek, onnat is az Collegiumnak kára ne következék.

14. Jóllehet az Tisztartó instructiojában mindenekről rendelést tettünk, mindazáltal tetszett itt is ineral-

nunk Kegyelmetek eleiben adott tetszésünkben az 10. és 11. punctumot, hogy Kegyelmetek is magát az szerint alkalmaztassa. Az 10. punctum így van: Az alumnusok és expectansok egyszóval minden prebaendások számát is szükség az szükidőhez képest szabnunk. Azért az 20 alumnusok mellé napjában két-két cipót vivő praebendasok akár expectansok, akár neutralisták legyenek azok, de 35 személynél több ne legyen; úgy hogy az 20 alumnusra cipó 80, és az 35 expectansra cipó 70, mely 3 véka lisztből kitelik in sumna Liba (-cipó) 150 napjában menjen ki. Egy hétre peng gr 21 facien Cub 5. Ezenkívül az számtartó többet ne adjon, mert ratiojában nem acceptaltatik.

Az 11. Az alumnusok közü pedig, sőt az fél praebendasok közü is lelkek és böcsületek kötelessége alatt olyakat tegyenek le professor uraim 1. Az kik az szent ministeriumra való igyekezeteket nem csak szóval, hanem jómagokviseletével is mutatják, vagy különben scholai állapotra praeparaljak magokat s bene moratus jó indulatú ifjak. 2. Az kik oly szegények, hogy magok táplálására elégtelenek; azért a kiknek szüléi gazdagok, vagy az kiknek más uton táplálásokra való mediumok suppetálnak, az alumnialól méltán amovealtatnak. 3. Az kik sok időket minden tudománybeli épület nélkül töltenek az collegiumban s láttatnak az ételért inkább, mint az tanuláért lakni a scholában, azok is nem méltók az alumnialára. In genere peng az Syntactica classison alól való, sem alumnusok, sem expentansok közü be ne vétessenek. Sőt ha kik mostan az syntantica classison alól való classisokból az praebendasok között volnának is, ha az jövendő examenen elébb menésre nem készítik magokat, privaltassanak az alumnialatul. Az több dolgokról lévén rendelésünk, kiknek-kinek mennyi fizetése járjon, az perceptumok és erogatiók is mint legyenek az Tisztartó eleiben adott instructionkban és Szabó Kerestél egyik Curator atyánkfiánál levőben is kitetszik; onnat, ha szükség leszen, vehet Kegyelmetek informatiot.

Kivül rájegyezve: Ordinantia Collegii N.-Enyediens. per Curatores praescripta.

Iredetije a gr. Teleki család közös levéltárában M.-Vásárhelytt, 7587 levéltári szám alatt.

Közli: *Konc József.*

KÜLÖNFÉLÉK.

= Főt. püspök aa. arra is kiterjeszti gondját, hogy saját egyházkerületén kívül is éreztesse buzgóságának melegét. Tudva levő, hogy Budán ev. ref. egyházközség alakult és most templomot akar építeni, melynek költségeire országosan gyűjtést rendeznek. Püspök aa. egy ilyen iven 201 frt 8 kr gyűjtött és az összeget már fel is küldötte az illető pénztáros dr. Hamary Dániel urhoz, ki azt nyugtázta. Az adakozók nevét később közölni fogjuk.

= Egy pár év óta, a helybeli főtanoda ifjusága, felállítandó kórháza javára, egy táncestélyt szokott rendezni, melyet egész kedélyesen elneveztek „diák-bálnak.“ Az ideit e hó 20-án tartották meg a redoutban, összekötve hangver-

sennyel, szavalattal, szóval, részt adva benne az ifjuságot méltán megillető szellemi színezetnek is. A jó kedv nem hiányzott; voltak sokan, hogy tiszta jövedelem is maradjon egy pár száz forint; és volt mindenek felett igazi calvinista egyzszerűség. És ezt nem dicsérhetjük eléggé, úgy a felügyeletet teljesítő tanárok, mint a rendező bizottság részéről. Tiszta szív, élénk kedély, ifju kedv, az élet tavasza: ez többet ér a világ minden divat-kereskedésénél és Marchandes de Modes-nál.

= Vidéki hírek. A fiátfalvi egyházban a közös templom kiujtására kosaras-bált fognak rendezni, addig is azonban aláírtak igen sokan a szép cél érdekébe részint pénzt, részint terményeket. A hévízi egyházban orgonát szándékoznak építeni, melynek költségei számára már 62 frt gyűlt. A köbölkúti egyházban jan. 31-én szentelték fel a nagyobbara szorgalmi úton gyűjtött fillérekből, Takácsi Ignác által készített új orgonát. A buzgóság a hivek részéről mindenütt igen szépen nyilvánult és azon leszünk, hogy az adakozók nevét mielőbb közöljük, részint az elismerés jeléül, részint, hogy mások is látván a jó cselekedeteket, követésére induljanak. Egy tett többet ér száz szónál!

= Valamikor, régen-réger, valami politikai bolondgomba jelent meg a „Pesti Napló“-ban a nélkül, hogy a szerkesztő, a genialis br. Kemény Zsigmond észrevette volna. Lelki barátja, Deák Ferenc röstelte a dolgot és ilyen formán interpellálta a kicsiségekkel soha sem gondoló szerkesztőt: te, Zsigó, olvasod-e te a „Pesti Napló“-t olkor-olkor? Ezt a kérdést szeretőnk intézni mi is a „Dunántúli Prot. Közlöny“ szerkesztőjéhez, Pereszlényi János collegánkhoz, kinek lapja utolsó számában a következő fürmedvény fordul elő „Mint boldog menyasszony a remény karjain ringattatva midőn vélegényétől ujévi ajándékot kap, oly örömmel olvastam nagytszeteletü szerkesztő urnak ez évi „Első számunk“ címü Jókaién kívül páratlan zengzetes s a lelket égi kéjben ringató szokott irmodoru vezércikkjéből azon nagybecsü nyilatkozatot“ stb. Vajjon, olvassa-e Pereszlényi lapját olkor-olkor? Kedves atyámfiai, a mondók vagyunk, hogy a ki sokat markol, keveset szorit. Ezer bombast nem ér annyit, mint egy szemernyi igazság. Az irodalmi tisztesség mindig a tollforgató emberek ellen fordul, valahányszor ekkint erőlködik a tehetetenség, hogy a vackorbúl tokai bort préseljen. Hála istennek, sok ember tud irni ma már széles Magyarországon; de nekünk úgy tetszik, hogy Jókaihoz hasonlittatni, a mellett, hogy egy kicsit falusi fantasia, nem Jókainak kell érte röstelkedni. Aztán, saját magunkról saját lapunkban! Mert igaz az, hogy nem vagyunk olyan roszak, mint ellenségeink hiesztelnek de bizony olyan jók sem, mint barátaink dicsérnek. Hát, csak lassan pater a keresztel!

= E lapok f. évi 7-ik számának „Különfélék“ rovatában „Helyreigazítás“ cím alatt megjelent közleményre, kötelességemnek tartom reflectálni, mert az 1886-dik évre szóló névkönyv nevem alatt jelent meg. A ktküllői egyházmegye esperesi hivatalától 536—1885. sz. alatt küldetett be a névkönyvi adat, melyben az egyházmegye lélekszáma 16,125-re van összeszámítva, ez áll a névkönyvben is, ezt vettem alapul a 98 és 99-dik lapon látható kimutatás készítésénél is, s ha ezt az összeget a múlt évi névkönyvben feltüntetett,

kükküllői egyházmegye lélekszámához, 17,348-hoz viszonyítjuk, ki fog jöni az általam jelzett 1223 apadás. Ahoz, hogy az egyes egyházmegyékből felterjesztett hivatalos adatokban egyházközségekkint lélekszámok összegezésének helyes voltát megpróbálja a névkönyv egybeállítója, nincs ideje, sem joga, mert teendője sok s a hivatalos kimutatások pontosságában bizni kell, így hát egyházközségenként a lélekszámot nem számítottam fel. Azonban, ha ezt teszem vala, akkor sem adhattam volna a kükküllői egyházmegye népesedési mozgalmáról tiszta képet, mert a múlt évi összegezés sem volt a valóságnak megfelelő. Ugyanis, az 1885-dik évi névkönyv 90-dik lapján a

kükküllői egyházmegyében a lelkek száma 17,348-ra van felvéve — bizonyára a hivatalos felterjesztés alapján — holott a valóságban csak 17,186 az. Ha már most ez összeget viszonyítjuk a kükküllői egyházmegye anya-, leány- és fiók-egyházközségeinek, az 1886-dik évi névkönyvben feltüntetett s pontosan összeadott lélekszámával, 17,251-gyel — és nem 17,247-tel — ki fog jöni a valóságnak megfelelő arány és pedig 57 — és nem 61 — lélekszám növekedés. Különben, én is azt ajánlom, hogy egy kissé gondosabban kellene számba venni az élő-köveket. Kolozsvárt, 1886. február 23-án. Vásárhelyi Boldizsár, püspöki titkár.

HIVATALOS RÉSZ.

154—1886.

Mindenik egyházmegye esperesének.

Gyakran merül fel annak szüksége, hogy egyes egyházközségekbe a lanyguló vallásos élet felsekítettése, vagyoni zavarok rendezése, vagy építkezési ügyek intézése céljából egyes esetekben bizottságok küldessenek ki a helyszínére: a bizottságok egyes egyházmegyékben egymástól nagyon különböző összegben számolják fel és veszik be kiszállásuk költségeit az illető egyházközségektől.

Igazgató-tanácsunk az e részben netalán szükségesnek mutatkozó intézkedés megtehetése végett, felhívja Tiszteletedet, hogy ezen leirat vételétől számítandó 30 nap alatt küldje fel azon egyházmegyének az egyházi bizottság tagjai, u. m. gondnok, esperes, e. m. jegyző, pap vagy világi képviselő részére a napidíj, fuvar és esetleg élelem címen illető kiszállási díjak megállapítását tárgyazó szabályzatát, vagy ha ily szabályzat nem állapítottatott volna meg, azon esetben az e tekintetben fennálló gyakorlatról adjon részletes felvilágosítást.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1886. febr. 14-én tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 33—1886.

KÖRLEVÉL.

Egyházmegyei rendes képviseleti közgyűlést hívok össze folyó 1886-ik év márc. 15-én délelőtt 9 órára Baróthra a köztanácskozási házba, a mikor — isten tisztelet után — tárgyak lesznek:

1. Felsőbb leiratok.
2. Vélemények.
3. Az egyház vizsgáló bizottság beszámolója, jegyzőkönyvének előterjesztése.

4. Választások, u. m.

- a) köztörvényszéki,
- b) házassági tszéki bírák,
- c) körlelkészek,
- d) özv.-árvai gyámintézeti alpenztárnok,
- e) kijelelő bizottsági két pap tag.

5. A 4000 o. é. frt államsegély és 1000 o. é. frt egyházkerületi házipénztárból segélykérések.

6. Az egyh.-megyei világi és kant.-tanítói képviselők választásáról a bizottság jelentése.

Mire nézve fölhivom az egyházközségek mindenik presbyteriumát, hogy az ide vonatkozó „Szabályok 3-ik fejezet a) b) c) d) és h) pontjai szerint, a világi képviselőt folyó év márc. 7-ig válaszsza meg. Valamint fölhivom a kánt.-tanító urakat, hogy kiki válaszszon három képviselőt, és hogy mind a presbyteriumok, mind a kánt.-tanítók a választásról szóló jegyzőkönyveket, illetve, a kánt.-tanítók a „Szabály” 4-ik fejezete szerint szavazataikat folyó év márc. 15-ig alólirthoz küldjék be.

Bardocon, 1886. febr. 17.

Zajzon Mihály,
erdővidéki ev. ref. esperes.

KÖRLEVÉL.

A deési ref. egyházmegye t. Egyházkebeli Tanácsaihoz, Lelkész, és Gondnok aaihoz.

Tekintve, hogy még az 1883—1884-ki alapsegélyhátralékot, az 1885-ik évre a folyó összeget alig egykét egyházból küldötték be, többszöri írásos és személyes felszólítás után is: figyelmeztetem az illetőket a Prof. Közlöny 3. szám hivatalos rész 88—1886. sz. ft. püspöki körlevélre.

Épen így az 1. szám 10-ik lapján 2245—1885. számu határozatra. A folyamodók, a kik már fel vannak hiva, folyamodványaikat legfeljebb március 15-ig alólirthoz küldjék be.

Végül, az ugy nevezett tavaszi gyűlést f. év március 28-án levén szándékom Deésen megtartani, d. e. 9 órára meghívom t. lelkész aait, és általok a most ujabban megválasztott világi képviselő urakat.

Doboka, 1886. febr. 16.

Nagy Lajos,
esperes.

Szám 22—1886.

MEGHIVÓ.

A rikánbelői 4 ev. ref. egyházmegye (communitás) egyházi özvegy-árva gyámintézet igazgató bizottságának tisztelt tagjait, van szerencsém, meghívni, a S.-Szentgyörgyön sepsii ref. e. m. házassági törvényszéke helyiségében 1886. év március hó 15-én d. e. 10 órakor kezdődőleg tartandó bizottsági gyűlésre, az Alapszabályok 5. §. a) pontja értelmében, az ott körülirt teendőik végzésére. Kelt Egerpatakon, 1886. február 16-án.

Csiszér Gábor,
gyámintézeti elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.